

Ar hoga mhö bi 'yot'a

AR LUKA

Ar t'ofö bi m'empabi ar Teofilo

1 Ja nzeýe togo xi ne xi 'yotkagihu ar 'ñu gathö nö'ö xta thohuwa, ne di pöhu hö njap'u, ²njangu xi utkagihu nu'u hár ndui bi hyandase, ne bi ñ'o bi mömbabi'u ár mhö ar tsi Hmu.

³Jange nuga n'ehe, Nda Teofilo, nu nda jwadi da ñ'ani xiñho hanja bi ndui ne hanja bi thohyu, xta beni ga ot'i ga peñ'a'i, ne njap'u ga o't'a ar 'ñu,

⁴ne gi pö xiñho nuna majöni xi t'ut'a'i.

N'ar enxé ba e bi mömba ár m'ui ar Xuwa Xixthe

⁵Nuya pa'u mar ndö ar Erode har hai Nhudea, ne ka mi 'buhny n'ar möjö már thuhu ar Sakaria, mi 'bu har mhunts'i ár thuhu ar Abia. Ha nö'ö ár 'behñö már thuhu ar Sabe. Gathö yohoyu ma yá mengu ar m'et'o möjö Aron.

⁶Ar Sakaria ne ár 'behñö xa mi 'bui xiñho hár nthandi Jö, ne mi otwa gathö yá 'bepate.

⁷Honse hinxki dinga ar bötsi, ngetho ar Sabe himi tsá nda ñ'onte,

ne gathö yoho mi pe'sa nzeýe ya jeye.

⁸Nu ar Sakaria ne ma'ra yá mimöjöwi nuya mi mpehwi, bi zot'ar pa nda yut'a har dönganijö nda mepa Jö.

⁹Nuya möjö bi 'yents'a ar nthöhö ngu yá nt'umbi'u, togo nda yut'i nda tsöt'a ar githni. Ne bi zo ár thuhu ar Sakaria.

¹⁰Ha nú'mu mi tsöt'a ar githni mbo har nijö, nzeýe ya jö'i mi 'ba nthi mi mat'a Jö.

¹¹Ar Sakaria n'a mbi hyandwathö n'ár enxé Jö mi 'ba hár ñ'ei ar t'u'sgithni.

¹²Ha nú'mu mi hyandi xa bi zu, ne himi pödi teme nda mefi.

¹³Ha nunar enxé bi 'ñembabi: —Sakaria, yo gi ntsu, ngetho xta ehe ga xi'a'i, nuya ri nsadi xi 'yoxa Jö, ne xi numañho. Jange ar Sabe ri 'behñö ma da 'yomp'a'i n'a ri t'u, ne gi hñu'spabi ár thuhu ar Xuwa.

¹⁴Nunu xa ma da ja'a'i gi njohya, ne nzeýe ya jö'i xa ma da njohya n'ehe xta m'ui.

¹⁵Ngetho nunu xa ma da njár nsu hár nthandi Jö. Hinda za da zi ar ixkat'afi ne gathö nö'ö unga ar nti.

Ne di oda nzit'ei, di hõmpa ár Hñõ Jõ.

¹⁶Ma da zo ya me Israel, ne nzeýe ma da hyep'u yá ts'oki, ne da mengi da hyonga Jõ ár Dada'u.

¹⁷Gehnu di 'bet'o hokwa habu da tho ar tsi Hmu. Ma da t'umba ár ts'edi ngu nõ'õ bi t'umba ar Elia, da xokwabi yá mfeni ya dada da mö yá bõtsi, ne nuya me'sku da 'yode nõ'õ nsipabi. Njap'u da hyokwa yá m'ui ya jö'i, ne xta 'ñep'u ar tsi Hmu da 'yots'e.

¹⁸Ha nuna ar Sakaria bi 'ñemba ar enxë:

—Hanja ga pödi ma da thogi ngu xka xikagi. Ngetho nuga xta ndõnzia, ne numa 'behñõ xi ndõtajö'i n'ehe.

¹⁹Bi döta ar enxë ne bi 'ñembabi:

—Nuga dar Grabie, di 'bui habu bi 'bu Jõ di pepabi. Jange go xpa penkagi ga xi'a'i nunar hoga mhö xta mö.

²⁰Ha hinga ñ'emui, jange ma gi ngone, hinda za gi ñõ gatho nuya payu hinxi m'uta ri bõtsi. Ngetho ma da thogi gatho ngu xta mö xta zonga ar pa xi benga Jõ.

²¹Ha nu'u ya jö'i mi 'ba nthi, mi to'mi nda bongga ar Sakaria. Ne himi pödi teme nda beni, ngetho mi ya'o mi o mbo har nijö.

²²Ha nu mi boñ'õ, hinto mi tsä nda ñõwi ngetho mi gone. Njap'u bi böta ya jö'i xki hyanda n'a ngu ar t'i nünü mbo. Ne mi ja yá 'ye mi zo'u, ne bi gotho mi gone.

²³Ha nu mi wa ya pa mi mpe har nijö, bi menga ár ngu.

²⁴Hingar yapa ar Sabe ár 'behñõ bi mudi bi ndathi, ne himbi bongár ngu kut'a nzönö. Ne mi enö:

²⁵Nunár hwëki Jõ xi hñögagi ma m'etsa himi tsä nga tingar bõtsi.

N'ar enxë ma ba mö nda m'u ar tsi Hesu

²⁶Mi tho 'rato nzönö, Jõ ba pehna man'agi ar enxë Grabie, bi zonga har hnini Nasare har hai Ngalilea.

²⁷Ba e bi k'õ'sa n'ar nxutsi már thuhu Maria. Nunar nxutsinu xki t'adi nda nthötwi n'ar ñ'ohö már thuhu ar Huse, n'a yá 'beto ar ndö Dabi.

²⁸Mi yut'a ar enxë mbor ngu habu mi 'bu ar Maria, bi zengwa ne bi 'ñembabi:

—Njohya, xi hwëk'a'i ár mhöte Jõ. Gi 'buhwi ar tsi Hmu. Xa xi jöp'a'i gi töta gatho ma'ra ya 'behñõ.

²⁹Nu ar Maria mi hyanda ar enxë, bi 'yoda nuya mhö mi nsipabi, ne mi bense teme ndi bongga nunar nzengwanu.

³⁰Nu'mú ar enxë bi 'ñembabi:

—Maria, yo gi ntsu, ngetho xka tsupa ár nhwëki Jõ.

³¹Ma gi ndathi ne ma da m'u n'a ri bõtsi, ne gi hñu'spabi ár thuhu ar HESU.

³²Nõ'õ xa ma da me'sa n'ar döta nsu, ne ma da t'embabi ár T'u Jõ bi 'bu mhets'i. Ne Jõ ar tsi Hmu ma da 'ñexa hár thuxandö, habu mi huxa ar ndö Dabi ár pale.

³³Ne ma da ndö hár hnini yá 'beto ar Hakob gatho ya pa, ne nuna ár ts'ut'wi hinda ma da göts'i.

³⁴Nu'mú ar Maria bi 'yambabi ar enxë:

—Hanja da za da thogi nõ'õ xka mö. Hinxta 'bu'be n'ar ndo.

³⁵Ar enxë bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ár Hñõ Jõ da zu'a'i, ne ár ts'edi ar tsi Dada 'bu mhets'i da gop'atho

ár xudi. Jange nö'ö ri bötsi ma da m'ui xa nsunda, da t'embabi ár T'u Jö.

³⁶Ne ar Sabe ri mēni, ngu gatho gi pōhū himi tsā nda dingya bötsi, nupya mödi xi ndōtajō'i, pe'sa 'rato nzönö bi mudi bi ndathi.

³⁷Ngetho Jö hinter ñhembibi da 'yot'e.

³⁸Nu'mú ar Maria bi 'ñembabi ar enxē:

—Nuga dár 'begogi Jö. Da njap'u ngu xka xikagi.

Mi wa ar Maria bi mönga njap'u, ar enxē bi zop'u bi ma.

Ar Maria bi ma ba tsonga ar Sabe

³⁹Nuya pa'u dama bi ma ar Maria, ma ba tsonga ha n'ar hnini mi 'bū ha ya t'ohō har hai Nhudea.

⁴⁰Mi zōni bi yut'a hár ngu ar Sakaria, ne bi zēngwa ar Sabe.

⁴¹Nu mi 'yō ár nzēngwa ar Maria, bi 'ñōnga ár bötsi mbo hár mui, ne xa bi hñōnga ár Hñö Jö.

⁴²Bi ñö nts'edi ne bi 'ñemba ar Maria:

—Jö xa xi jöp'a'i, gi töta gatho ma'ra ya 'behñö, ne xi jöp'a ri bötsi o nzit'e'i.

⁴³Hanja xi t'akar sēki da k'öskagi ár nönö ma tsi Hmuhū.

⁴⁴Ngetho ngu da oxa ri nzēngwa, numa bötsi bi njohya bi nsāgi mbo ha ma mui.

⁴⁵Jö xi jöp'a'i, ngetho ga ñ'emui gatho ngu xi xi'a'i ar tsi Hmu nda thogi.

⁴⁶Nu'mú ar Maria bi 'ñenö:

Di ent'a ma mui di nsundabi ma tsi Hmu mhets'i.

⁴⁷Ne di ent'a ma ts'edi di johya di oxa nö'ö xi 'yotkagi Jö ma Pohōte.

⁴⁸Ngetho xi ko ár mui xi hyandgagi ár tsi 'begogi.

Da ndū nunar panū di map'u, nuya jö'i di 'ñep'u da 'ñengagi, Jö xa xi jöp'a'i.

⁴⁹Ngetho Jö togo ár meti ar ts'edi, xa xi 'yotkagi ya döta 'befi.

Xa nsunda ár thuhu'ö.

⁵⁰Jö pe'spa ar nhwēki gatho nu'u ne da 'yot'a nö'ö möñ'ö, ne hingi thege, thota n'ar m'ui di ma man'ar m'ui.

⁵¹Xi ñ'udi ngu nö'ö hinte k'at'a ár ts'edi.

Ne xi japi xi 'be yá tsā gatho nu'u xa exa yá nsu.

⁵²Xi hñōka nu'u mi ja yá ts'edi habū mi huts'i,

ne nö'ö ar nsu mi pes'u, xi umba nu'u hinte mi pets'i.

⁵³Nu'u mi tu ar thuhu, xi umbabi xi niñö,

ha nu'u mi pongwathobi, xi hñōmbabi gatho.

⁵⁴Xi māxa ár hnini Israel yá 'bego, ne hinxi pumhni da me'spa ar nhwēki.

⁵⁵Xi 'yot'a ngu xki ñöt'wabi ma dadahū ar Abra, ne gatho yá 'beto ne yá mānga'beto; hinge nda the ár nhwēki pe'spabi'u.

⁵⁶Ar Maria bi m'uhwi ar Sabe ngu hñu nzönö. M'ēfa bi menga ár ngu.

Ár m'ui ar Xuwa Xixthe

⁵⁷Mi zōnga ar pa bi m'u ár bötsi ar Sabe.

⁵⁸Ne mi bö gatho yá n'angu ne yá mēni hanja Jö xki hwēkwabi n'ar bötsi, ma ba k'öts'i bi njohyawī.

⁵⁹Ha nu ár hñōto mpa, ba e'u bi hñu'spabi ar nsegi hár ndo'yo ngu

yá nt'umbi'u. Mi ne nda thu'spabi ár thuhu ar Sakaria ngu ár dada.

⁶⁰Ha nunár nönö bi 'ñenö:

—Hin'ö, hinga hu'spabihu njap'u. Ma ga hu'spabihu ar Xuwa.

⁶¹Nuyü bi döt'wabi ar Sabe:

—Hanja ma da thu'spabi njap'u. Hinte gi 'ñe n'a ri mēni di pe'sa nunar thuhunü.

⁶²Nep'u bi ja yá 'ye bi t'amba ár dada tema thuhu nda thu'spabi.

⁶³Har Sakaria xki ngone, jange bi 'ya n'ar xithe, ne ka bi hñuxp'u: Ár thuhu ar Xuwa. Gatho nuya mi 'buhnu xa mi 'yotho.

⁶⁴Ge'mü bi mengi bi xo ár ne ar Sakaria, ne bi müdi bi nsundabi Jö.

⁶⁵Gatho nuya jö'i bi hyanda nu te xki thogi, mi 'yotho ne himi pödi te nda beni. Ne nunar 'bedenü bi nxanga xoge ya t'ohö Nhudea.

⁶⁶Gatho nu togo xki bödi, mi o yá mfeni, ne mi ense n'a ngu n'a:

—Tema nsu ma da t'umba nunar bötsinü.

Ngetho mi 'buhwi ár ts'edi Jö.

Ar Sakaria bi mö nö'ö mi umba Jö nda mö

⁶⁷Nu ar Sakaria ár dada ar bötsi, xa bi zinga ár Hñö Jö, ne bi ndui bi mönga nö'ö mi umba Jö nda mö, ne bi 'ñenö:

⁶⁸Xa nsunda Jö ma tsi Hmu mhets'i, ár Dada ya me Israel, ngetho xpa e da pokagihu yá hninigihu.

⁶⁹Xpa penkagihu n'ar Pohöte nö'ö hinda the ár ts'edi, xpa ponga ha yá mंगा'betö ar ndö Dabi ár 'bego Jö.

⁷⁰Gehnu xki nökagihu Jö, ngu bi mönga yá hoga m'ehni mam'et'o.

⁷¹Bi nökagihu nda nökagihu, hinte nda jaju ma n'unihi ne nu'u hingi ne da nugagihu.

⁷²Nda me'spa ar nhwēki ma palehu, ne hinge nda pumhni ár hoga nkohi bi nkohwi.

⁷³Nunár nhöt'i Jö bi 'ñet'ase ár thuhu, bi xipa ar Abra ma palehu, nda 'rakagihu.

⁷⁴Bi xipabi nda nökagihu hinte nda jaju ma n'unihi, njap'u nga pepabihu'ö, ne hinto nda pikagihu.

⁷⁵Ne nga 'yohu xiñho, nga 'buhu xint'axi hár nthandi Jö gatho ma tehu.

⁷⁶Ha nu'ge ma tsi bötsi'i, ma da nsi'al'i ár m'ehni'i Jö 'bü mhets'i, ngetho ma gi 'bet'o gi paxt'wa ár 'ñu ar tsi Hmu.

⁷⁷Gi xipa ár hnini Jö ma da mpumbabi yá ts'oki, ne njap'u da mpo'u.

⁷⁸Ngetho Jö ma tsi Dadahu bi ko ár müi, bi n'udi ba penkagihu n'ar 'ra'yo hyats'i bi nheki mhets'i,

⁷⁹da yot'wabi yá mfeni gatho nu'u 'bü har 'bexui, to'mda ar ndöte. Ne da yotkagihu ar 'ñu ga 'buhu n'ar hogam'ui.

⁸⁰Ne nuna ar bötsi mi te ne mi xu ár ts'edi ár pa. Mi 'buse ha ya ot'at'ohö. Ba e bi n'udi nú'mü mi zonga ar pa bi ndui bi zo ya me Israel.

Ar tsi Hmu Hesukristo bi zokwa har ximhai

(Mt. 1:18-25)

2 Nuya pa'u ar döngandö Augusto Sesar bi japi nda njuspa yá thuhu gatho ya jö'i.

²Ge'mu mar ts'ut'wi ar Sirenio har hai Nsiria, nu mi nja ar m'et'o njuxthuhu.

³Gatho ya jö'i mi penga ha yá hnini habu mi 'bu yá mengu, nda unga yá thuhu.

⁴Jange ar Huse bi bonga har hnini Nasare har hai Ngalilea, bi ma har hnini Belen har hai Nhudea, ngetho mar mengunu ar ndö Dabi, ha nu ar Huse ka xki 'ñehnu ha yá mēni ar Dabi.

⁵Bi ma nda unga yá thuhu, nö'ö ne ar Maria xki 'yadi nda nthötwi, ha nuna mi ñ'u.

⁶Nú'mu mi 'buhnu har hnini Belen, bi wa yá pa nda m'u ár bötsi.

⁷Ka bi m'uhnu ár 'bet'o bötsi, bi maxa ya m'ant'i, ne bi gaxa habu mi ñunga ya meti, ngetho himi otho habu nda t'umba ar seki nda ñ'oxi.

'Ra ya ma'yo ma ba k'ö'sa ar tsi Hesu

⁸Hingar yap'unu, 'ra ya ma'yo mi haxa har 'batha mi su yá deti.

⁹N'a mbi dañ'u bi hyandwa n'ár enxé ar tsi Dada, ne ár nsunda Jö bi yot'a gatho habu mi 'bu'u, ne xa bi zu'u.

¹⁰Nunar enxé bi 'ñembabi'u:
—Yo gi ntsuhu, ngetho xta ehe ga xi'ahu n'ar hoga mhö, xa gi njohyahu ne gatho nu ma'ra ya jö'i.

¹¹Ngetho nupya xi m'u hár hnini ar ndö Dabi, n'a togo da po'ahu, ne go ge'ö ar Kristo ar tsi Hmu.

¹²Gehnu n'ar nt'udi: Gi tiñhu ar bötsi 'baxa ya m'ant'i, di oxa habu ñunga ya meti.

¹³Nu mi wadi bi mönga njap'u ar enxé, n'a mbi nhekitho n'a mut'i ya enxé mhets'i mi 'bahwi, ne mi nsundabi Jö mi eñ'u:

¹⁴Dar nsunda Jö bi 'bu mhets'i, ne da m'ui n'ar hogam'ui nuya meximhai hár mhöte'ö.

¹⁵Nu mi menga mhets'i ya enxé, ya ma'yo mi enga n'a ngu n'a:
—Möhö Belen, ma ga k'ö'su nö'ö xi thogi ngu xi xikagihu ar tsi Dada.

¹⁶Nep'u nuya ma'yo dama bi ma'u, ne bi dinga ar Huse ne ar Maria, ha nunár bötsi mi oxa habu mi ñunga ya meti.

¹⁷Ha nu mi hyant'u ar bötsi, bi ndui bi möñ'u gatho nö'ö xki nsipabi mi nhonu.

¹⁸Ne gatho nu'u togo mi ots'e, xa mi 'yoda nö'ö te mi möñ'u.

¹⁹Ha nunar Maria mi kwatatho hár mfeni gatho te mi mhö, ne mi bense teme ndi bonga gathoyu.

²⁰Ha nuya ma'yo bi menga har 'batha, mi nsunda ne mi umba njamödi Jö, gatho nuya xki 'yode ne xki hyandi bi thogi ngu xki nsipabi.

Ar tsi Hesu mi leletho bi ts'ixa har dönganijö bi ndatwa hár 'ye Jö

²¹Mi pe'sa hñöto mpa xki m'u ar bötsi, bi thu'spabi ar nsegi hár ndo'yo ngu yá nt'umbi'u. Ne bi thu'spabi ár thuhu ar Hesu, gehnu ar thuhu xki mönga ar enxé nú'mu hinxki 'rotho.

²²Nu mi wa ya pa nda t'axk'u ngu mönga ha yá 'bepate ar Moise, ar Huse ne ar Maria bi zixa ar bötsi har dönganijö Herusalén, nda ndatwabi hár 'ye ar tsi Dada.

²³Bi 'yot'a njap'u, ngetho njanu xki t'ot'a ha yá 'bepate ar tsi Dada: Gatho nuya 'bet'o bötsi da m'ui, nu'mu ar ts'unt'u, mahyoni nda t'ekwa ar tsi Dada.

²⁴Ne bi ma'u har dönganijö, bi hñö'spabi ár m'oñho Jö, ngu mönga ha yá 'bepate ar tsi Dada, enö: Nu'mu n'ar 'behñö nda m'u ár bötsi, mahyoni nda zixa yoho ya ngongo wa yoho ya domtxu, nda hñö'spabi Jö ngu ar m'oñho.

²⁵Nuya pa'u mi 'bu n'ar ñ'ohö núnu Herusalén már thuhu ar Simiu. Xa mi 'yo xiñho hár nthandi Jö, mi hömpa ár Hñö Jö, ne mi to'ma nda hyanda ar Ñönte, nö'ö togo ma nda ñönga ya me Israel.

²⁶Go gehnu xki xipabi ár Hñö Jö, nda hyanda m'et'o nö'ö togo xki 'ñexa Jö nda ndö, ne ka nda du.

²⁷Nunu xki ma har nijö ngetho ár Hñö Jö xki zits'i. Nú'mu mi 'buhnu mbo, bi yut'a ar Huse ne ar Maria, mi tsi ar tsi Hesu nda ndatwa hár 'ye Jö, ngu mi mönga ha yá 'bepate ar Moise.

²⁸Nu'mu ar Simiu bi gu bi dets'i, ne bi nsunda Jö bi 'ñenö:

²⁹Jö ma Dada'i, da za gi hyongagi. Xi hñu ma mu, ngetho xta handa ngu xka xikagi.

³⁰Xi hyanda ma da ar Pohöte xka pehni,

³¹ne xka hyokwa ár 'ñu ha yá nthandi gathö ya jö'i.

³²Nö'ö ngu n'ar ñot'i da yot'wa yá mfeni gathö nu'u hingya me Israel,

ne njanu ma da t'e'spa ár nsu ri hnini Israel.

³³Ha nu ar Huse ne ar Maria ár nönö ar Hesu, xa mi 'yotho gathö nö'ö mi mhö mi nhöñ'ö.

³⁴Nep'u nu ar Simiu bi 'yapa Jö nda jöp'u, ne bi 'ñembabi ar Maria ár nönö ar Hesu:

—Nunar bötsinu xpa 'behni da pohö nzeje ya me Israel, ne ma'ra

ma da m'edi. Gehnu n'ar nt'udi nzeje ma da doxta nö'ö te da möñ'ö.

³⁵Ne njap'u ma da nheki gathö nö'ö te pe'sa ha yá mfeni ya jö'i. Ne nu'ge xa ma gi tho n'ar dumu, ngu n'ar ndojwai da nsus'a ri mu.

³⁶Mi 'buhnu n'ar 'behñö n'ehe már thuhu ar Ana, nunu mi ñö mi hömpa ár ts'edi Jö. Gehnu már t'inxu n'ar ñ'ohö már thuhu ar Fanuel, nuyá mengu ma yá 'beto ar Aser. Xki ndötajö'inu, bi nthöti mi nxutsitho, ne xki m'uhwi ár döme yoto nzeje.

³⁷Ha xki jwata gohon'ate ma goho nzeje xki n'anxu. Himi ponga har nijö, ka mi 'buhnu parxui mi pepa Jö, mi behë ne xa mi apabi.

³⁸Nú'mu mi ñö ar Simiu, bi wat'a ar Ana n'ehe habu mi 'ba'u. Bi ndui bi umba njamödi Jö, ne mi nonga ar tsi bötsi, mi xipa nu'u mi to'mi nda ñhönga ar hnini Herusalén.

Ar Huse ne ar Maria bi menga har hnini Nasare

³⁹Nú'mu mi wadi ar Huse ne ar Maria bi 'yot'a gathö ngu mi huxa ha yá 'bepate ar tsi Dada, bi menga har hnini Nasare har hai Ngalilea.

⁴⁰Ha nunar bötsi mi te, ne mi huxa ár ts'edi. Xa mi te ár mfödi, ne ár nhwëki Jö mi ñ'owi hyax'mu.

Ar tsi bötsi Hesu mi 'bu har dönganijö

⁴¹Tat'a jeje mi pa yá dada ar Hesu nda m'u har dango mbaxjwa núnu Herusalén.

⁴²Jange mi jwata 'ret'amayoho nzeje ar Hesu, bi ma'u ar dango Herusalén ngu yá nt'umbi'u.

⁴³Nu mi wa ar dango, ba penga ar Huse ne ar Maria. Ha nu ar Hesu

ba kohnu Herusalen, ne nuyá dada himbi bödi.

⁴⁴Nu'u mi hu yá mui mi nthöskwi ya jö'i nu'u mi pap'u ndi menga yá ngu. Bi ñ'o xoge n'apa. M'efa ka bi hyon'u ha mi ñ'owi yá mēni ne yá mpöhwi.

⁴⁵Ne himbi diñ'u, jange bi gu ar 'ñu bi menga Herusalen man'agi, ma nda hyoni.

⁴⁶Ne ár hñupa bi diñ'u mi 'buhnu mbo har dönganijö, mi huhnu madedá nu'u ya böt'ofó, mi ots'e ne mi ot'wabi ya nt'ani.

⁴⁷Ne gatho nu'u ya jö'i mi oxa nö'ö te mi möñ'ö, xa mi 'yotho, ngetho xa mi jár mfödi, mi thödi xiñho gatho nö'ö te mi t'ambabi.

⁴⁸Ne nu mi hyanda ár nöñö ne ar Huse mi huhwinu ya böt'ofó, himi pödi te nda beni. Ne ár nöñö bi 'ñembabi: —Ma tsi t'u'i, yo'ö xka jakagihe njap'u. Ri dada ne nuga tu ma muihe di hoñ'ahe.

⁴⁹Ha nunar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi hongagihu. Ha hingi pöhu mahyoni ga mpe hár 'befi ma Dada.

⁵⁰Mödi nuyu himbi zo yá mfeni teme mi ne nda xipabi.

⁵¹Ne bi mēwi'u, bi menga Nasare, ne mi ota gatho nö'ö mi xipabi'u. Ha ár nöñö mi kwatatho hár mfeni gatho nö'ö te xki bödi.

⁵²Ne nu ar Hesu mi te ár mfeni ne ár ndo'yo, ne mi 'yo ndi hñuxa mi numañho Jö ne ya jö'i.

Ar Xuwa Xixthe mi mönga ar hoga mhö

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

3 Xki m'u ngu ar döngandö ar Tiberio Sesar 'ret'amakut'a

njeje, ha nu har hai Nhudea mar ndö ar Ponsio Pilato, har Erode mar ndö har hai Ngallilea. Ha nunar Lipe ár jödönu, mar ndö har hai Iturea ne har hai Trakonite, ne ar Lisania mar ndö har hai Abilinia.

²Ge'mu ma ya döngamöjö ar Anas ne ar Kaifas. Nunar jeyenu Jö bi zohna ar Xuwa ár t'u ar Sakaria, mi 'bu ha ya ot'at'ohö, nda zo ya jö'i.

³Nu'mu ar Xuwa bi ñ'o xoge ár ñöni ar döthe Hordan. Ne mi xipa ya jö'i nda 'yot'wa yá ntso'mi, ne nda nxixthe, njap'u nda mpumba yá ts'oki.

⁴Bi thogi ngu xki 'yot'a ar m'ehni Isaia nú'mu bi 'ñenö:

Ár mhafi n'a togo engá har ot'at'ohö:

Hyokwabihu ár 'ñu ar tsi Hmu, jömfu habu da thogi.

⁵Gatho ya hñe da ñhuts'i.

Da thext'a ya t'ohö ne ya ngwani,

da jönga ya 'ñu nu'u xi noni, ne da ts'uka habu gatho xi ñ'ödi.

⁶Ne gatho ya jö'i da hyanda ar mpohö unga Jö.

⁷Nzeje ya jö'i mi pa mi k'ö'sa ar Xuwa mi ne nda nxixthe, ne nö'ö mi embabi:

—Yá bötsi'ihu ya k'eñö gi hatehu. Togo xi ut'ahu gi k'onthu ár kwe Jö xi 'ñep'u.

⁸Mahyoni gi 'yothu nö'ö xiñho, njap'u da nheki xka 'yothwu ár ntso'mi. Yo ma gi 'ñexase ri nsuhu gi 'ñeñhu: Ma dadahe ar Abra. Ngetho nuga di xi'ahu, Jö tsá da guxa nuya doyu, ne da 'ñexa ngu yá bötsi ar Abra.

⁹Ne di xi'ahu n'ehe, Jö ngu ar tsenza hödar nts'enza hár 'ye da

ze̱ka ar za. Ha nunar za hinte mañho uni, da ts'eki ne da t'ent'a har tsibi.

¹⁰Nu'mú nuya jö'i bi 'yani ne bi 'ñembabi:

—Xi'mu, teme ga peje.

¹¹Ne ar Xuwa bi döti ne bi 'ñembabi:

—Nö'ö togo pe'sa yoho yá pahni, da umba n'a nö'ö hinte köhö. Ha nö'ö togo pe'sa te da zi, da ñehwi nö'ö hinte pets'i.

¹²Ne ba e 'ra ya njotbojö nda nxixthe n'ehe, ne bi 'yamba ar Xuwa:

—Utate, xi nuje, te ga pehe.

¹³Ar Xuwa bi dötwabi:

—Hõnse jothu nö'ö xi nsi'ahu.

¹⁴Nep'u ba e 'ra ya ndogu, ne bi 'yamba ar Xuwa:

—Xije, te ga peje.

Ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Yo gi hömfu yá bojö ya tsi jö'i. Yo gi pehu ya nhemhö ne njap'u da jot'i. Ñhogamuihu nö'ö ar bojö gi töhu.

¹⁵Gatho ya jö'i mi oda yá mfeni ne mi ense'u: Xi nunar Xuwa, hage go gehnu ar Kristo 'mu.

¹⁶Jange ar Xuwa bi 'ñembabi:

—Nuga di xixthe'ihu har dehe, ha 'befa man'a togo ma da xixthe'ihu hár Hñö Jö ne ar tsibi. Xa tökagi ár ts'edi, ne nuga hindi 'ñepkagi ga xot'wats'u yá nthöt'i ár thiza.

¹⁷Nö'ö xi ñhoki da mi'sa ar t'ei. Ma da paxt'a ár thi, ne da kwata ar t'ei hár t'u, ne nunar paxi da 'yu'sa har tsibi habu hiñham'u da wadi da nzo.

¹⁸Njap'u ar Xuwa mi mönga nzeye ya mhö mi zohna ya jö'i, ne mi xipa ar hoga mhö.

¹⁹N'agi bi zui ar ndö Erode, ngetho xki zimbabi ár 'behñö ár jödö már thuhu ar Lipe, ne xki 'yot'a ma nzeye ya ts'oki.

²⁰Nunar Erode, bi hñu'sa man'ar ts'oki, bi gu ar Xuwa ne bi 'ñet'a har fadi.

Ár nxixthe ar Hesu

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹Nú'mu mi xixthe ya jö'i ar Xuwa, nuya pa'u ar Hesu bi nxixthe n'ehe. Ne nu mi 'yapa Jö, bi xo mhets'i,

²²ne ár Hñö Jö ba köi ngu n'ar domtxu, ne bi zu'ö. Ne bi nheki n'ar mhö ndi 'ñe mhets'i, bi 'ñenö:

—Go ma hmöka T'u'i, gi jakagi ga njohya.

Yá pale ar Hesukristo

(Mt. 1:1-17)

²³Ar Hesu mi pe'sa ngu n'atema'ret'a njeye nú'mu mi du'ma ár 'befi. Ne nö'ö, ngu mi benga ya jö'i, már t'u ar Huse, ha nu ar Huse már t'u ar Eli.

²⁴Ar Eli már t'u ar Matat, har Matat már t'u ar Lebi, ar Lebi már t'u ar Melki, ar Melki már t'u ar Hana, har Hana már t'u man'ar Huse.

²⁵Ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Matatia, ar Matatia már t'u ar Amos, ar Amos már t'u ar Naum, ar Naum már t'u ar Esli, har Esli már t'u ar Nagai.

²⁶Ar Nagai már t'u ar Mat, ar Mat már t'u man'ar Matatia, ha nö'ö man'ar Matatia már t'u ar Semei, ar Semei már t'u man'ar Huse, ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Huda.

²⁷Ar Huda már t'u ar Hoana, ar Hoana már t'u ar Resa, ar Resa már

t'u ar Sorobabel, ar Sorobabel már t'u ar Salatiel, har Salatiel már t'u ar Neri.

²⁸Ar Neri már t'u man'ar Melki, ha nö'ö man'ar Melki már t'u ar Adi, ar Adi már t'u ar Kosam, ar Kosam már t'u ar Elmodam, har Elmodam már t'u ar Er.

²⁹Ar Er már t'u ar Hosue, ar Hosue már t'u ar Elieser, ar Elieser már t'u ar Horim, har Horim már t'u man'ar Matat.

³⁰Ha nö'ö man'ar Matat már t'u man'ar Lebi, ha nö'ö man'ar Lebi már t'u ar Simiu, ar Simiu már t'u man'ar Huda, ha nö'ö man'ar Huda már t'u man'ar Huse, ha nö'ö man'ar Huse már t'u ar Honan, har Honan már t'u ar Eliakim.

³¹Ar Eliakim már t'u ar Melea, ar Melea már t'u ar Mainan, ar Mainan már t'u ar Matata, har Matata már t'u ar Natan.

³²Ar Natan már t'u ar Dabi, ar Dabi már t'u ar Isai, ar Isai már t'u ar Obed, ar Obed már t'u ar Bos, ar Bos már t'u ar Salmon, har Salmon már t'u ar Naso.

³³Ar Naso már t'u ar Aminadab, ar Aminadab már t'u ar Aram, ar Aram már t'u ar Esrom, ar Esrom már t'u ar Fare, har Fare már t'u man'ar Huda.

³⁴Ha nö'ö man'ar Huda már t'u ar Hakob, ar Hakob már t'u ar Isa, ar Isa már t'u ar Abra, ar Abra már t'u ar Tare, har Tare már t'u ar Nakor.

³⁵Ar Nakor már t'u ar Serug, ar Serug már t'u ar Ragau, ar Ragau már t'u ar Peleg, ar Peleg már t'u ar Eber, har Eber már t'u ar Sala.

³⁶Ar Sala már t'u ar Kainan, ar Kainan már t'u ar Arfaxad, ar

Arfaxad már t'u ar Sem, ar Sem már t'u ar Noe, har Noe már t'u ar Lamek.

³⁷Ar Lamek már t'u ar Matusale, ar Matusale már t'u ar Enok, ar Enok már t'u ar Hared, ar Hared már t'u ar Malalel, har Malalel már t'u man'ar Kainan.

³⁸Ha nö'ö man'ar Kainan már t'u ar Enos, ar Enos már t'u ar Set, ar Set már t'u ar Adan, ha nu ar Adan már t'u Jö bi 'bu mhets'i.

Ar ts'ondöhi mi tsäta ar Hesu

(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

4 Mi wadi bi nxixthe ar Hesu, ne xki nzinga ár Hñö Jö, bi zohnu ar döthe Hordan, ne ár Hñö Jö bi zixa ha ya ot'at'ohö.

²Ne ka ba 'buhnu yon'ate mpa, ne mi ehnu ar ts'ondöhi mi tsäti. Ha nu ar Hesu gatho nuya payu hinte xki zi, ne mi wahyu bi ntunthu.

³Nu'mü ar ts'ondöhi bi 'ñembabi: —Nu'mü ár T'u'i Jö, japa nunar do da nthuhme xö.

⁴Ha nu ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi: —Huxa har T'ofö njawa: Hinge hönse ar thuhme da umba ár te ar jö'i, mahyonibi ár mhö Jö n'ehe.

⁵Ne ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu ha n'ar t'ohö xa mar ñhets'i, ne bi utwabi gatho ya hnini 'bu har ximhai, ne bi nhekinu xogeyu.

⁶Ne bi 'ñembabi n'ehe: —Ga ja'i gi ndö gatho nuya hniniyu, di pewi yá ñho, ngetho xi t'entk'a ha ma 'yeyu, ne da tsä ga umbabi togo di nega.

⁷Hönse nu'mü gi ndandihmö ne gi nsundagi, gatho ga ent'a ha ri 'ye.

⁸Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hyegagiwa ts'ondöhi. Ngetho huxa har T'ofo: Nsunda Jö ri Hmu, ne honse'ö gi pepabi.

⁹Nep'u ar ts'ondöhi bi zixa ar Hesu har hnini Herusalen, ne bi 'ñexa mañö hár ngöts'i ar dönganijö, ne bi 'ñembabi:

—Nu'mü go ár T'u'i Jö, 'yengar nsagi xö.

¹⁰Ngetho huxa har T'ofo:

Jö da mehna yá enxé da su'a'i.

¹¹Ne da mip'a ri 'ye,
hingi fama ri wa ha ya do.

¹²Nu'mü ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Enga har T'ofo n'ehe: Yo ma gi tsata Jö ri Hmu.

¹³Nú'mü himi tini hanja nda tsati, ar ts'ondöhi bi 'wege 'ra ya pa.

Ar Hesu bi dü'ma ár 'bëfi

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

¹⁴Nep'u mi hömpa ár ts'edi ár Hñö Jö, ar Hesu bi menga har hai Ngalilea. Gatho nu'u ya jö'i mi 'bu hár nthet'i bi 'yo mi nhöñ'ö.

¹⁵Ne nö'ö mi kut'a ha yá nijö'u mi uti. Ne gatho mi e'spa ár nsu.

Ar Hesu mi 'buhnu Nasare

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

¹⁶Nep'u ar Hesu bi menga har hnini Nasare habu xki te'ö. Bi zota n'ar pa ntsaya, bi yut'a har nijö ngu ár nt'umbi'ö, ne bi m'ai nda né ar T'ofo.

¹⁷Bi t'umbabi nda ne ar t'ofo xki 'yot'a ar m'ehni Isaia, ne bi dinga nö'ö ar xeni enö njawa:

¹⁸Nu ár Hñö Jö xi gobgatho,
ngetho xi hñuxkagi ga xipa ar hoga mhö ya hyoya.

Xpa penkagi ga hot'a nu'u tu yá müi,
ga xipabi nu'u togo jot'i, xi zo ar pa da boni,
ga xokwabi yá da ya goda,
ga juxa nu'u xi thomahai.

¹⁹Ne ga xipabi gatho ya jö'i xi zo ar pa da hwëgagihu ár mhöte Jö.

²⁰Mi wa ar Hesu bi nepa ár T'ofo Jö, bi tani bi datwabi nö'ö mi faxte har nijö, ne bi hñudi. Ha gatho nu'u mi 'buhnu himi juxa yá da mi k'öt'i.

²¹Nö'ö bi ndui bi zofo, ne bi 'ñembabi'u:

—Ar pania xi tho gatho nö'ö xka 'yohu da nehe har T'ofo.

²²Ne gatho nu'u mi 'buhnu xa mi ñömañho, ne xa mi 'yoda ya nzatho mhö mi mönga ar Hesu, ne mi eñ'u:

—Ha hinga gehnu ár t'u ar Huse.

²³Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:
—Di pödi ma gi 'ñengagihu: Nu'mü xa majöni gi othe ma'ra, ñ'othese.
Ne ma gi 'ñengagihu: 'Yot'wa ha ma haihu n'ehe, ngu xta ohe xka 'yotnu Nkapernaum.

²⁴Ne bi 'ñenö n'ehe:

—Xa majöni di xi'ahu, hinjo'o n'ár m'ehni Jö da nhumañho hár haise.

²⁵Di xi'ahu majöni, nú'mü mi 'bu ar m'ehni Elia, himi k'at'a ya 'ranxu har hai Israel, ge'mü hinxki 'wö hñu njeje made, ne hagatho mi jar thuhu.

²⁶Ha Jö himbi mehna ar Elia nda t'inga ha yá ngu'u. Bi mehna ba 'winga n'ar 'ranxu me Sarepta, get'u ar hnini Sidon.

²⁷Ne nuya pa mi 'bu ar m'ehni Eliseo n'ehe, himi k'at'a togo mi tsu ar tsit'ando'yo har hai Israel, ha

hinto bi dixyü, honse ar Naman mar me Nsiria.

²⁸Nu mi 'yox'u nö'ö mi mönga ar Hesu, gatho nuya jö'i xki mhunts'a mbo har nijö xa bi mbo yá kwe.

²⁹Xa bi m'a'u, bi guka ar Hesu har hnini, bi zixa har nengama'ye habu mi huxa nunar hnininu, ne mi ne nda hyot'u.

³⁰Ha nunar Hesu bi thota mateda ya jö'i, ne bi ma.

N'ar n'ohö mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mr. 1:21-28)

³¹Nep'u ar Hesu bi ma Nkapernaum, n'ar hnini har hai Ngalilea, ne ha ya pa ntsaya mi uta ya jö'i.

³²Ne gatho nuya jö'i xa mi 'yotho tengu ár nt'uti, ngetho mi nö ngu nö'ö togo pe'sa ar ts'edi.

³³Ka mi 'buhnu har nijö n'ar n'ohö mi nthexkwi n'ar ts'ondöhi. N'a mbi hyexta n'ar mhafi, ne bi 'ñenö:

³⁴—Te gi hongwa. Hyegagihe, Hesu me Nasare. Hage xka e gi hwatkagihe. Di pödi togo'i, ár hoga T'u'i Jö.

³⁵Ar Hesu bi zu ar ts'ondöhi, ne bi 'ñembabi:

—Kot'a ri ne, pöni hye nunar n'ohönu.

Nu'mü ar ts'ondöhi bi foma ar n'ohö mateda habu mi 'ba'u, bi hyegi ne hinte bi japi.

³⁶Ne gathoyu xa bi zu, ne mi enga n'a ngu n'a:

—Tema mhö mönu. Honse da 'bepabi ya ts'ondöhi da böni, ne nuyu öte.

³⁷Ne gatho har hai'ö ne ár nthet'i bi nunga ár 'bede ar Hesu.

Ar Hesu bi othebi ár to ar Simu Pedro

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸Nep'u mba ponga ar Hesu har nijö, bi ma hár ngu ar Simu. Ne ár to xa mi the ar mpat'i. Ne bi t'apabi ar Hesu nda nu.

³⁹Ne nunu bi n'ani habu mi 'benga ar dathi, ne bi xipa ar mpat'i nda böni. Ne nunar mpat'i dama bi hyegi, ne nunar 'behñönu bi nangi bi umba te nda zi'u.

Ar Hesu bi othe nze ya dathi mi yu ar hyadi

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰Nú'mü mi yu ar hyadi, gatho nu'u tsant'ö ar hñeni mi thogi, mi ts'ixa habu mi 'bu ar Hesu nda hñu'spa ár 'ye n'a ngu n'a, ne gatho mi othe.

⁴¹Ne nze ye ya dathi nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi mi embabi, ne nu nda böñ'u, mi mafi mi enö: —Go ge'e ár T'u Jö.

Ha nunar Hesu mi tsui, ne himi hegi nda nö, ngetho nuyu mi pödi go mi gehnu ar Kristo.

Ar Hesu bi n'o xoge har hai Ngalilea mi mönga ar hoga mhö

(Mr. 1:35-39)

⁴²Ár hyax'ö n'itho ar Hesu bi bonga har hnini, bi ma ha n'ar hai habu hinto mi 'bui. Ha nuya jö'i xa bi n'o bi hyoni, ne mi zonga habu mi 'yo'ö, mi tsömi himi ne nda hyegi nda ma.

⁴³Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Mahyoni ga ma ma'ra ya hnini, ga mönga ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö, ngetho gehnu xpa 'benkagi ga e ga mönga'ö.

⁴⁴Ne mi 'yo xoge Ngáíleá, mi zo ya jö'i ha yá níjő.

Ar njöpa njuxhwö

(Mt. 4:18-32; Mr. 1:16-20)

5 N'ar pa ar Hesu mi 'yo hár ñöni ar ñhonthé Genesare. Nor pa'ö xa bi wat'a ra nze ya jö'i, 'butho nda 'yent'i, ngetho gatho mi ne nda 'yoxa ár mhö Jö.

²Ar Hesu mi hyanda yoho ya motsa mi kü har ñönthé. Hinto mi 'yoni, ngetho nu togo yá meti xki göi, mi pet'a yá nt'ats'i.

³Ne ar Hesu bi boxa n'a nuya motsa mi 'buhnü, már meti ar Simu. Ne bi 'yapa ar möte nda 'ñet'a n'ar tsi tui mbo ar dehe, ne ka bi hñuxnü mi uta gatho ya jö'i.

⁴Ne mi wadi bi zofo, bi 'ñemba ar Simu:

—'Yet'a ar motsa habü xi ñhe, ne ka gi köthünü ri nt'ats'ihü.

⁵Ha nu ar Simu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'i, xta mpehe gatho ar xui, ne hinte xta juxe. Mödi njap'u, nu'mü gi penje, ma ga köthe ar nt'ats'i zëi.

⁶Ne nu mi 'yot'a ngu xki nsipabi, mi guxa nuya nt'ats'i xa mi ñuts'i, 'butho nda xegi.

⁷Jange bi guxa yá 'ye bi mat'a nu ma'ra yá ñ'ohü mi et'a man'ar motsa, nda e nda mats'i. Mba e'u, bi ñu'sa gatho yoho ya motsa, 'butho nda yui.

⁸Ha nu mi hyanda ar Simu njap'u, bi ndandihmö hár wa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Tsi Hmu'i, hindi 'ñepkagi ga ñ'owi, ngetho dar ts'okte.

⁹Bi 'ñenö njap'u ngetho ngu'ö ne nu ma'ra, xa xki zu, ne himi pödi te nda beni, xki hyanda gatho nuya hwö xki gux'u.

¹⁰Njap'u nu ma'ra mi faxa ar Simu har nt'axhwö, ar Hakobo ne ar Xuwa nuyá t'u ar Sebedeo, xa xki zo ar mbidi yá müi. Ha nunar Hesu bi 'ñemba ar Simu:

—Yo gi ntsu. Di ndü ar pania ma gi 'yaxa ya jö'i da e da dengagi.

¹¹Nu'mü bi 'yet'a ya motsa hár ñöni ar dehe, ne bi zohnü gatho yá 'befi, bi denga ar Hesu bi mewi.

Ar Hesu bi othe n'a mi tsu ar tsit'ando'yo

(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹²N'agi ar Hesu mi 'bü ha n'ar hnini, ne ba e n'ar ñ'ohö nts'edi mi tsu ar tsit'ando'yo. Mi hyanda ar Hesu, bi wat'a habü mi 'ba'ö, bi ndandihmö, bi me ár hmi har hai. Ne mi apa ar möte mi embabi:

—Ma tsi Hmu'i, nu'mü gi ne, da tsä gi othe gi.

¹³Nu'mü ar Hesu bi maka ár 'ye, bi hñu'spabi ne bi 'ñembi:

—Hö, di ne ga othe'i. Dá dix'a'i. Ne ar tsit'ando'yo dama bi hyegi.

¹⁴Nu ar Hesu bi hñu'mba ár müi hinto nda xipabi, ne bi 'ñembabi: —Hont'a di ma ba ñ'udi da hyant'a ar möjő. Ne gi hñöxa ri m'öñhö gi jut'a ri nt'axki ngu bi mönga ar Moise, njap'u da bö'u xi dix'a'i.

¹⁵Ha nunar 'bedenü bi nungi, bi zo yá gu ya jö'i nö'ö mi ot'a ar Hesu. Ne xa mi kwat'i nda 'yoxa nö'ö te mi mö, ne nda othebi yá hñeni.

¹⁶Jange ar Hesu mi 'wege habü hinte mi 'bü ya jö'i, mi mat'a Jö ár Dada.

**Ar Hesu bi othe n'ar dathi xki nza ár
ndo'yo**

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷N'ar pa ar Hesu mi uta ya jö'i, ne mi 'bühny 'ra ya denga'bepate ne ya böt'ofu, xki 'ñe Herusalen ne ma'ra ya hnini har hai Nhudea ne Ngalelea. Ne ar Hesu mi hömpa ár ts'edi Jö mi othe ya dathi.

¹⁸Nep'u bi zo 'ra ya ñ'ohö mi tsi n'ar dathi xki 'yents'a ha n'ar fidi, ngetho xki nza ár ndo'yo. Ne nu'u togo mi tsihi, mi ne nda kut'a mbo habu mi 'bu ar Hesu nda othe.

¹⁹Ha himi tsá nda yut'i, ngetho xa mi ja nze ya jö'i. Jange bi boxa mañö ar ngu, ne bi guka 'ra ya domhi. Njap'u bi tsá bi kö'ma ar dathi mi oxa ár fidi habu mi 'ba ar Hesu, mbo har ngu mada ya jö'i.

²⁰Har Hesu mi hyandwa yá jamfi nu'u ya ñ'ohö mi tsihi, bi 'ñembabi ar dathi:

—Ha gi ode, ndada. Xi mpump'a ri ts'oki.

²¹Nu'mú nuya böt'ofu ne ya denga'bepate mi ense'u njawa: Teme xi benga nunar ñ'ohöny, ts'okwa Jö. Ngetho hönse Jö tsá da pungya ts'oki.

²²Ar Hesu bi böt'watho yá mfeni, jange bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi beñhu njap'u.

²³Temar ñhembi ga xipkanu: Xi mpump'a ri ts'oki. Wa ga embabi: Nangi gi 'yo.

²⁴Pöhupya, Nö'ö Togo xpa e bi Njö'i pe'skwa ar ts'edi har ximhai da punga ya ts'oki, nuhu teme ma ga pefi.

Ne bi 'ñembabi ar dathi:

—Nu'ge di xi'a'i: Nangi, juxa ri fidi, di ma ri ngu.

²⁵Nu'mú ar dathi bi nanga mada ya jö'i, bi guxa ár fidi, ne bi ma ár ngu, mi umba njamödi Jö.

²⁶Ne gatho ya jö'i bi hyandi xa bi 'yotho, mi e'spa ár nsu Jö, xa mi ntsu mi eñ'u:

—Ar pania xta hanthu ya döta nt'udi.

Ar Hesu bi zohna ar Lebi nda deni

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷M'efa ar Hesu bi boni bi ma, ne bi hyanda n'ar njotbojö már thuhu Lebi, mi huxa habu mi njut'ar bojö mi jot'a ya ndö. Ne bi 'ñembabi:

—Ba e gi tengagi.

²⁸Nu'mú ar Lebi bi zop'u xoge, bi deni bi mewi.

²⁹M'efa bi 'yot'wa n'ar dango ar Hesu hár ngu. Bi wat'a nze ye ma'ra yá minjotbojöwi, ne ma'ra ya jö'i bi hñuxkwiyu har mexa.

³⁰Nep'u nuya böt'ofu ne ya denga'bepate bi ndui bi ñömañ'u mi emba nu'u mi tenga ar Hesu, ne mi embabi'u:

—Hanja gi ñuñhu ne gi ntsixkwihi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

³¹Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'u 'yomañho, hingi hongá togo da othe, ha nuya dathi hö, hoñ'u.

³²Nuga hinxta e ga zo ya hogajö'i. Xta e ga zo ya 'yot'ats'oki da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ar Hesu bi t'amba ar bēhē

(Mt. 9:14-17 : Mr. 2:18-22)

³³Bi t'ambabi ar Hesu, ne bi t'embabi:

—Yo'ö yá maxte ar Xuwa Xixthe ne yá maxte ya denga'bepate xa

bēhē ne mat'a Jō. Ha nuya ri mǎxte ñuni ne tsithe.

³⁴Ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Hage da tsǎ gi jafu da bēhē nu'u togo xi ts'ohna ha n'ar ngo ne 'buhwi nō'ō togo nthōti. Njap'u ma mǎxte n'ehe.

³⁵Ha ma da zo ya pa nú'mu xta ts'ixkagi. Nuya pa'u hō, xinda ne, da bēhyu.

³⁶Ne bi xipa man'ar 'bede, enō njawa:

—Hinjo'o togo da hyenga n'ar 'ra'yo he da mo't'a n'ar ze dutu. Ngetho nu'mu da jap'u, hinge hont'a da ts'onga ar 'ra'yo he, ar gönga dutu da xegi xta yut'a nō'ō ar 'ra'yo m'ot'e.

³⁷Ne hinto xit'a ar ut'afi ha ya ze ximhni, ngetho ar t'afi da foka ya ze ximhni, njap'u ya ximhni ne ar t'afi da m'edi.

³⁸Jange mahyoni da nsit'a ar ut'afi ha ya 'ra'yo ximhni, ne njap'u hinte da jayu.

³⁹Nō'ō togo tsi ar t'afi xi ñhegi, hingi ne da zi nō'ō xi ñ'utho, ngetho eñ'u, nō'ō xi ñhegi xiñho'ō.

Yá mǎxte ar Hesu bi doka ya ngöt'ei har pa ntsaya

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

6 N'ar pa ntsaya ar Hesu ne yá mǎxte bi tho ha ya hwōhi xki 'bot'a ya t'ei, ha nuyá mǎxte mi toka ya ngöt'ei, ne mi tōki mi tsa.

²Nu'mú 'ra ya denga'bepate mi hyandi, bi 'yāni ne bi 'ñembabi'u:

—Yo'ō gi othu nō'ō hingi ho da t'ot'a har pa ntsaya.

³Ha nu ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñembabi'u:

—Ha hinxka nehū nō'ō bi 'yot'a n'agi ar Dabi nú'mu mi zuhwi ar thuhu yá ñ'owi.

⁴Bi yut'a hár nijō Jō, ne bi guka nuya thuhme xki 'bo'spa Jō. Nuya thuhmeyu, hinto mi tsǎ nda zi, honse ya möjō. Mödi ar Dabi bi zi, ne bi umbabi gatho nu'u togo mi ñ'owi.

⁵Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nō'ō Togo ba e bi Njō'i, gehnu ár Hmu ar pa ntsaya.

Ar ñ'ohō xki 'yot'a ár 'ye

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶Man'ar pa ntsaya ar Hesu bi yut'a ha yá nijō'u, ne bi du'mi mi uti. Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohō xki 'yot'a ár 'ye ñ'ei.

⁷Ha nuya bōt'ofō ne ya denga'bepate, mi öda ar Hesu mi handi ha nda othe ar ñ'ohō har pa ntsaya, ne nda dinga te nda hyox'u.

⁸Har Hesu mi pōtwatho yá mfeni'u, ne bi 'ñemba ar ñ'ohō xki 'yot'a ár 'ye:

—Nangi, 'bǎ madetho.

Ha nō'ō ar ñ'ohō dama bi nangi, ne bi m'a madetho.

⁹Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi nuya bōt'ofō ne nuya denga'bepate:

—Ma ga ot'ahū n'ar nt'āni: Teme xiñho da t'ot'e har pa ntsaya, ar ñho wa ar ts'om'ui. Da t'othe n'ar dathi, wa da thegi da du.

¹⁰Ne bi k'öt'a gatho nu'u mi 'buhnu, ne bi 'ñembabi ar ñ'ohō:

—Maka ri 'ye.

Ar ñ'ohō bi maka ár 'ye, ne dama bi dits'i.

¹¹Nuya denga'bepate ne ya bōt'ofō xa bi mbo yá kwe, ne mi ñ'ānga n'a ngu n'a teme nda jap'u ar Hesu.

**Ar Hesu bi hwahna nu'u
'ret'amayoho yá mpote**

(Mt. 10:1-4; Mr. 8:13-19)

¹²Nuya pa'u ar Hesu bi boxa ha n'ar t'ohó, ma ba apa Jö, ne gatho ar xui bi m'uhnu mi ñöwi ár Dada.

¹³Ár hyax'ö bi zohna gatho nu'u mi teni. Ne bi hwahna 'ret'amayoho yá maxte, ne bi 'ñembabi yá mpote n'ehe.

¹⁴Go gehyü yá thuhu'u: ar Simu nö'ö bi t'embabi ar Pedro, ar Andre ár jödöp'u'ö, ar Hakobo ne ar Xuwa, ar Lipe, ne ar Bartolo,

¹⁵ar Teo, ar Toma, ne nö'ö man'ar Hakobo ár t'u ar Alfeo, man'ar Simu togo mi t'embabi ar ñöngahnini n'ehe,

¹⁶ar Huda nö'ö ár jödö ar Hakobo, ne ar Huda Iskariote togo m'efa bi da ar Hesu.

Ar Hesu bi maxa nze ya jö'i

(Mt. 4:23-25)

¹⁷Nep'u ar Hesu ba kö har t'ohó, ba ñ'owi nu'u 'ret'amayoho yá maxte. Ne bi zoñ'u ha n'ar 'batha habü xki mhunts'a nzeýe ya jö'i mi teni. Ne mi janü ma nzeýe ya jö'i, ma ya me Herusalén ne ma'ra ya hnini har hai Nhudea, ma'ra xki 'ñe har hnini Tiro ne Sidon 'bü hár ñöni ar döta ñhonthé. Nuya jö'iyü ba ehe nda 'yoxa nö'ö mi mönga ar Hesu, ne nda othebi yá hñeni.

¹⁸Nu'u mi nthexkwi ya ts'ondöhi mi embabi.

¹⁹Ne gatho ya jö'i xa mi ne nda danga ar Hesu, ngetho nu'u togo nda dani, mi ponga n'ar ts'edi mi hökwa gatho yá hñeni.

**Ar Hesu bi mönga nu'u nzátho ne
nu'u ñ'üda yá m'ui**

(Mt. 5:1-12)

²⁰Ar Hesu bi hyanda yá maxte, ne bi 'ñenö:

—Nzátho nuya gi hyoyahü, ngetho xi nhwék'ahü ár ts'ut'wi Jö.

²¹Nzátho nuya gi thohü ar thuhu, ngetho ma gi niñöhü.

Nzátho nuya gi zoñhupya, ngetho ma gi njohya gi nthehu.

²²Nzátho nú'mü xta utsa'ihü ya jö'i, xta gu'ahü, xta zañ'ahü, ne hinda ne da beñ'ahü ri thuhuhü ngu n'ar ts'ojö'i, ngetho gi teñhü Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²³Nuya pa xki thohü gatho nuya thogiyü, xa gi njohyahü, ngetho xa ma gi hñöhü n'ar nthöhönü mañö mhets'i. Beñhü mam'et'o, gatho nuyá m'ehni ar tsi Dada bi nt'utsa ngu'ahü n'ehe.

²⁴Ha hwëkate nu'ahü te xka pe'suwa har ximhai. Xi göxa ri johyahü xka pe'sü.

²⁵Hwëkate nu'ahü hinxka thohü ar thuhu, ngetho m'efa xa ma da zit'ahü ar thuhu.

Hwëkate nu'ahü xa gi johyahupya, ngetho m'efa xa ma gi nzoñhü gi thohü ar dumüi.

²⁶Hwëkate'ihü nu'mü gatho ya jö'i es'ahü ri nsuhü, ngetho nuya jö'i mi 'bü mam'et'o, njap'u mi e'spa yá nsu nuyá m'ehniñe hinxki meñna Jö.

Möhu ri ñ'unihü

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷Ha nu'ahü gi oxu nö'ö teme di mö, möhu ri ñ'unihü, ne 'yot'wabihü ar ñho nu'u togo utsa'ihü.

²⁸'Yafu Jö da jöpa nu'u togo tsañ'ahu, ne mat'wabihu Jö nu'u togo ñömañ'u'ihu.

²⁹Ha nu'mu togo da mep'a n'a ri hmiu, ñhehu da mep'a nö'ö man'a n'ehe. Ha nu'mu da hñömp'a ri pat'ihu, hyehu da hñöxa ri pahnihu n'ehe.

³⁰Nu'mu togo te da 'ya'ahu, umbabihu. Ne nu'mu da hñöñ'ahu n'a te ri metihu, yo gi apabihu.

³¹Nö'ö teme gi nehu da 'yot'ahu ya jö'i, 'yot'wabihu njap'u n'ehe.

³²Nu'mu honse gi möhu togo mö'ahu, tema ñho gi othu 'mu. Ha hingi jap'u yá ñ'ohu ya ts'okte n'ehe.

³³Ne nu'mu honse gi ko'sfu ar ñho nu'u togo xi 'yot'ahu n'ehe, tema ñho gi othu 'mu. Ngetho nuya ts'okte njap'utho n'ehe.

³⁴Ha nu'mu gi hmifu ri bojöhu honse nu'u togo gi pöhu da gut'ahu, tema ñho gi othu 'mu. Ngetho ya ts'okte njap'u'u, hmipa yá bojö nu'u togo pödi da ko'spabi.

³⁵Nu'ahu möhu ri ñ'unihu ne 'yot'wabihu ar ñho. Hmipabihu nö'ö da mi'ahu, ne yo gi to'mhu da kos'ahu. Ngetho nu'mu gi 'yothu njap'u, ma gi hñöñhu n'ar döta nthöhö, ne da nheki yá bötsi'ihu Jö bi 'bu mhets'i. Ngetho nö'ö pe'spa ar ts'eti ya ts'om'ui ne nu'u hiñ'otho yá njamödi.

³⁶Jange nu'ahu pe'spabihu ar hwéki gatho ya jö'i, ngu ot'a Jö ri Dadahu.

Yo gi theñhu ri ñ'ohu

(Mt. 7:1-5)

³⁷Yo gi nthentehu, ne njap'u hinda ntheñ'ahu n'ehe. Yo gi ñöthu ar mfei, ne hinda ñhöt'ahu ar mfei

n'ehe. Pumbabihu ma'ra, ne njap'u da mpump'ahu n'ehe.

³⁸Uñhu, ne da t'a'ahu, n'ar hoga t'eni xi nhwöt'i ne xa di 'baxki. Ngu nö'ö ar t'eni gi eñhu, get'ar t'eni ma da t'eñ'ahu n'ehe.

³⁹Nep'u nö'ö bi xipabi'u n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi:

—Hage da za n'ar goda da guhna man'ar migodawi. Hage hinda hyo gatho yoho har ots'i.

⁴⁰Hinjo'o n'ar jö'i togo t'uti di töpa ár mfödi ár utate. Ha nu'mu da bödi xiñho, nu'mu hö, da ñhehwi ár utate.

⁴¹Hanja gi handwa ár ts'oki ri ku, njangutho n'ar paxi o hár da'ö, ne hanja hingi jamasu nö'ö ri döta ts'oki ngu n'ar xoka za o ha ri dage.

⁴²Ne hanja da za gi 'ñembabi ri ku: To'mi ga höp'a ar paxi o ha ri da. Ne hanja hingi handa nö'ö ar xoka za o ha ri dage. Xa gar nemhñö. Hñö m'et'o nö'ö ar za o ha ri dage, ne njap'u da za gi hyanda xiñho, ne gi hñö'mba ar paxi o hár da ri ku.

Fötho tema za'ö xta födi te uni

(Mt. 7:15-20; 12:34-35)

⁴³Hiñ'otho n'ar hoga 'baiza da unga nö'ö hingi ho da ts'i, wa n'ar ts'o'bai da unga nö'ö xiñho.

⁴⁴Föta tema za'ö xta födi te uni. Ngetho nuya 'mini hinda tsä da nthukwa ya iuxi, ha nuya 'minza hinda tsä da njo ya obxi.

⁴⁵Njap'utho n'ehe n'ar hogajö'i ot'a nö'ö xiñho, ngetho xi me'sa ar ñho hár mfeni. Ha nor ts'om'ui jö'i ot'a nö'ö hingi ho, ngetho hár mfeni hyaxtho benga nö'ö hingi ho. Nö'ö di pe'su ha ma mfenihu, ge'ö ponga ha ma nehu.

Yoho ya ñ'ohō bi hyō yá ngu*(Mt. 7:24-27)*

⁴⁶Hanja gi engagihu: Ma tsi Hmu'ihe, ma tsi Hmu'ihe, ne hingi ne gi 'yothu nō'ō di xi'ahu.

⁴⁷Nō'ō togo da e da zükagi, da 'yoxa nō'ō di mö ne da 'yot'e, ma ga xi'ahu te ñehwi.

⁴⁸Nō'ō ma ga hekwotho n'ar ñ'ohō hō n'ar ngu. Bi xa'ma habu da 'ñe ár ndui, bi zonga habu o ar medo, ne ka bi du'mnu bi guts'i. Ne nu mi zo ya dö'ye, ne bi gö ya nzothe, bi tho habu mi 'bu ar ngu. Nunar ngu'ō himbi 'ñōni, ngetho ár ndui mi foxa har medo.

⁴⁹Ha nō'ō togo da 'yoxa nō'ō di mö ne hinda 'yot'e, ma ga hekwotho n'ar ñ'ohō bi hyō ár ngu har 'baxka hai, himbi xa'mi nda hyokwa ár ndui. Ne mi zo ya nzothe, xa mar nzēdi, ne bi text'a nor ngu'ō, ne xa bi hwata gatho.

Ar Hesu bi othebi n'ár 'bego n'ar ndōndogu me Nroma*(Mt. 8:5-13)*

7 Mi wa ar Hesu bi zo ya jō'i, bi mengi bi yut'a man'agi har hnini Nkapernaum.

²Ka mi 'buhnu n'ar dōndogu me Nroma, mi 'ñe n'ár 'bego xa mi mödi, ne mi hñeni, xa mi nts'edi, 'butho nda du.

³Nunar dōndogu mi 'yode mi nhonga ar Hesu, bi mehna 'ra ya ndōxodyo, nda 'yapa ar möte nda e nda othebi ár 'bego.

⁴Ha nu mi zoñ'u habu mi 'bu ar Hesu, xa bi 'yapa ar möte nda ma, ne bi ñembabi'u:

—Nunar dōndogu ba penkagihe, di beñhe di 'ñepabi gi fats'i.

⁵Ngetho mö ma jō'ihu, go gese bi mö nda thogagihe n'ar nijō.

⁶Jange ar Hesu bi mewi. Ne nú'mu ma nda zonga hár ngu ar dōndogu, bi mehna 'ra yá ñ'ohu nda 'ñembabi:

—Yo gi tu ri mui, tsi Tata. Pengwatho, ngetho hindi 'ñepkagi gi kut'a ha ma ngu.

⁷Jange hinda ne da mase ma nga tsi'a'i. Nō'ō di a'i, hōse gi mö ma 'bego da dits'i, nuga di ñ'emui da njap'u.

⁸Ngetho nuga 'bu togo 'bepkagi, ha di pe'sa ya ndogu di 'bepabi n'ehe. Nu'mu ga emba n'a: Di ma, da ma. Nu'mu ga emba man'a: Ba ehe, da ehe. Ha nu'mu ga emba ma 'bego: 'Yot'a nunar 'befinu, da 'yot'e.

⁹Nu mi 'yo ar Hesu njap'u, xa bi 'yotho. Ne bi ñhanda habu mi 'bu ar mhuntsjō'i mi teni, ne bi ñembabi'u:

—Di xi'ahu, hinxta tinga n'ar me Israel di pe'sa n'ar jamfi ngu nunar ñ'ohōnu.

¹⁰Ha nu mi menga nu'u xki m'ehni hár ngu ar ndōndogu, bi hyandwa ár 'bego xki dits'i.

Ar Hesu bi ko'spa ár te ár t'u n'ar 'ranxu me Nain

¹¹M'efa ar Hesu bi thogi bi ma man'ar hnini ár thuhu Nain, mi ñ'owi yá maxte, ne nzeye ya jō'i mi teni.

¹²Nú'mu mi 'bai nda yut'a har hnini, bi nthewi mi ponga n'ár mhunts'i ya jō'i, ndi ma nda 'ya ár t'u n'ar 'ranxu, ne hōsenū mi 'ñehe.

¹³Ar tsi Hmu mi hyanda ar tsi 'behñō, xa bi hwēki ne bi ñembabi:

—Yo gi zoni.

¹⁴Nep'u bi wat'a habu mi pa'u, ne bi hñuxa ár 'ye har xithe habu mi oxa nö'ö xki du. Ha nuya mi muts'i bi m'ai, ne ar Hesu bi 'ñemba nö'ö xki du:

—Ts'unt'u, di xi'a'i gi nangi.

¹⁵Nu'mú nö'ö xki du bi nangi bi hñudi, ne bi ndui bi ñö. Ne ar Hesu bi datwabi ár nönö.

¹⁶Ha nu mi hyanda njap'u gatho ya jö'i, xa bi zu, ne bi ndui bi nsunda Jö mi eñ'u:

—N'ar döta m'ehni Jö xi zokagihu. Jö xpa pehni da maxkagihu ár hmöka hninigihu.

¹⁷Ne gatho har hai Nhudea, ne gatho nuya hnini mi 'bu hár nthet'i, bi zo yá gu nö'ö xki 'yot'a ar Hesu.

Ar Xuwa Xixthe bi mehna yoho yá maxte ma ba k'ö'sa ar Hesu

(Mt. 11:2-19)

¹⁸Nuyá maxte ar Xuwa Xixthe bi ma ba xipabi gatho nö'ö xki thogi. Ne ar Xuwa bi zohna yoho,

¹⁹bi mehna ma nda 'yanga ar Hesu: Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda ehe, wa ga to'mhe man'a.

²⁰Nu'mú yá m'ehni ar Xuwa bi ma ba k'ö'sa ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ar Xuwa Xixthe ba penje ga eñ'ahe: Ha go ge'e ár m'ehni Jö ma nda ehe, wa ga to'mhe man'a.

²¹Ha nú'mu mi zonga yá maxte ar Xuwa, ar Hesu mi othe nzeýe ya dathi, mi enga ya ts'ondöhi, ne mi othe nzeýe ya goda.

²²Jange nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu ne ba xipabihu ar Xuwa nö'ö xka jwadi xka hyanthu ne xka 'yohu. Xipabihu nuya goda

xo yá da, nuya dowa 'yo, ha nu'u tsu ar tsit'ando'yo thits'i. Nuya gogu ode, ne nuya xki du pengi da nte, ha nuya tsi hyoya xi nsipabi ar hoga mhö.

²³Ne nzatho nö'ö togo hinda u ár mui xi zo ár gu nö'ö di pefi.

²⁴Ha nu mi menga yá maxte ar Xuwa, ar Hesu bi ndui bi nonga ar Xuwa, ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Togo ma ga hyanthu har ot'at'ohö. Hage ma ga hyanthu n'ar ñ'ohö mi otho ár ts'edi, ngu n'ar xithi mi hwönda ar ndöhi. Hin'ö wain'ö.

²⁵Xi'mu teme ga poñhu ma ga hyanthu. Hage n'ar ñ'ohö mi he ya dutu xi mhödi. Hin'ö, ngetho nu'u kö ya nzatho dutu ne pe'sa gatho nö'ö ne, 'bu ha yá ngu ya ndö'u.

²⁶Tema ga poñhu ga hyanthu 'mu. N'ár m'ehni Jö. Hö, ne di xi'ahu hinge honse n'ár m'ehni Jö, pe'sa man'ar döta nsu.

²⁷Gehnu xki nhonga mam'et'o har T'ofö habu enö:

Nuga di pehna ma m'ehni da m'et'o,
da hyok'a ar ñu.

²⁸Nuga di xi'ahu, hinxi m'u man'ár m'ehni Jö togo xi me'sa ár nsu ngu ar Xuwa Xixthe. Ha nu'u xi yut'a hár ts'ut'wi Jö, mödi nheki hinte pe'sa yá nsu, töpa ár nsu ar Xuwa.

²⁹Gatho nu'u ya jö'i mi oxa nö'ö mi mönga ar Xuwa, ne nu'u ya njotbojö bi hñömbár xixthe, mi damajöni xiñho gatho nö'ö ot'a Jö.

³⁰Ha nuya denga'bepate ne ya böt'ofö, himbi numañho, ne himbi hñönga nunar ñho mi ne nda 'yot'wa Jö. Jange himbi ne'u nda xixthe ar Xuwa.

³¹Ne ar tsi Hmu bi 'ñenö:

—Togo ga hekwabi nuya jö'i 'bu nuya payu, ne togo di hñöts'i.

³²Nu'u di hñöxa ya bötsi hu har tai ñ'eni, ne mat'a yá mibötsiwi, enö: Da huxthe ma nthuzahe, ne hinga nehü. Da ntuhe ya thuhu dumui, ne hinga nzoñhu.

³³Jange nu'ahü di hñöx'ahü nu'u ya bötsi'u, gi hanthu gatho hingi ho. Ngetho ga hyanthu bi zo ar Xuwa, hinto mi ñungwi, hinto mi ntsixkwi, ne ngi emfu mi pe'sa ya ts'ondöhi.

³⁴M'e'fa bi zo Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ñungwi ne ntsixkwi ya jö'i, gi emfu xa tsu ar ts'o'yo ne ar nti, ár ñ'owi ya njotbojö ne ya 'yot'ats'oki.

³⁵Ha nö'ö togo pe'sa ar hoga mfödi, nhekitho ha yá hoga 'befi.

Ar Hesu mi 'bu hár ngu n'ar denga'bepate ár thuhu ar Simu

³⁶N'ar denga'bepate bi zohna ar Hesu hár ngu nda ñungwi. Ne nú'mu mi zoni bi yut'a har ngu ne bi hñuxa har mexa.

³⁷Mi 'buhnü n'ar ts'o'behñö har hnini'ö. Mi bödi xki zohnü ar Hesu hár ngu ar denga'bepate nda ñunu, bi ma ba k'öts'i. Ne bi hñöxa n'ar xito t'axdo, mi po n'ar ñuni xa mi yuni xiñho.

³⁸Mi zoni bi ndandihmö hár wa ar Hesu, xa bi hñu ár mui bi nzoni. Nuyá gidá mi nö'mi, mi xukwa yá wa ar Hesu, ne mi ju yá xtö mi thukwabi. Xa mi tsuspabi, ne mi ko'spa nö'ö ar hogañuni mi hö.

³⁹Nu mi hyanda ar denga'bepate xki zohna ar Hesu hár ngu, mi ense hár mfeni: Nu'mu majöni ár m'e'hni Jö nunar ñ'ohönu, di pöhmö tema 'behñö thamba ár wa, ngetho n'ar ts'o'behñö.

⁴⁰Jange ar Hesu bi 'ñembabi ar denga'bepate:

—Ha gi öde Simu. Di ne ga xi'a'i n'ar 'bede.

Ar Simu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Xikagi, ma tsi Utate'i.

⁴¹Ne bi 'ñenga ar Hesu:

—N'agi yoho ya ñ'ohö mi tupa n'ar hmibojö. N'a mi tu kut'anthebe ya t'axbojö, ha nö'ö man'a mi tu madenthebe.

⁴²Ha nu'u himi tsá nda gut'wa ár bojö nö'ö togo xki hmipabi. Jange nö'ö ar hmibojö, bi pumbabi yá thai. Xikagipya, nuya yoho ya ñ'ohoyu bi mpumbabi yá thai, togo mi tsit'a ár mui mi mö togo xki hmi ar bojö.

⁴³Nu'mú ar Simu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Za di enga nö'ö ar ñ'ohö mi tu nzeye.

Ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö, xka thödi xiñho.

⁴⁴Nep'u bi ñhanda habu mi 'bu ar 'behñö, ne bi 'ñembabi ar Simu:

—Nu nda tsokwa ri ngu, hinxka 'rakats'u ar dehe ga xuka ma wa. Ha ndimhö, nunar 'behñönu, xi nö'ma yá gidá xi xuga ma wa, ne xi gu yá xtö xi duki.

⁴⁵Nu'ge hinxka tsuski ngu ma nt'umbihü. Ha nunar 'behñönu, ja nda kut'atho, hingi tsaya tsuska ma wa.

⁴⁶Nu'ge hinga ko'ska ar nziki ma ñö, ha nunar tsi 'behñönu xi goska ma wa n'ar hogañuni.

⁴⁷Jange di xi'a'ipya, nunar 'behñönu xi mpumbabi gatho yá ts'oki, mödi nzeye xki 'yot'e, jange xa ja nzeye ár mhöte. Ha nö'ö hingi nzeye ár ts'oki xi mpumbabi, hingi nze ár mhöte.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi ar 'behñö:

—Xta pump'a'i gatho ri ts'oki.

⁴⁹Ha gatho nu'u ma'ra ya jö'i mi huhwinu har mexa, bi ndui bi bense ha yá mfeni, ne mi eñ'u:

—Togopyanu, pumba yá ts'oki ya jö'i.

⁵⁰Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi ar 'behñö:

—Gi ñ'emui, jange xka mpohö, ha nupya di ma ter entho.

'Ra ya 'behñö mi faxa ar Hesu

8 Mi tho gathoyu, ar Hesu bi ñ'o mi tsonga ya dönni ne ya t'ulo hnini, mi zohna ya jö'i, ne mi xipabi'u ar hoga mhö nonga ár ts'ut'wi Jö. Ne mi ñ'owi nu'u 'ret'amayoho yá maxte.

²Mi tenga 'ra ya 'behñö n'ehe, nuya xki othebi yá hñeni, ne nuya xki 'yemba ya ts'ondöhi. N'a már thuhu ar Maria mi t'embabi me Magdala, nö'ö xki t'embabi yoto ya ts'ondöhi.

³Mi teñ'u ar Huana, nö'ö már 'behñö n'ar ñ'ohö már thuhu ar Txusa, mar ndöngi mi pepa ar ndö Erode. Mi teñ'u n'ehe ar Txana, ne ma'ra ya 'behñö nu'u mi faxa ar Hesu, mi unga yá ñho mi pets'i.

Ár 'bede ar mot'i

(Mt. 13:1-15, 18-23; Mr. 4:1-20)

⁴Mi mhunts'a nzeýe ya jö'i, ne ma'ra mi 'yo mi ponga ha yá hnini mi e mi k'öts'i, ar Hesu bi metwa n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi'u:

⁵—N'ar pa n'ar mot'i bi ma nda mpot'a hár hwöhi. Nú'mu mi mpont'eí, 'ra bi zo har 'ñu. Mi tho ya jö'i bi nets'i, ne ba e ya ts'int's'u bi go bi za.

⁶Ha nu ma'ra bi zo ha ya do habu himi köxa nze ar hai. Nu mi k'onts'i, bi 'yot'atho, ngetho bi k'at'a ár xa ar hai.

⁷Nu ma'ra bi zo habu mi ja ya 'mini. Nu mi k'onts'i bi tewi mahyegi, bi xuhña ne bi ot'i.

⁸Ha nu ma'ra bi zo habu mar ñho ar hai, ne nu mi ho'ya'u, xa bi unga n'ar hoga sofo, bi unga n'anthebe n'a ngu n'a ar 'bai.

Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi zo nts'edi ya jö'i, ne bi 'ñembabi: —Nu'u togo tu yá gu, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

⁹Yá maxte bi 'yamba ar Hesu ne bi 'ñembabi:

—Teme di bonga nunar 'bedenu.

¹⁰Ha nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xi ut'ahu Jö nö'ö hinxki fö mam'et'o tengu ár ts'ut'wi'ö. Ha nu ma'ra ya jö'i, di zofo m'ede. Da hyandi ne hinda bödi teme'ö, ne da 'yode ne hinda zo yá mfeni tema di boni.

¹¹Nunar 'bedenu xka jwadi xka 'yohu, di boni da 'ñenö: Nö'ö te 'bot'i, gehnu ár mhö Jö.

¹²Ha nuya bi zo har 'ñu, jangu nu'u xi 'yo ár mhö Jö. Ne xta 'ñep'u ar ts'ondöhi da hñömba ar mhö xki zohmö ár mui, njap'u hinda ñ'emui ne hinda mpohö.

¹³Ha nu ma'ra bi zo ha ya do, ñhehwi nu'u xi 'yo ár mhö Jö, ne johya hñi, pontho hinxi nunga yá 'yu. Jamfi 'ra ya tsi pa, ne xta ep'u ya ts'othogi da 'wege.

¹⁴Nuya bi zo ha ya 'mini, di hñöxa nu'u togo xi 'yo ár mhö Jö, ne tupár mui gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne ñhegi da ka ar bojö,

ne umba gatho te ne ár te. Njap'u
'ramtx'u da 'bēdi gatho nō'ō te xi
'yode, pontho hinte unga ar sofo.

¹⁵Ha nu'u bi zo habu mar ñho ar
hai, njangu nu'u togo ɛnt'a yá mui
da 'yotwa ár mhō Jō, ne da kwata
xiñho nō'ō xi 'yode, to'mi da unga
ar hoga sofo.

**Gatho nō'ō t'ot'a ñ'ontho, n'ar pa ma
da fōdi**

(Mr. 4:21-25)

¹⁶Ar Hesu bi 'ñenō n'ehe:

—Hinto tsō n'ar ñot'i ne da go'ma
ha n'ar ts'oi, wa da 'ñō ha n'ar fidi
ne hinda yot'i. Nō'ō da mēfi, da
'ñexa har mfox'yo, ne njap'u gatho
nu'u da yut'i da tsa da hyandi.

¹⁷Njap'utho n'ehe gatho nō'ō t'ot'a
ñ'ontho, n'ar pa ma da fōdi, ne ma
da boxa gatho nō'ō xi jo'mi, ne da
fōdi xiñho.

¹⁸Jange hyanthu xiñho tema
gi ohu, ngetho nu'mu gi kwathu
xiñho nō'ō nsi'ahu, ma da thus'ahu
ár nzeyē. Ha nō'ō togo hingi
kwati, da thōmba nō'ō mi beni mi
pe'shmō.

Ár nōnō ne yá jōdō ar Hesu

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

¹⁹N'agi mi uta ya jō'i, n'a mbi
zota ár nōnō ne yá jōdō, ha himbi
zā bi yut'a habu mi 'bu'ō, ngetho xa
xki wat'a nzeyē ya jō'i.

²⁰Ne bi t'embabi ar Hesu:

—Bi zo ri nōnō ne ri jōdō, top'a
nthi gi ñōwi 'nō.

²¹Ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Nu'u togo xi 'yo ár mhō Jō ne
da 'yot'e, go gehyu ma nōnō ne ma
jōdō.

**Ar Hesu bi japa ar 'yomndōhi bi
ntsaya**

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

²²N'ar pa ar Hesu bi boxa ha n'ar
motsa bi mēwi yá mæxte, ne bi
'ñembabi'u:

—Möhō 'randi ar dehe.

Ne bi ma'u.

²³Nu mi pa har dehe, ar Hesu
bi ñ'öhō. Ne mi dāñ'u bi ñ'o n'ar
'yomndōhi, ne yá mfets'i ar dehe mi
hexta ar motsa, 'butho nda yui.

²⁴Nu'mú nuyá mæxte dama ba a
ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, 'butho ga jōthu.

Ar Hesu bi nank'mu bi zu ar
'yomndōhi ne ar ñhontho. Nu'mú
dama bi ntsaya gatho, xa bi ñhetho.

²⁵Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi yá
mæxte:

—Te bi ja ri jamfihu.

Ha nu'u xa bi ntsu, mi 'yotho nō'ō
bi 'yot'a ar Hesu, ne mi eñ'u n'a ngu
n'a:

—Togonu 'mu. Ar 'yomndōhi ne ar
dehe ote nō'ō 'bepabi.

**N'ar ñ'ohō me Gadara xki nthexkwi
ya ts'ondōhi**

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

²⁶Nu mi 'ranga ar dehe, ne bi
zonga har hai Gadara, mi 'bu hár
ñōni ar ñhontho, mi ñhandwitho ar
hai Ngalilea.

²⁷Ha nu mi gö ar Hesu har
motsa, n'a mba ep'utho bi zu n'ar
ñ'ohō mar mengunu. Mi pe'sa
nzeyē ya pa xki nthexkwi ya
ts'ondōhi, hinte mi he ar dutu,
himi 'bu hár ngu, mi haxa ha ya
t'agi.

²⁸Ne nu mi hyanda ar Hesu, ba e bi ndandihmō hár wa, ne bi hyexa n'ar mhafi bi 'ñenō:

—Te gi hongwa, Hesu ár T'ü'i Jö bi 'bü mhets'i. Xa di á'a'i, yo ma gi 'raka ar mfei.

²⁹Bi mönga njap'u ngetho ar Hesu mi 'bepa ar ts'ondöhi nda boni. Mi pe'sa nzeye ya pa xki nthexkwi nunar ñ'ohonü, ne xa te gatho mi japi. Nuya jö'i nda gu ne nda döt'a ya nthöhibojö, ha mi xektho. Ha nö'ö ar ts'ondöhi mi japi nda boni nda ma ha ya ot'at'ohö.

³⁰Ar Hesu bi 'yambabi ne bi 'ñenō:

—Temár hu'i.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñenō:

—N'a mut'i.

Bi mönga njap'u, ngetho xa xki yut'a nzeye ya ts'ondöhi har ñ'ohö'ö.

³¹Ha nu'u ya ts'ondöhi xa bi 'yapa ar Hesu hinge nda mehna har 'bexui.

³²Xa mi 'yonü nzeye ya ts'üdi, mi ñunga har ngwani. Jange ya ts'ondöhi xa bi 'yapa ar Hesu nda umba ar seki nda yut'a ha ya ts'üdiyü. Ne nö'ö bi umba ar seki.

³³Jange ya ts'ondöhi dama bi hye ar ñ'ohö, bi ma ba kut'a ha ya ts'üdi. Nuya ts'üdiyü bi nixt'i ma ba ñhö har ma'ye, ba tso har dehe habü ba jöt'a xoge.

³⁴Ne nu'u togo mi su ya ts'üdi, mi hyandi xa bi ntsu, bi hye ar nhixt'i ma ba 'yonga ar 'bede har hnini ne gatho ár nthet'i.

³⁵Gatho ya jö'i bi ma ba handase nö'ö xki nsipabi. Ne mi zöñ'u habü mi 'bü ar Hesu, ka bi zühnu nö'ö ar ñ'ohö xki t'embabi ya ts'ondöhi, mi huhnu hár wa, xki hye ár dutu, ne mi ja ár mfeni. Ne xa bi zu'u.

³⁶Nep'u nu'u mi 'bühnu ne xki hyanda nö'ö xki thogi, mi xipabi'u hanja xki mengi xki m'üi xiñho nö'ö ar ñ'ohö'ö.

³⁷Nu'mü gatho ya me Gadara bi 'yapa ar möte ar Hesu nda boni nda zokwabinü yá hai, ngetho xa mi ntsu'u. Jange ar Hesu bi böxa har motsa, ne bi mengi bi ma.

³⁸Ha nö'ö ar ñ'ohö xki t'emba ya ts'ondöhi, xa mi apa ar Hesu nda umba ar seki nda deni. Nö'ö bi xipabi nda gohi, ne bi 'ñembabi:

³⁹—Di ma ri ngu, ne gi xipabi gatho ya jö'i nu'u ya döta nt'udi xi hwék'a Jö.

Jange bi mengi, ne bi ndui bi xipabi gatho ya jö'i tengu ar döta ya nt'udi xki hwékwa ar Hesu.

Ár t'inxu ar Hairo, ne ar 'behñö bi damba ár pat'i ar Hesu

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰Nú'mü mba penga ar Hesu 'randi ar dehe, ya jö'i xa bi njohya mi hyandi, ngetho mi to'mtho nda pengi.

⁴¹N'a mba ep'utho n'ar ñ'ohö már thuhu ar Hairo, mar ndö hár nijö ya xodyonü. Bi ndandihmō hár wa ar Hesu, ne bi 'yapa ar möte nda mewi hár ngu.

⁴²Ngetho ár t'inxu mi ntsawi ar ndöte. Hönse ár t'inxunü mi 'ñehe, ne mi pe'sa 'ret'a ma yonjeye. Jange ar Hesu bi mewi. Ne nu mi ma, ra nze ya jö'i bi deni, xa mi ts'its'i.

⁴³Nünü hár mhunts'i ya jö'i, ka mi panü n'ar 'behñö xki tho 'ret'a ma yonjeye xki xot'wa ya ji. Ne xa xki de gatho nö'ö mi pets'i mi honi nda ñ'othehmō, ne hinxki zä nda dits'i.

⁴⁴Nunar 'behñönu bi wat'a hár xutha ar Hesu, bi damba ár ñöni ár pat'i. Ne dama bi dits'i, ne bi ntsaya nö'ö mi xot'wa ya ji.

⁴⁵Nu'mú ar Hesu bi ñ'ani ne bi 'ñenö:

—Togo xi dangagi.

Gatho ya jö'i bi nkoni. Ha nu ar Pedro ne nu ma'ra mi ñ'owi, bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ma tsi Utate'ihe, gi nuse nzeze ya jö'i xa ts'is'i, ne 'butho da 'yent'a'i. Yo'ö gi ñ'ani togo xi ña'a'i.

⁴⁶Ha nu ar Hesu bi 'ñenö:

—Di pödi xi nthangagi, ngetho da tsa bi bonga ar ts'edi ha ma ndo'yo.

⁴⁷Nu mi hyanda ar 'behñö xki böta ar Hesu xki thamba ár pat'i, ba e bi ndandihmö hár wa, ne xa mi nhwöt'i. Madedá ya jö'i bi damajöni yo'ö xki ña'ñö, ne bi mö, nú'mu mi damba ár ñöni ár pat'i, dama bi ntsaya ar hñeni mi thogi.

⁴⁸Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Ma tsi t'inxu'i, nuna ri jamfi xi max'i xi dix'i. Di ma ter entho.

⁴⁹Mi ñöda ar Hesu, n'a mbi zöta n'ar ñ'ohö xki 'ñe hár ngu ar Hairo már ndö har nijö, ne bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwa ár 'befi ar Utate, ngetho xi du ri t'inxu.

⁵⁰Ha nu mi 'yo njap'u ar Hesu, bi 'ñembabi ar Hairo:

—Yo gi tu ri müi, hönse gi jamfi ne ri t'inxu da k'ont'i.

⁵¹Nu mi zonga hár ngu ar Hairo, ar Hesu hinto ma'ra bi hyegi bi yut'i, hönse ar Pedro, ar Hakobo, ar Xuwa, ár dada ne ár nönö ar nxutsi.

⁵²Nzeze ya jö'i xki mhunts'a nthi, xa mi zont'i ne mi mafi. Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Yo gi zoñhu, ngetho nunar nxutsi hinxi du, ötho.

⁵³Ha nu'u bi dentho, ngetho mi pö'u xiñho xki du.

⁵⁴Nep'u ar Hesu bi mipa ár 'ye ar nxutsi, ne bi mat'i nts'edi:

—Nangi nxutsi.

⁵⁵Ar nxutsi bi menga ár pa, ne dama bi nangi. Nep'u ar Hesu bi mö nda t'umba te nda zi.

⁵⁶Ha nu ár dada ne ár nönö xa mi 'yotho. Ne nu ar Hesu bi hñu'mba yá müi hinto nda xipabi nö'ö xki thogi.

Bi m'ehna nu'u 'ret'amayoho yá maxte

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

9 Ha nu ar Hesu bi munts'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi umba ar ts'edi nda 'yenga gatho ya ts'ondöhi, ne nda othebi yá hñeni ya jö'i.

²Ne bi mehni nda xipa ár ts'ut'wi Jö ya jö'i, ne nda othebi yá hñeni.

³Ne bi 'ñembabi'u:

—Yo te gi höxu nö'ö gi hoñhu har 'ñu. Yo gi höxu ri ndohöhu, wa n'ar 'rozö, wa te gi tsihu, wa ar bojö, yo ma gi hñöxu yo mponi ar dutu.

⁴Nor ngu habu ma gi tsöñhu, ka gi ponthunu nú'mu xki möhu.

⁵Ne nö'ö ar hnini habu hinda ne da t'a'ahu ar seki gi kohu, poñhu, ne hwöju ár fonthai ri thizahu. Njap'u da bö'u hinda ma da k'ont'a ár kwe Jö, ngetho himbi ne bi 'yoxa nö'ö ga xifu.

⁶Ne nu mi wadi bi xipa ar Hesu te nda 'yot'u, bi nxañ'u ha gatho ya hnini, mi mönga ar hoga mhö, ne mi othebi yá hñeni ya jö'i habu gatho mi tsöni.

Ár ndöte ar Xuwa Xixthe

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷Ar ndö Erode bi zo ár gu nö'ö mi ot'a ar Hesu, ne himi pödi te nda beni, ngetho n'añ'o mi mönga n'a ngu n'a. 'Ra mi enö ma ar Xuwa Xixthe xki mengi xki nte.

⁸Ma'ra mi enö már m'ehni Jö Elia xki menga har ximhai. Ha nu ma'ra mi enö n'ár m'ehni Jö mi 'bu maham'u xki mengi xki nte.

⁹Nu'mú ar ndö Erode mi ense:
—Ha hinge go gekasé da 'bepa togo bi hyekwa ár ñö ar Xuwa. Togo di ode mhö ot'a ya döta 'befi 'mu.

Ne mi honi hanja nda tsá nda hyanda ar Hesu.

Bi t'inga ngudminthebe ya jö'i

(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰Yá maxte ar Hesu mba pengi mi petwabi gatho nö'ö xki 'yot'u. M'efa bi zixyu nda mewi habu hinte mi 'bu ya jö'i, get'u ar hnini Betsaida.

¹¹Ha nu mi bö ya jö'i ndi manu, bi deni. Ne nu mi zoñ'u, ar Hesu himbi kots'i, bi metwabi ár ts'ut'wi Jö, ne bi othebi yá hñeni.

¹²Nu mi nde, bi wat'a nu'u
'ret'amayoho ya maxte, ne bi 'ñembabi:

—Di za gi pehna ya jö'i da mfont'i, da ma ha ya t'ulo hnini ne ya ngu 'bu har nthet'i, ma da hyonga te da zi ne habu da ñ'oxi. Ngetho habu di 'buhu, teme da dingwa te da zi har t'ohö.

¹³Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Go gi umfu te da ziyu.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Teme ga umfe. Hönse kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö di höhe. Wa gi ne ga tamfe te da zi gathoyu.

¹⁴Xa mi ra nzeye ya jö'i, hönse ya ñ'ohö mi tsu ngu ngudminthebe. Ha nunar Hesu bi 'ñembabi yá maxte:

—Xifu da hñu madenthebe n'a ngu n'a ya mut'i.

¹⁵Njap'u bi 'yot'u, ne bi japa gatho bi hñudi.

¹⁶Ar Hesu bi hñönga nu'u kut'a ya thuhme ne yoho ya tsi hwö, bi n'osa mhets'i, bi jöpi. Bi heke ne bi thokwa yá maxte, ne nuyu bi hyemba ya jö'i.

¹⁷Gatho ya jö'i bi ñuni ne xa bi niñö. M'efa bi njo ya xeni thuhme xki bongi, ne bi ñhu'sa 'ret'amayoho ya 'bots'e.

Ar Pedro bi damajöni

(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸N'agi ar Hesu mi 'buse ngetho xki ma nda 'yapa Jö, hönse yá maxte mi ñ'owi. N'a mbi

'yambatho'u, ne bi 'ñembabi:

—Togo benga ya jö'i go geke 'nö.

¹⁹Bi dö'u njawa:

—'Ra enö gar Xuwa Xixthe, ma'ra enö gar m'ehni Elia, ne ma'ra enö go ge'e n'a nuyá m'ehni Jö mi 'bu mam'et'o, xi mengi xi nte.

²⁰Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Xi'ahu, togo gi eñhu go gekaga.

Ar Pedro bi dödi, ne bi 'ñenö:

—Nu'ge go gar Kristo xi 'ñex'a Jö.

Ar Hesu bi mö nda tho

(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31—9:1)

²¹Nu'mú ar Hesu bi hñu'mba yá mui hinto nda xipabi togo'o.

²²Ne bi 'ñembabi:

—Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, mahyoni nda tho nzeye ya thogi. Nda utsa ya dönziandö, ya ndömöjö ne ya böt'ofo, ne nda tho. Ha nu ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

²³M'efa bi zo gatho ya jö'i xki mhunts'i, ne bi ñembabi:

—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni da pumhnise ár te, ne hyax'mu da ñ'ent'atho ga ñ'o'be.

²⁴Ngetho nö'ö togo ne da japi da k'ont'a ár te, ma da 'bedi. Ha nö'ö togo ent'i da unga ár te da dengagi, ma da dinga ar te hiñham'u da göts'i.

²⁵Tema ñho da gukwa n'ar jö'i, da döhö gatho nö'ö te jawa har ximhai, ne da 'be ár pa.

²⁶Nö'ö togo da ntsa da damajöni pökagi ne da mönga ma mhö, Nuga Xta e ga Njö'i ma ga ntsaga n'ehe xka ehe di nheki ma nsunda, ne ga hömpa ár nsunda ma Dada, ne gar ñ'o'be ya hoga enxé.

²⁷Xa majöni di xi'ahu, 'ra gi 'buhüwa hinge ma gi tuhu, m'et'o gi hyandwabihu ár ts'ut'wi Jö.

Bi mponga ár 'bai ar Hesu

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸Mi tho ñhöto mpa xki wadi xki mönga ar Hesu njap'u, bi boxa ha n'ar t'ohö nda ñöwi Jö ár Dada, ne bi zixa ar Pedro, ar Hakobo ne ar Xuwa.

²⁹Nú'mu mi ñöwi Jö, bi mpata ár hmi, ne ár he xa bi t'axki ne mi hyats'i.

³⁰Ne bi nhekinu yoho ya ñ'ohö mi 'bahwi mi ñöwi, mar Moise ne ar Elia.

³¹Habu mi 'ba'u xki go'matho n'ar hyats'i. Mi noñ'u ár ndöte ar Hesu ma nda thohnu Herusalén.

³²Nu ar Pedro ne nu'u mi ñ'owi xa mi tsu n'ar t'öhö, ha himbi döhö. Ne bi hyanda ar nsunda mi nheki

har Hesu ne nu'u yoho ya ñ'ohö mi 'bahwi.

³³Nú'mu mi 'bai nda ñ'edi nuya ñ'ohoyu, ar Pedro bi 'ñenö:

—Ma tsi Utate'i, xiñho ga 'buhüwa. Te gi mö, ga hoje hñu ya m'et'e, n'a habu gi 'buke, n'a habu da m'u ar Moise, ne man'a habu da m'u ar Elia.

Ngetho ar Pedro himi pödi teme mi mö.

³⁴Himi jwadi nda mönga njap'u, n'a mbi nhekitho n'ar gui, xa bi go'matho'u, ne xa bi ntsu'u.

³⁵Ne har gui bi nheki n'ar mhö, bi 'ñenö:

—Gehnu ma hmöka T'u. 'Yohu nö'ö xi'ahu.

³⁶Mi ñhe nu ar mhö'ö, ka bi hyant'u mi honse ar Hesu mi 'bahnü. Ha nuyu hinte bi mö, ne hinto bi xipabi nuya pa'u nö'ö xki hyant'u.

Ar Hesu bi othe n'ar bötsi xki nthexkwi n'ar ts'ondöhi

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷Ár hyax'ö ba kö'u har t'ohö, ne ra nzeye ya jö'i bi ma ba k'ö'snu ar Hesu.

³⁸N'a mbi ñö nts'edi n'ar ñ'ohö mateda ya jö'i, ne bi ñemba ar Hesu:

—Tsi Utate, 'yotka ar möte gi e gi nutka ma t'u, ngetho honse'ö di 'ñehe.

³⁹Nthexkwi n'ar ts'ondöhi, ne nu xta umbabi japi da mafi. Xa hwöts'i, ne xa ents'a ya fugi hár ne. Xa fomi, 'bedi da hyegi.

⁴⁰Xta apahmö nuya ri maxte da 'yeni, ne hinte xi japabi.

⁴¹Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Yá bötsi'ihü ya me'sku ne gar ts'ojö'ihü. Hangu ma ga 'buhwithohü ne ga pes'ahü ar ts'eti. Ba tsinkawa ri t'ü.

⁴²Nu mi ts'impabi ar Hesu nö'ö ar bötsi'ö, ar ts'ondöhi bi foma har hai, ne xa mi hwöts'i. Nu'mú ar Hesu bi 'yenga ar ts'ondöhi, bi othe ar bötsi, ne bi mengi bi datwa ár dada.

⁴³Gatho ya jö'i xa mi 'yotho mi handwa ár ts'edi Jö.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Nuya pa'u xa mi 'yoda ya jö'i gatho nö'ö xki 'yot'a ar Hesu. Nö'ö bi 'ñembabi yá maxte:

⁴⁴—'Yohü xiñho nuna ma ga xi'ahü, yo ma gi pumhnihi: Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, ma da ndatwa yá 'ye ya jö'i.

⁴⁵Ha nuyá maxte himbi bödi tema ndi bonga nö'ö bi xipabi, ngetho himi nthegi nda zo yá mfeni'u. Ne mi ntsu nda 'yambabi tema ndi bonga nö'ö xki möñ'ö.

Togo töte ár nsu

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶Nep'u nuyá maxte bi ndüi bi ñöxhnatho n'a ngu n'a togo nda ntöte ár nsu.

⁴⁷Nunar Hesu mi pötwatho yá mfeni'u. Jange ba tsi n'ar tsi bötsi, bi 'ba'ma habü mi 'bu'ö.

⁴⁸Ne bi 'ñembabi'u:

—Nö'ö togo potka ma thuhu da japamasu n'ar tsi bötsi ngunu, jakamasugi. Ne nö'ö togo jakamasugi, japamasu nö'ö togo ba

penkagi. Ngetho nö'ö togo hingar ñ'ets'ihü, go töte ri nsuhü.

Nu'u togo hingo ma ñ'unihü, go faxkagihü

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹Nep'u ar Xuwa bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ma tsi Utate'i, xta hanthe n'ar ñ'ohö juñ'a ár ts'edi ri thuhu, enga ya ts'ondöhi. Da höjwe ngetho hindi ñ'ohü.

⁵⁰Nu'mú ar Hesu bi 'ñembabi:

—Yo gi hökwabihü, ngetho nö'ö togo hingo ma ñ'unihü, faxkagihü.

Ar Hesu bi zui ar Hakobo ne ar Xuwa

⁵¹Nú'mu mi 'bap'utho nda zo ar pa nda menga ar Hesu mhets'i, n'a mbi zeta ár müi, bi gü ar 'ñu bi ma Herusalén.

⁵²Ne bi mehna 'ra togo bi m'et'o nda ma ha n'ar hnini har hai Nsamaria, nda hyoni habü ndi zoni.

⁵³Ha nuya mengunü himbi ne bi umba nseki, ngetho mi 'yo ar 'ñu ndi ma Herusalén.

⁵⁴Nu mi bö njap'u ar Hakobo ne ar Xuwa, yoho yá maxte, bi 'ñeñ'u:

—Ma tsi Hmu'ihe, ha hingi ne ga ahü da da ar tsibi mhets'i, da tsöt'a nunar hnininü, ngu bi 'yot'a ar Elia.

⁵⁵Nu mi mönga njap'u'u, ar Hesu bi 'bat'i bi k'öt'i, ne bi zui bi 'ñembabi:

—Nu'ahü, hingi pöhy tema mfeni gi pe'su gi möñhü njap'u.

⁵⁶Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, hinxpä e da hñökwa yá te ya jö'i, ba e da pohyü.

Ne bi thogi bi mewi yá maxte man'ar t'ulo hnini.

Nu'u mi ne nda denga ar Hesu

(Mt. 8:18-22)

⁵⁷Nú'mu mi 'yo ar 'ñu, n'ar ñ'ohó bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, ga teñ'a'i habu gatho gi ma.

⁵⁸Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuya miñ'o pe'sa yá oki, ne nuya ts'int's'u pe'sa yá m'afi, ha Nö'ö Togo ba e bi Njö'i hiñ'otho habu da me ár ñö.

⁵⁹Nu'mú ar Hesu bi 'ñemba man'ar ñ'ohó:

—Ba e gi tengagi.

Ha nö'ö bi dödi ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Hmu'i, di ne gi 'raka ar seki m'et'o ma ga a ma dada, ne xka pengi ga teñ'a'i.

⁶⁰Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Hyep'u nu'u xi du da 'ya nu'u mahyegi xi duwi. Ne di mage ba mömba ár ts'ut'wi Jö.

⁶¹Nep'u man'ar ñ'ohó bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, nuga di ne ga teñ'a'i n'ehe. Hönse 'raka ar seki m'et'o ma ga e ma mengu.

⁶²Ha nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mu n'ar wöhi heka n'ar the ne ñegi, nu ar the hinda ma njöntho. Njap'utho nö'ö togo da ñ'ent'i da dengagi, ne da ñegi, hingar hoga 'bego hár ts'ut'wi Jö.

**Ar Hesu bi mehna ma hñun'ate
ma 'ret'a yá maxte**

10 Mi tho gathoyu, ar tsi Hmu bi hwahna ma hñun'ate ma 'ret'a ya ñ'ohó mi teni. Bi mehni 'ra ma yoho, nda m'et'o'u ha gatho ya hnini habu m'efa nda those'ö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Majöni xa nzeyetho ar sofo, ha tx'utho ya 'bego. Jange 'yafu Jö togo ár meti ar sofo, da mehna ya 'bego da gu'spa ár sofo.

³Di möhu ne zot'a ri dahü, di peñ'ahu ngu ya tsi deti mateda ya miñ'o.

⁴Yo te gi höxu ar nt'utbojö, yo ma gi hyoju ri 'benihu, yo gi höxu n'a mponi ri thizahu. Ne yo ma gi 'bahü gi zengwahu ya jö'i har 'ñu.

⁵Nu xki kuthu ha n'ar ngu, gi zengwahu njawa: Jö da hwék'ahu n'ar hogam'ui.

⁶Ha nu'mu ya mengunu di 'bu n'ar hogam'ui, nu'mú Jö da hwékwabi ngu xka xifu. Ha nu'mu hin'ö, da mengtho da zu'ahu ar hwéki.

⁷Nu habu da t'a'ahu nseki, ka gi kohunu, ne gi tsihu nö'ö da t'a'ahu. Ngetho n'ar 'bego di 'ñepi da t'umbabi ár nthöhö. Ne ka gi 'buthunu, yo gi 'yo gi nehu ya ngu.

⁸Nu'mu gi tsoñhu ha n'ar hnini ne da t'a'ahu ar seki, tsihu gatho nö'ö te da 'bos'ahu.

⁹Othehu ya dathi nu'u di 'buhnu, ne xifu nuya mengunu, ba ep'utho ár ts'ut'wi Jö.

¹⁰Ha nu'mu gi tsoñhu ha n'ar hnini ne hinda t'a'ahu ar seki, 'bahü habu da 'yo'ahu ya jö'i, ne gi 'ñembabihu:

¹¹Ma ga hwöthe ma wahe da hyo ár hai nuna hnininu xi m'at'i. Njap'u gi pöhu döta ri mfeihu ba ep'u, ngetho hinga ñ'emuihu nö'ö xta xi'ahe. Pöhu xiñho, ba ep'utho ár ts'ut'wi Jö.

¹²Di xi'ahu, nunar pa da nthöxmajöni, xa ma da me'sa n'ar

mfei nunar hnini'ö, ma da döta ar hnini Sodoma nö'ö bi hwata Jö.

Ár mfei ya hnini me'sku

(Mt. 11:20-24)

¹³Hwëkate nu'ahü gar menguhu Korasi, ne nu'ahü gar me Betsaidahü. Ngetho nu'mü ya me Tiro ne ya me Sidon xi hyanthmö nuya nt'udi xi t'ot'a ha ri haihü, nu'u xi 'yot'wahmö yá ntso'mi. Ne xi hyehmö ya he dumüi, ne xi nkoxhmö ya 'bospi ts'oni.

¹⁴Ha nunar pa'ö xta thösp'ahü majöni, ma da döta ri mfeihü nö'ö ma da hñonga ya me Tiro ne ya me Sidon.

¹⁵Ha nu'ahü gar menguhu Nkapernaum, gi hu ri müihü ma da njux'ahü mañö mhets'i. Hin'ö. Ma da t'e'ahü har 'bexui.

¹⁶Ne bi 'ñembabi yá maxte: —Nö'ö togo da 'yoxa nö'ö gi xifu, go otkagi. Ne nö'ö togo hinda 'yoxa nö'ö gi xifu, hingi otkagi. Ha nö'ö togo hingi otkagi, hingi ota nö'ö togo xpa penkagi.

**Nu'u hñun'ate ma 'ret'a
ya m'ehni ba pengi**

¹⁷Nú'mü mba penga nu'u hñun'ate ma 'ret'a ya m'ehni, xa mi johya bi zoho, ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'lihe, nuya ts'ondöhi himi tseta ár ts'edi ri thuhu. Nö'ö ndi 'befe, mi otkagihe.

¹⁸Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Hö. Nuga ndi handa ar ts'ondöhi ba ta mhets'i ngu n'ar hwei.

¹⁹Xta 'ra'ahü ar ts'edi gi nethü ya k'eñö ne ya penzü, ne gi töhü gathö ár ts'edi ar ts'ondöhi, ne nö'ö hinte da za te da ja'ahü.

²⁰Ha hints'u gi njohyahü ngetho ya ts'ondöhi ot'a nö'ö gi xifu. M'et'o njohyahü ngetho ri thuhuhü xi nt'ot'a mhets'i.

Ar Hesu xa bi njohya

(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹Nu'mü ar Hesu xa bi njohya hár ts'edi ár Hñö Jö, ne bi 'ñenö:

—Ma tsi Dada'i, go gar Hmu mhets'i ne gathö har ximhai. Di nsunda'i ngetho xka utwabi ri nt'uti nu'u ngu ya tsi bötsi hints'u te pödi, ne xka 'ñökwä nu'u ja yá mfödi ne ya nimfeni. Hö, ngetho njap'u xka numañhoge, ma tsi Dada'i.

²²Mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, bi 'ñemba nu'u mi 'buhnu:

—Ma Dada xi 'yentk'a gathö ha ma 'ye. Hinto pötka ma m'ui, nuga ár T'ugi Jö, hönse ma Dada. Ne hinto pötwa ár m'ui ma Dada, hönse ár T'ugi ne nu'u togo xta hwahni ga utwabi.

²³Ne bi 'ñhanda habü mi 'bu yá maxte, ne bi 'ñembase'u:

—Njohyahü ngetho xi t'a'ahü ar seki gi hyanthü nö'ö gi hanthüpya.

²⁴Ngetho nuga di xi'ahü, nzeýe yá m'ehni Jö ne ya ndö mi 'bu mam'et'o, mi nehmö xi hyanda nö'ö gi hanthüpya, ne himbi za bi hyant'u. Ne mi nehmö xi 'yo nö'ö gi ohüpya, ne himbi za bi 'yo'u.

**Ár 'bede n'ar me Nsamaria nö'ö
bi me'spa ar nhwëki ár mijö'iwí**

²⁵Nep'u n'ar böt'ofö ma ba k'ö'sa ar Hesu nda 'yot'wa n'ar nt'ani, ne nda tsati ha nda dödi xiñho, ne bi 'ñemba njawa:

—Ma Utate'i, tema mahyoni ga pefi ne ga pe'sa ar te hiñham'u da göts'i.

²⁶Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Teme mönga ár t'ofu ar Moise. Tema gi het'i.

²⁷Nu ar böt'ofu bi dödi ne bi 'ñenö: —Ar t'ofu enö njawa: 'Net'a ri müi, 'yent'a ri te ne ri ts'edi, ne hñuxa ri mfeni gi mö Jö ri Hmu, ne gi mö ri mijö'iwu ngu gi mhöse.

²⁸Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nu'mü gi 'yot'a ngu xka mö, da tsa gi 'bü n'ar te hiñham'u da göts'i.

²⁹Ha nunar böt'ofu himi ne to nda k'a'spa ár nt'ani. Jange bi mengi bi 'yani:

—Togo ma mijö'i'be ga mödi.

³⁰Nu'mú ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—N'agi n'ar ñ'ohö mi ne ar 'ñu, xki 'ñe Herusalen ndi ma har hnini Heriko. Bi daka 'ra ya dakate, ne bi mokwabi yá dutu bi hñö'spa gatho nö'ö te mi hö. Xa bi fenza, ne bi ts'ohnü 'bütho nda du.

³¹M'efa bi thop'utho har 'ñu'ö n'ar möjö, ne nu mi hyandi mi 'bemp'u har 'ñu, bi gaxa hár ñöni, ne bi thogi bi ma.

³²Nep'u bi thop'utho n'ar maxte har nijö. Nunü n'e, bi hyandatho ar ñ'ohö mi 'bemp'u, ne bi gaxa hár ñöni ar 'ñu, bi thogi bi ma.

³³Ha n'ar me Nsamaria bi thop'utho har 'ñu'ö. Ne mi zonga get'u habü mi 'beñ'ö, mi hyandi, xa bi hwëki.

³⁴Bi ma ba k'öts'i, ne bi go'spa ar nziki ha yá nts'eni, bi xi'spa ar ixkat'afi, ne bi dut'wabi. M'efa bi 'yents'a hár n'oge, bi zixa ha n'ar ngu t'ungar hats'i, ne ka bi sunu.

³⁵Ár hyax'öp'u, nu mi 'ba ar 'ñu nda ma, bi hñö ar bojö, ne

bi gut'wabi yopa ar 'befi nö'ö ar unga hats'i. Ne bi 'ñembabi: Di tsok'ats'uwa nunar ñ'ohönu gi su, ne nu'mü da k'at'a ar bojö, nu xka pengi ga jut'a'i.

³⁶Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, bi 'yamba ar böt'ofu, ne bi 'ñembabi:

—Nuya hñu ya ñ'ohöyü, togo gi beni ger mijö'iwu ar ñ'ohö xki thaki.

³⁷Nu ar böt'ofu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Nö'ö togo bi me'spa ar nhwëki.

Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Hö. Di ma ba jap'u n'ehe.

Ar Hesu bi zonga hár ngu ar Marta ne ar Maria

³⁸Ar Hesu bi mengi bi ne ar 'ñu, ne bi zonga ha n'ar hnini. Ka mi 'bühnü n'ar 'behñö már thuhu ar Marta, togo bi umba ar seki hár ngu.

³⁹Mi 'ñe n'ár juhwe már thuhu ar Maria, gehnü bi hñu hár wa ar Hesu mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

⁴⁰Ha nu ar Marta xa mi nxint'i mi ot'a ar 'befi har ngu. N'a mbi wat'atho habü mi 'bü ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, ha hingi handi numa juhwe tsogagi gatho ar 'befi. Xipabi da e da maxkagi.

⁴¹Nunar Hesu bi 'ñembabi:

—Marta, tsi Marta, xa gi xoni, ne xa gi tu ri müi, ngetho nzeye ar 'befi.

⁴²Honse n'ar 'befi mahyoni gi 'yot'e, ngu nunar hoga 'befi xi hwahna ar Maria. Hinjo'o togo da hñökwi.

Ar Hesu bi uta yá maxte hanja nda t'apa Jö

(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

11 Bi zota n'ar pa ar Hesu mi apabi Jö ár Dada, ne nu mi wa'ö, n'ár maxte bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, di ne gi utkagihe hanja ga afe Jö, ngu ar Xuwa mi utwabi yá maxte.

²Nu ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Nú'mu xki 'yafu Jö, gi 'ñeñhu njawa:

Ma tsi Dada'ihe gi 'bu mhets'i, dár nsunda ri thuhu.

Dá ekwa ri ts'ut'wi,

ne da t'ot'a'iwa har ximhai ngu bi t'ot'a'ip'u mhets'i.

³Rakagihe te ga tsihepya.

⁴Ne pumgagihe ma ts'okihe, ngetho nuje n'ehe di pumfe togo xi ts'okagihe.

Ne yo gi heje da döje ar ts'ati, ñöngagihe hinga othe nö'ö xi nts'otho.

⁵Ne ar Hesu bi 'ñemba yá maxte n'ehe:

—Ma ga möñhu, n'ar jö'i ntsixkwi man'a n'anguthowi. Ne ngu made nxui ma da k'önga hár ngu, ne da 'ñembabi: Xta ehe gi 'yotka ar möte gi hmika hñu ya thuhme.

⁶Ngetho ka di zo man'ar ñ'ohö di ntsix'be n'ehe, xpa e yap'u, ha hiñ'otho te ga umbi.

⁷Ne nö'ö da dödi mbo hár ngu, ne da 'ñenö: Hindi ne gi k'öskagipya. Xta kot'a ma goxthi, ne di hwixa ma bötsi. Jange hinda tsä ga nangi ga 'ra'a nö'ö teme gi adi.

⁸Ha nuga di xi'ahu, hinda nangi da umbabi nö'ö te adi mödi ár mpöhwí. Da nangi da umba gatho nö'ö k'at'i, njap'u da hyegi da 'yapa ár t'öhö.

⁹Jange di xi'ahu, 'yahu ne da t'a'ahu. Hyoñhu, ne gi tiñhu. Mathu, ne da nsok'ahu ar goxthi.

¹⁰Ngetho nö'ö togo da 'yadi, da t'umbabi. Nö'ö togo da hyoni, da

dini. Ne nö'ö togo da mafi, da nsokwabi.

¹¹Nú'ahu gar dadahu, nu'mu ri bötsihu da 'ya'ahu n'ar thuhme, hage gi umfu n'ar do. Xi'mu da 'ya'ahu n'ar hwö, hage gi umfu n'ar k'eñö.

¹²Xi'mu da 'ya'ahu n'ar t'axi, hage gi umfu n'ar penzu.

¹³Nu'mu gar ts'oktehu, ne gi pöhu gi umfu nö'ö xiñho ri bötsihu, hanguhmö ar Dada mhets'i xa da umbabi ár Hñö Jö gatho nu'u togo da 'yapabi.

Da göxa yá mengu n'ar ngu nu'mu da ntunse

(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)

¹⁴N'ar pa ar Hesu bi 'yemba n'ar ts'ondöhi n'ar ñ'ohö xki japi nda ngone. Nu mi bönga ar ts'ondöhi, ar gone bi za bi ñö. Ha nuya jö'i bi hyandi, xa bi 'yotho.

¹⁵Ha 'ra mi eñ'u:

—Nunar ñ'ohönu enga ya ts'ondöhi, hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö ya ts'ondöhi.

¹⁶Ma'ra hont'a mi ne nda hyathmö, mi apabi n'ar nt'udi ndi 'ñe mañö mhets'i.

¹⁷Ar Hesu mi pötho tema mi beñ'u, jange bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu n'ar hnini da ñhege ne da ntunse, ma da jö'sase'u gatho nö'ö xi 'yot'e. Ha nu'mu n'ar ngu da ntunse nuya mengu, da göts'i.

¹⁸Njap'utho n'ehe, nu'mu ar ts'ondöhi da ntunkwi yá mits'ondöhiwi, hanja da me'sa ár ts'edi'ö. Nuga di xi'ahu njap'u, ngetho gi eñhu di enga ya ts'ondöhi di hömpa ár ts'edi ar Belsebu ár ndö ya ts'ondöhi.

¹⁹Ha nu'mu njap'u ngu gi mōñhu, xi nuya ri m'ehnihu 'mu, togo ár ts'edi hōmpabi da 'yenga ya ts'ondōhi. Go da hñump'a ri hmihu'u.

²⁰Ha nu'mu di engu ya ts'ondōhi di hōmpa ár ts'edi Jō, pōhu 'mu, ár ts'ut'wi Jō xi zokwapya habu gi 'buhu.

²¹Nu'mu n'ar n'ohō jar ts'edi ne the ya bojō tsā da su ár ngu, 'be'sa xiñho gatho yá ñho 'mu.

²²Ha nu'mu da zo man'a di tōte ár ts'edi, ne da dōhō, da hñōmba yá bojō the nda su ár ngu. Da hñō'spabi nō'ō mi pets'i, ne da hyemba yá ñ'ohu gatho nō'ō te janu.

²³Nō'ō togo hindi n'o'be, utsagi. Ne nō'ō togo hindi mus'be mahyegi, go font'i.

Ar ts'ondōhi bi pengi

(Mt. 12:43-45)

²⁴Nu'mu n'ar ts'ondōhi da bonga ha n'ar jō'i, da ñ'o ha ya ot'a hai, di hongu habu da ntsaya, ne hinte tini. Nu'mu da bense ne da 'ñenō: Xi'mu ga penga ha ma ngu da poni.

²⁵Ha nu xta pengi da dinga nō'ō ár 'bet'o ngu habu mi 'bui, xi njoki, ne xi thoki xiñho.

²⁶Nu'mu nunar ts'ondōhi'ō, dama da hyonga ma yoto yá mits'ondōhiwi di tōpa ár nts'o, ne da kut'i da m'uhwi. Ne nunar 'befam'ui nunar jō'i xki hyehmō ar ts'ondōhi, di tōta ár nts'o, hinge ngu 'bet'o.

Nu'u xa tōta ar jōpi xi hñōni

²⁷Nu'mu mi mōnga njap'u ar Hesu, n'ar 'behñō mi 'buhnu har mhunts'i bi ñō nts'edi, ne bi 'ñenō:

—Xa xi jōpa Jō nō'ō ar 'behñō xi 'yoñ'a'i, ne xi tede'i.

²⁸Nu'mu ar Hesu bi dōdi ne bi 'ñenō:

—Tōta ar njōpi xi hñōnga nu'u togo otwabi nō'ō mōnga Jō.

Ya ts'ojō'i a n'ar nt'udi

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹Mi 'yo mi mhunts'a ya jō'i hár nthet'i ar Hesu, ne nō'ō bi 'ñembabi'u:

—Nuya jō'i 'bu nuya payu thota yá nts'o, adi da hyanda n'ar nt'udi, ha hinda ma da t'umbabi. Hōse da t'umba ár nt'udi ar m'ehni Honas.

³⁰Ngetho njangu ar Honas bi 'behni ngu ar nt'udi da hyanda ya me Ninibe, njap'utho Nō'ō Togo ba e bi Njō'i, gehnu n'ar nt'udi da hyanda ya jō'i 'bu nuya payu.

³¹Nunar 'behñō mar ndō ndi 'ñe mak'angi, ma da nanga har thōxamajōni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jō'i 'bu nuya payu. Ngetho nuna ba e har yap'u hai nda 'yo'spa ár mfōdi ar Salomon. Ne gi 'buhwihuwa n'a xa tōpa ár nsu ar Salomon.

³²Nuya me Ninibe ma da nanga har thōxamajōni, ne ma da hñu'mba yá hmi nuya jō'i 'bu nuya payu. Ngetho nu'u bi 'yot'wa ár nts'o'mi nu mi zo ar Honas. Ne gi 'buhwihuwa n'a xa tōpa ár nsu ar Honas.

Ár ñot'i ma ndo'yohu

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³Hinjo'o n'ar jō'i togo da tso n'ar ñot'i ne da 'ñōgi, wa da go'ma ha n'ar ts'oi. Nō'ō da 'yot'e, da 'ñexa habu da tsā da yot'a gatho mbo har

ngu, ne da hyanda nu'u togo da yut'i.

³⁴Nuya ri dahü ngu 'ra yá ñot'i ri ndo'yohü. Nu'mü ri dahü xiñho, xoge ri ndo'yohü 'bü har hyats'i. Ha nu'mü ri dahü hingi ho, xoge ri ndo'yohü 'bü har 'bexui.

³⁵Jange jamasuhü nõ'ö ar ñot'i gi pe'su, da yot'a xiñho ri mfenihü, ne hingi 'buhü har 'bexui.

³⁶Nu'mü gatho ri ndo'yohü 'bü har hyats'i, ne hinte ts'omp'a ri mfenihü, xa di kop'athohü ar hyats'i, ngu n'ar ñot'i es'ahü ár hyats'i.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya denga'bepate ne ya böt'ofö

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lk. 20:45-47)

³⁷Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, n'ar denga'bepate bi 'yapar möte nda mewi nda ñungwi hár ngu. Bi yut'a ar Hesu, ne bi hñu har mexa.

³⁸Ha nu ar denga'bepate xa bi 'yotho mi hyanda ar Hesu himbi nxu'ye m'et'o ne nda ñuni ngu yá nt'umbi'u.

³⁹Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'ö: —Nu'ahü gar denga'bepatehü, gi njanguhü n'ar xut'bada ne ar xutmohi, honse xut'a nthi, ha nu mbo xi nts'otho. Nu'ahü gi ne gi ponga ri hmihi ha yá nthandi ya jö'i, mödi gi pe'su ha ri mfenihü ar mfë ne ar ts'om'ui.

⁴⁰Xa xka 'be ri mfenihü. Ha hingi pöhu, Jö ge'ö bi hyoka xoge ár 'bai ar jö'i, nthi ár ndo'yo ne mbo ár mfeni n'ehe.

⁴¹Faxu ya hyoya hyemfu nõ'ö gi pe'su, ne njap'u hö, da nt'axk'a'ihu xoge.

⁴²Hwëkate nu'ahü gar denga'bepatehü. Ngetho gi 'wekwabihü Jö n'a 'ret'a xeni ar xök'ni, ar ruda ne gatho nu ma'ra ya doni. Ha hinto gi ot'wabihü ar ñho, ne hingi möhu Jö. Xiñho gi 'wejwu ár meti Jö, ne hingi hyehü gi 'yot'wabihü ar ñho ma'ra, ne gi möhu Jö.

⁴³Hwëkate nu'ahü gar denga'bepatehü. Ngetho gi ne gi hñuhü ha ya nthudi nsu ha ya nijö, ne gi nehü da nzengwa'ihu xa di 'benga nt'ek'ei ha ya tai.

⁴⁴Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü, ne gar denga'bepatehü, xa gar katehü. Gi ñhehwihü ya nt'agi hingi nheki, thotya jö'i mañö, ne hingi pö'u tengu ar nts'otho mbo.

⁴⁵Nep'u bi dö n'ar böt'ofö, ne bi 'ñembabi ar Hesu:

—Ma Utate'ihe, nú'mü gi mönga njap'u, gi emgagihe dar böt'ofoho n'ehe.

⁴⁶Ha nunar Hesu bi 'ñenö: —Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü n'ehe. Ngetho gi jafu ya jö'i da muxa ya 'beni nu'u hingi tsä da muts'i, ha nu'ahü hingi ne gi thañhuts'u.

⁴⁷Hwëkate'ihu. Ngetho gi pengi gi hokwabihü yá nt'agi yá m'ehni Jö mi 'bü mam'et'o, nu'u bi hyose ri palehü.

⁴⁸Njap'u nheki gi et'athohü ri xuthahü nõ'ö bi 'yot'a ri palehü. Ngetho nu'u bi hyo ya m'ehni, ha nu'ahü go gi pengi gi hokwabihü yá nt'agi.

⁴⁹Jange Jö xki 'ñense hár döta mfödi: Ma ga pempabi'u ma m'ehni ne ma mpöte. 'Ra ma da tho, ne ma'ra xa ma da nt'utsa.

⁵⁰ Jange nuya jö'i 'bupya, Jö go ma da got'wabi gatho ár ji yá m'ehni xi nhö'mba di ndui nú'mu mi thoka ar ximhai.

⁵¹ Da ndu'ma nú'mu mi nhö'mba ár ji ar Abel, di göxa ár ji ar Sakaria nö'ö bi tho madedar m'oxm'oñho ne ar nijö. Jange di xi'ahü, Jö gatho ma da got'wa nuya jö'i 'bü nuya payu.

⁵² Hwëkate nu'ahü gar böt'ofohü. Ngetho hingi hehü da bötwa ár mhö Jö nu'u togo ne da bödi. Himbi zo ri mfenihü, ne hingi hehü ma'ra nda zo yá mfeni.

⁵³ Nu mi wadi bi mönga njap'u ar Hesu, nuya böt'ofe ne nuya denga'bepate, xa bi fats'i mi ot'wa nze ya nt'ani.

⁵⁴ Ngetho xa mi ne nda 'yo'u nda mönga nö'ö himi ho, ne njap'u nda dinga te nda hyots'e.

Jamasuhü yá ts'ont'uti ya denga'bepate

12 Nep'u xa mi thota ár nzeye ya jö'i bi mhunts'i, ne mi ñ'ent'a n'a ngu n'a. Nu'mü ar Hesu bi ndui bi ñö, ne m'et'o bi ñ'emba yá mæxte:

—Jamasuhü, yo ma gi tembabihi yá ts'om'ui ya denga'bepate, ngetho nu'u xa ot'a ñhogajö'i ne ya nemhñö, ne ramtx'u ts'omba yá mfeni ya jö'i.

² Hiñ'otho teme xi t'ögi ne hinda thini, wa teme xi t'ot'a ñ'ontho ne hinda födi.

³ Jange nuga di xi'ahü, gatho nö'ö gi möñhü ñ'ontho, m'efa ma da födi. Ne gatho nö'ö gi njont'anehü, ma da mhönga nts'edi gatho da 'yode.

Togo gi tsuhü

(Mt. 10:28-31)

⁴ Ha nuga di eñ'ahü, ma tsi ñ'owi'ihü, yo gi tsuhü togo ne da

hñök'ahü ri tehü, ne m'efa hinda tsa te man'a da ja'ahü.

⁵ Ma ga xi'ahü togo mahyoni gi tsuhü. Tsuhü nö'ö tsa da hñök'a ri tehü, ne pe'sa ar ts'edi da meñ'ahü har tsibi n'ehe. Hö, go gi tsuhünü.

⁶ Nuya tsi ts'int's'u hingi hmödi, t'unga kut'a ha n'ar tsi ngudmi. Ha Jö hinxi pumhni n'ayu.

⁷ Xi'ahühmö. Gatho ri xtöhu Jö pödi hangu'u. Jange yo gi ntsuhü, ngetho gi töfü ár nsu pe'sa n'a mut'i ya ts'int's'u.

Nu'u togo da data majöni ya jö'i xi bökagi

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Di xi'ahü, gatho nu'u togo da damajöni ha yá nthandi ya jö'i xi bökagi, Nuga xta e ga Njö'i, ma ga damajöni ha yá nthandi yá enxë Jö xta mpö'be'u.

⁹ Ha nu'u togo da kongagi ha yá nthandi ya jö'i, nuga n'e, ma ga kongaga ha yá nthandi yá enxë Jö, ga enö hiñham'u xta mpö'be'u.

¹⁰ Nu'mü n'a da ñömañ'ubi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, da mpumbabi. Ha nö'ö togo da zanga ár Hñö Jö, hinda ma da mpumbabi.

¹¹ Nu xta ts'ix'ahü ha yá nijö ya xodyo, wa ha yá nthandi ya nzaya, wa ma'ra yá ndö ya hnini, yo gi tu ri müihü tema gi thöhu, yo gi beñhu m'et'o tema gi möñhü.

¹² Ngetho nu xki ñöhu, ár Hñö Jö ma da ut'ahü teme mahyoni gi möñhü.

Ár 'bede n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i himi benga nö'ö xiñho

¹³ Nep'u n'ar ñ'ohö mi 'yo har mhuntsjö'i, bi ñ'emba ar Hesu:

—Ma Utate'i, xipats'u ma jödö ga ñhe'be nö'ö bi zogagihe ndu ma dadahe.

¹⁴Nunar Hesu bi 'ñembabi'ö:

—Xi'ge Ndada, togo xi hñuxkaga ngu ar nzaya ga hek'ahu ar hai.

¹⁵Ne bi 'ñenö n'e:

—Jamasuhu hinge xa gi hyomfu yá ñho ar ximhai, ngetho ha ya ñho, hinge ja bi ehnu ar hogam'ui.

¹⁶Ne bi xipa n'ar 'bede nu'u ya jö'i xki mhunts'i, ne bi 'ñembabi:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohö xa mi pe'sa nzeye ya ñho, ne nuyá hai xa bi unga n'ar hoga sofo.

¹⁷Nu'mú nö'ö ar ñ'ohö'ö bi bense, ne bi 'ñenö: Te ga pepya. Hiñ'otho habu ga kwata gatho ma sofo.

¹⁸N'a mbi 'ñense hár mfeni: Da beni tema ga pefi. Ma ga yot'a nuyu ma t'u, ne ma ga hoka ma'ra di töte ár döta. Ne ka ga utnu gatho ma sofo ne gatho nö'ö te di pets'i.

¹⁹Nep'u ka jwadi ga kwata gatho ma sofo, ma ga embasé ma te: Nupya hö, janu gatho nö'ö te di honi ga tsi nzeye ya jeye da 'ñep'u. Nupya da tsá ga tsaya, ga ñuni, ga ntsithe, ne xa ga njohya.

²⁰Ha Jö bi 'ñembabi nö'ö ar ñ'ohö'ö: Xa xka 'be ri mfeni, ngetho ar nxuinu, ma gi tu, ne gatho nö'ö gi pets'i, hinge pödi togo ma da gohwi.

²¹Njap'utho n'ehe, nö'ö togo xi munts'a nzeye ya ñho ár metise, nu xta du, ma da ñhoya hár nthandi Jö.

Yo gi tu ri muihu tema di 'ñep'u

(Mt. 6:25-34)

²²Nep'u ar Hesu bi 'ñemba yá maxte:

—Nupya di xi'ahu, yo gi tu ri muihu tema gi tsihu, wa tema gi hyehu.

²³Ngetho ri tehu töpa ár nsu ar ñhuni, ne ri ndo'yohu töpa ár nsu ar he.

²⁴Hyanthu ya ka. Nu'u hingi pot'i, hingi xofo, ne hiñ'otho yá t'u. Jö go 'wiñ'u. Ne nu'ahu gi töfu ár nsu gatho ya zu'we nsani.

²⁵Togo da hñu'sa ár ñhets'i xa di tu ár mu.

²⁶Nu'mu hinge tsá gi 'yothu nö'ö hinge hembu, yo'ö tup'a ri muihu gatho nu ma'ra 'mu.

²⁷Hyanthu hanja te ya doni. Hingi het'i, hingi pe man'ar 'befi. Ha di xi'ahu, nunar ndö Salomon, mödi xa mi pe'sa ár nsu, himbi zá bi ñhe ngu ár nzatho'u.

²⁸Nu'mu Jö heta ya doni da ndompaya har 'batha, ne xudi da nk'uts'i da t'u'sa har tsibi, xi'ahu, tengu da thet'ahu 'mu. Yo'ö xa hinte gi pe'su ri jamfihu.

²⁹Jange yo gi tu ri muihu tema gi tsihu ne tema gi hyehu, ne hindi oda ri mfenihu tema gi k'athu.

³⁰Ngetho gatho nu'u ya jö'i hinxi ñ'emui, hyax'mu oda yá mfeni nö'ö te da zi ne te da hye. Ha nu'ahu, ri Dadahu bi 'bu mhets'i, pö'ö teme gi k'athu.

³¹Jange hyoñhu m'et'o hanja gi 'buhu xiñho hár ts'ut'wi Jö, ne njap'u hö, hinda k'at'ahu gatho nö'ö gi hoñhu.

Pe'sa ri ñhohu núnu mhets'i

(Mt. 6:19-21)

³²Ma tsi t'ulo mhunts'i'ihu, yo gi ntsuhu, ngetho Jö ri Dadahu xi hwék'ahu gi 'buhu hár ts'ut'wi'ö.

³³Jange pahu ri m'ets'ihu, ne hyembabihu ya hyoya. 'Yothu ri 'benihu hingi thege, ne ri

m'ets'ihunu mhets'i hinda göts'i, habu hinda yut'a ya bë da bëp'ahu, ne hinda de ar zu'we.

³⁴Ngetho habu 'bu ri m'ets'ihu, ka 'buhnu ri mfenihu n'ehe.

Ar hoga 'bego ndo'mi

³⁵Nhoju ne ndo'mhu, ngu 'ra ya hoga 'bego di zo ya ñot'i.

³⁶Jahu ngu 'ra ya 'bego to'ma ya hmu xta menga n'ar ngo nthöti, ne nu xta gant'a ar goxthi, nu'u ngut'a da xokwabi.

³⁷Xa ma da njohya nu'u ya 'bego di nuhu nú'mu xta zo ár hmu. Nuga di xi'ahu, nunar hmu'ö da mo ar mexa, ne da ñei da 'wini.

³⁸Mödi da zo made ar xui, wa nú'mu 'butho da hats'i, xa ma da njohya nu'u ya 'bego da ts'udi nuhu.

³⁹Ne di xi'ahu, nu'mu n'ar jö'i di pöhmö ham'u da zo ar bë, nu ar jö'i'ö hinda ñ'öhö, da su ár ngu, hinda hye ar bë da yut'i da bëpabi.

⁴⁰Jange nu'ahu ndo'mhu, ngetho nö'ö ar pa hingi beñhu, n'a ngi thañhutho, ma da mengi da ehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

Ar hoga 'bego ne ar ts'o'bego

(Mt. 24:45-51)

⁴¹Nep'u ar Pedro bi 'yambar Hesu, ne bi ñembi:

—Ma tsi Hmu'i, xi nunar 'bede ga jwadi ga mö, hage hönse ga xije, wa ga xipa gatho ya jö'i.

⁴²Ne ar tsi Hmu bi dödi:

—Xi'mu n'ar hmu da bongá ár ngu da ma, togo da zokwa ár 'befi da su ne da 'wimbabi gatho ya 'bego. Hage hinda zokwabi n'ar hoga 'bego di pödi te gatho mahyoni da mefi.

⁴³Xa da njohya nö'ö ar 'bego nu xta zo ár hmu, ne da dini di ot'a gatho ngu nö'ö xki zokwabi nda mefi.

⁴⁴Xa majöni di xi'ahu, nu ar hmu'ö ma da ñexa ar hoga 'bego'ö, da supa gatho nö'ö te pets'i.

⁴⁵Ha nu'mu nö'ö ar 'bego togo bi ts'ogi nda supa ár 'befi ár hmu, da benga hár mfeni, nunár hmu hinda nxoni da pengi. Ne da ndui da me ya ñ'ohö ne ya 'behñö nu'u ya mi'begowi, ne xa di ñuntho, ne di tsithetho, ne xa di ntitho.

⁴⁶Ha nu'mu ár hmu da zohö nö'ö ar pa'ö hindi to'ma nor 'bego'ö, xa ma da t'umba n'ar döta mfei, ne da 'ñet'a habu bi ku nu'u hingi ñ'emui.

⁴⁷Nö'ö ar 'bego pödi xiñho tema xi 'bepa ár hmu, ne hinda 'yot'e, töte ár mfei ma da t'umbabi'ö.

⁴⁸Ha nö'ö ar 'bego hindi pödi xiñho teme xi 'bepa ár hmu ne hinda mefi xiñho, da t'umba ar mfei, mödi hingar nzeye ngu nö'ö man'a. Ngetho nö'ö togo da t'ent'wa nzeye ar 'befi hár 'ye, njap'utho ma da thö'spa majöni n'ehe. Ne nö'ö togo da t'umbabi nzeye da su, njap'utho ma da thö'spa majöni.

Ngetho xpa e ar Hesu, ma da ñhe ya jö'i

(Mt. 10:34-36)

⁴⁹Nuga xta ekwa har ximhai ga u ar tsibi, ne xa di nehmö da ndui da nzö.

⁵⁰Mahyoni ga tho nzeye ya ugi ne ya dumui, ne xa di nehmö da ndui ga thogi.

⁵¹Ha gi beñhu xta ekwa ga jö'sa ya tuhni har ximhai. Hin'ö, xta e ga exa ya jö'i da ntuhni.

⁵²Da ndu ar pania di map'u, nu'mu ha n'ar ngu di 'bu kut'a, ma da ñhehyu, hñu da utsal nu yoho, ne yoho da utsal nu hñu.

⁵³Ya dada da utsal yá t'u, ha nuya t'u da doxa yá dada. Ya nönö da utsal yá t'inxu, ha nuya t'inxu da doxa yá nönö. Nuya ka da utsal yá ts'ihwe, ha nuya ts'ihwe da utsal yá ka.

Hanja hingi pöhu nuya pa gi 'buhu

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴Ar Hesu bi 'ñembabi ya jö'i n'ehe: —Nú'mu gi hanthu da njuxa ya gui núnu mampuni, gi eñhu ma da 'wöi, ne majöni da njap'u.

⁵⁵Nu'mu da ndui da ñ'o ar ndöhi, gi eñhu ma da zo ar pahyadi, ne majöni da njap'u.

⁵⁶Nemhñöhu. Gi pöhu gi hyanthu ham'u mponga mhets'i ne ar ximhai, hanja hingi pöhu mponga nuya payu gi 'buhu.

Kohwi n'ar nkohi ri ñ'unihu

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷Hanja hingi bensehu ndana'o xiñho gi 'yothu, ne ndana'o hingi ho.

⁵⁸Nu'mu n'a da zix'ahu har ts'ut'wi, nu xki 'yohu har ñu, dama gi nkohwihu nú'mu gi 'yosehu, njap'u hinda zix'ahu har nzaya. Ngetho nú'mu xki tsoñhu har nzaya, nö'ö da dat'ahu ár mfats'i, ne nö'ö ár mfats'i da zix'ahu, ma da go'ahu har fadi.

⁵⁹Di xi'ahu hinda za gi poñhu, ma gi 'buhunu gi k'othu gatho nö'ö gi tuhu.

'Yothwu ár ntso'mi,
hyoñhu hingi m'ehu

13 Nú'mu mi 'buhnu 'ra ya jö'i bi metwabi ar Hesu hanja

ar Pilato bi mehna togo nda hyo 'ra ya me Ngalilea. Ne bi nthöspabi ár jise'u ár ji ya meti m'oñho mi uñ'u har dönganijö Herusalén.

²Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi beñhu nuya ñ'ohoyu bi t'ot'wa njap'u ngetho mi töpa yá ts'oki gatho nu ma'ra ya me Ngalilea.

³Di xi'ahu hin'ö. Ha nu'mu hingi 'yot'wabihu ár ntso'mi, ma gi m'ehu ngu bi m'e'u.

⁴Xi nu'u 'ret'amahñöto ya jö'i bi ze'ma ar he'sjödo Siloe nú'mu mi yot'e, ha gi hu ri muihu mi töpa yá ts'oki gatho nu ma'ra ya me Herusalén.

⁵Di xi'ahu hin'ö. Ha nu'mu hingi 'yot'wabihu ár ntso'mi, ma gi m'ehu ngu bi m'e'u.

Ár 'bede n'ar 'bai'iuxi hinte mi tu

⁶Ne ar Hesu bi xipa n'ar 'bede ya jö'i, ne bi 'ñembabi:

—N'ar ñ'ohö mi pe'sa n'ar 'bai'iuxi mi 'ba hár hwöhi. Ne n'ar pa bi ma ba k'öts'i nda nu ha xki ndu, ne hinte bi dini.

⁷Nep'u bi 'ñemba ár 'bego mi su ar hwöhi: Di ne gi tseka nunar 'bai'iuxi, ngetho hñu njeje xta ehe di handi ha da ndu, ne hinte xta tini. Jange te ga jafu, hönse honga nze ar hai ne hinte uni.

⁸Nu'mu bi 'ñenga ar 'bego: Ma tsi hmu'i, yo gi tsejmö. Ma ga hehu man'a njeje. Ma ga fomba ar hai ne ga ut'wa ar 'yai.

⁹Xömhö njap'u da ndu. Ha nu'mu hinda uni, nu'mu hö, da za gi tseki.

N'ar pa ntsaya ar Hesu bi othe
n'ar 'behñö mar nk'oxtha

¹⁰N'ar pa ntsaya ar Hesu mi 'bu ha n'ár nijö ya xodyo, mi uta ya jö'i.

¹¹Ne mi 'buhnu n'ar tsi 'behñö xki nk'oxtha. Xki tho 'ret'amahñöto njeje n'ar ts'ondöhi xki japi nda ñheni, himi hegi nda jönga ár xutha.

¹²Nu mi hyanda ar Hesu, bi zofo ne bi 'ñembabi:

—Nönö, nupya xi hyek'a'i ri hñeni.

¹³Nu'mú bi hñu'spa yá 'ye ar tsi 'behñö. Ne dama bi za bi jönga xiñho ár ndo'yo, ne bi müdi bi umba njamödi Jö.

¹⁴Ne nö'ö mar ndöngi har nijö, bi mbo ár kwe, ngetho ar Hesu bi othe ar tsi 'behñö har pa ntsaya. Ne bi 'ñemba ya jö'i:

—Di pe'su 'rato mpa ga mpehu. Nu'mu tsu'ahu ya hñeni, ba ehü nuya pa'u da t'othel'ihu, henge nuya pa ntsaya.

¹⁵Ar tsi Hmu bi dödi ne bi 'ñenö: —Nemhñöhu. Ha hingi xo'thu ri boihu wa ri n'ogehu gi tsíthu, mödi ar pa ntsaya.

¹⁶Xi nunar tsi 'behñönu ár mangan'бето ar Abra, xi 'we'sa ar ts'ondöhi 'ret'amahñöto njeje, hage hingi ho da sot'i mödi ar pa ntsaya.

¹⁷Ne nu mi mönga njap'u ar Hesu, gatho nuyá ñ'uniwi mi 'buhnu, bi 'be yá tsá. Ha nu ma'ra ya jö'i xa mi johya mi hyanda ya döta nt'udi mi ot'a ar Hesu.

Ár 'bede ar ndamurtasa bi 'bot'i

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸Bi 'ñenga ar Hesu n'ehe: —Tema ga emfu di hñöxa ár ts'ut'wi Jö, wa tema ga hekwabihu.

¹⁹Njangu n'ar tsi ndamurtasa bi mot'a n'ar ñ'ohö hár hwöza. Ne xa bi te n'ar 'baiza, ne ya ts'ints'u ka köxhnu yá m'afi.

Ár 'bede ar njoxthuhme

(Mt. 13:33)

²⁰Bi 'ñenga ar Hesu n'ehe: —Tema ga hekwabipya ár ts'ut'wi Jö.

²¹Ñhehwi ar njoxthuhme bi pant'a n'ar 'behñö ha guto hwada ar juni, ne bi dö'mi bi joxa xoge.

Ar goxthi xi nts'ixt'i

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²²Ar Hesu mi ne ar 'ñu ndi ma Herusalén, mi tho ha ya döta hnini ne ya t'ulo hnini, mi uta ya jö'i.

²³Ne n'ar jö'i bi 'yani ne bi 'ñembi: —Tsi Hmu'i, hage tsi tui ya jö'i ma da mpohö.

Ha nö'ö bi 'ñembabi:

²⁴—Umba ri müihu gi kuthu har goxthi xi nts'ixt'i. Nuga di xi'ahu, nzeje di nemhö da yutnu, ne hinda tsa.

²⁵Jangu xta got'a ar goxthi nö'ö togo ár meti ar ngu, njap'u nu'ahu m'efa xa ma gi mahmöhu ne gi 'ñeñhu: Ma tsi Hmu'ihe, xogagihe ar goxthi. Ha nö'ö ma da dödi ne da 'ñeñ'ahu: Hindi pödi habu xka 'ñehu.

²⁶Nep'u nu'ahu ma gi 'ñembabihu: Hanja hingi pöje. Ndi ñuñhu ne ndi tsit'hehu, ne ha ma hninihe go ngi utkagihe ri 'ñu.

²⁷Ha nö'ö ma da 'ñeñ'ahu: Di xi'ahu hindi pödi habu xka 'ñehu. 'Wehu, 'yot'ats'oki'ihu.

²⁸Ne xa gi nzoñhunu, ne xa ma da du ri müihu, nu xki hyanthu ndu ri müdi palehu ar Abra, ne ar Isa, ne ar Hakob, ne gatho yá m'ehni Jö di 'buhnu hár ts'ut'wi Jö, ne nu'ahu hinda thek'ahu gi kuthu. Ma gi kohu nthi.

²⁹Ne ma da e ya jö'i xoge ar ximhai, di du'ma mahyats'i, di göxa mampuni, ne mahwif di göxa mak'angi. Ne ma da yut'u hár ts'ut'wi Jö, ma da hñuhnu har mexa da ñuni.

³⁰Ne nuya pa'u, nu'u 'bet'opya, ma da m'efa, ha nu'u 'befa, ma da m'et'o'u.

Ar Hesu bi zot'a ár mui bi hwëka ya me Herusalén

(Mt. 23:37-39)

³¹Nunar pa'ö, bi zo 'ra ya denga'bepate ha mi 'bu ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Di ma, tsokwa nunar hainu, ngetho ar ndö Erode ek'atho da hyo'i.

³²Ha nu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di möhu ba xifu nö'ö ar hyate jö'i: Nupya ne xudi hinga tsaya ga enga ya ts'ondöhi, ne ga othe ya dathi, ne ndamöni ga jwata ma 'befiwa.

³³Nupya ne xudi ne ndamöni, ga ne ma 'ñu gar ma Herusalén, ngetho habu xi thopa yá m'ehni Jö, mahyoni da thogaginu n'ehe.

³⁴Nu'ahu gar menguhu Herusalén, gi hofu yá m'ehni Jö, ne gi k'ampabihu togo bi peñ'ahu. Hangu xta nehmö nga munts'ahu, ngu n'ar tsi oni munts'a yá t'u'ni da hwixa ha yá hwa, ne hinga nehü.

³⁵Pöhu, Jö ma da hyek'ase ri nijöhu. Ne di xi'ahu, hinge ma gi hyandgagihu nuya payu. Gi to'mhu da zo ar pa gi 'ñeñhu: Nsunda nö'ö togo xpa pehna Jö ma tsi Hmuhu.

Ar Hesu bi othe n'ar ñ'ohö mi neni

14

N'ar pa ntsaya ar Hesu bi ma ba ñunga hár ngu n'ar

ndö mar denga'bepate, ne nuyá ñ'ohü mi öthó tema mi ot'ö.

²Ne ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö mi ñhandwi xa mi neni.

³Nep'u ar Hesu bi 'yambabi ya denga'bepate ne ya böt'ofö, bi 'ñembabi'u:

—Hage ja ar seki da t'othe n'ar dathi har pa ntsaya, wa hin'ö.

⁴Ha nu'u bi ñhetho, hinte bi dödi. Nu'mü ar Hesu bi hñu'spa ár 'ye nö'ö ar ñ'ohö mi neni, bi othe ne bi mehni bi ma.

⁵Nep'u bi 'ñembabi ya denga'bepate ne ya böt'ofö:

—Nu'mü da zo n'a ri n'ogehu wa n'a ri boihu ha n'ar pothe, ha hinge dama gi hñöhu mödi ar pa ntsaya.

⁶Ha nu'u himbi za te bi dödi.

N'ár 'bede togo bi ts'ohna har ngo

⁷Ar Hesu mi hyanda mi tsö nu'u xki ts'ohna har ñhuni, ne mi hwañ'u ya 'bet'o nthuts'i nda hñu har mexa. Bi xipabi'u n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi:

⁸—Nú'mü xta ts'oñ'a'i ha n'ar ngo, yo ma gi hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i. Xi'mü da zo man'a nö'ö xi ts'ohni ne töte ár nsu.

⁹Nep'u nö'ö togo xi zoñ'a'i, da 'ñeñ'a'i: Tsokwap'u ar nthuts'i nuna man'a. Ge'mü n'ar m'etsa nu xki 'bai gi hñu har ngöts'i.

¹⁰Jange nú'mü xta ts'oñ'a'i ha n'ar ñhuni, hñuxa har ngöts'i. Ne nu xta hyant'a togo xi zoñ'a'i, da 'ñeñ'a'i: Hanja ga hñuxkwa, ño. Thogi di ma ba hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i. Ne njap'u da hyanda nu'u ma'ra di huhnu har mexa, ne da t'es'a'i ri nsu.

¹¹Nuga di xi'ahu, nö'ö togo da ñ'exase, ma da 'be ár tsa. Ha nö'ö

togo hingar ñ'ets'i, da t'e'spabi ár nsu.

¹²Ne bi 'ñembabi nö'ö togo xki zohni:

—Nu'mu gi beni gi unga n'ar ñhuni wa n'ar nt'oxiwa ha ri ngu, yo gi zohna nuya ri mpödi, ri ku, nuya ri mēni, wa ri n'angu nu'u pe'sa ya bojö. Ngetho njap'u, nu'u n'ar pa ma da zoñ'a'i n'ehe, ne da kos'atho ngu xka 'yot'wabi.

¹³Nu'mu xki 'yot'a n'ar ngo, zohna ya tsi hyoya, nu'u do'ye, nu'u dowa, nu'u ya tsi goda.

¹⁴Nuya tsi jö'i'u, hinda ma da kos'a nö'ö gi otwabi'u. Ne m'efa har ñoho m'ui, nu xki pengi gi ntewi gatho nu ma'ra xi 'yot'a xiñho, ma gi njohya gi hñonga ri nthöhö.

Ár 'bede n'ar ñ'ohö bi 'yot'a n'ar döta ñhuni

¹⁵Nu mi 'yo njap'u nu'u ya jö'i mi huhnu har mexa, n'a'u bi 'ñemba ar Hesu:

—Tengu ár johya nö'ö togo ma da hñudi da ñunga hár ts'ut'wi Jö.

¹⁶Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—N'ar pa n'ar ñ'ohö bi 'yot'a n'ar döta ñhuni, ne bi zohna nze ya jö'i nda ñungwi.

¹⁷Nu'mu mi ñhoki nda ñuni, bi mehna yá 'bego nda xipa nuya jö'i xki zohni: Ba ehü, ngetho xi 'bok'ahü ar mexa.

¹⁸Ha gatho nu'u ya jö'i xki zohni, bi 'ya ar mpumbate, ngetho hinge nda ma. Nö'ö m'et'o bi 'ñenö: Gi pumgagi ngetho hingi tsä ga ma. Ka di jwadi di tanga n'ar hai, ne mahyoni ma ga k'öts'i.

¹⁹Ha nö'ö man'a bi 'ñenö: Xta tanga kut'a nt'ei ya boi. Jange

di adi gi pumgi, hinda tsä ga ma, ngetho mahyoni ma ga nu ha mpefi xiñho.

²⁰Ha nö'ö man'a bi 'ñenö: Ka di jwadi di nthöti, hinda tsä ga ma.

²¹Mi menga ar 'bego, bi xipabi ár hmu hanja bi dö gatho nu'u xki zohni. Nu'mu ar hmu xa bi mbo ár kwe, ne bi 'ñemba ár 'bego: Di ma har tai ne ha ya 'ñu har hnini, ne ba tsinkawa gatho nu'u gi timp'u, ya tsi hyoya, ne nu'u do'ye, nu'u dowa, ne ya goda, ba tsihi ga ñum'e.

²²M'efa nu ar 'bego bi 'ñemba ár hmu: Xta ot'a ngu xka xikagi, ne pongda habu da hñuxa ma'ra.

²³Nep'u ar hmu bi 'ñembabi ár 'bego: Nupya di ma ha ya dö'ñu, ne hár nthet'i ar hnini. Ne gatho nu'u gi nthewi gi japi da ehe, ne da ñuxa ma ngu habu pongi.

²⁴Ngetho nuya da zohna m'et'o, di xi'ahü hinto ma da zipka ma ñhuni.

Hangu ar ñhembi da denga n'a ar Hesu

²⁵Nzeye ya jö'i mi ñ'owi ar Hesu, ne nö'ö bi ñhandwi ne bi 'ñembabi'u:

²⁶—Nö'ö togo ne da dengagi, mahyoni di töte ar mhöte di pe'skagi, ne m'efa da mö ár dada, ár nönö, ár 'behñö, yá bötsi, yá ku, ne ár tese. Ha nu'mu hindi njap'u, hinda tsä ga embabi ma maxte.

²⁷Ha nö'ö togo hinda ñ'ent'a ár te da dengagi, hinda tsä ga embabi ma maxte.

²⁸Xi'mu n'ar jö'i beni da hyoka n'ar he'sjodo, hage hinda hñudi m'et'o da nu ha jwa ar bojö, wa hinda za da jwati.

²⁹Ha nu'mu hinda nu m'et'o, ne hönse da du'mba ár wa ar jödo, ne

hinda za da jwati, gatho nu'u ya jö'i bi hyandi, ma da deni.

³⁰Ne da 'ñeñ'u: Nunar ñ'ohonu, hõnse bi du'ma ar 'befi, ne himbi za bi jwati.

³¹Xi'mu n'ar ndö beni da doxa man'ar mindöwi togo pe'sa yonthebenthebe ya ndogu, hage hinda hñudi da nu m'et'o, ha da za da döho hõnse di pe'sa nu'u n'anthebenthebe ya ndogu.

³²Ha nu'mu handi hinda ntöte, da mempa 'ra yá m'ehni ár mindöwi bi e yap'utho, da xipabi teme adi, ne da mengtho hinda ntunkwi.

³³Jange nuga di xi'ahu, nu'u togo hinda hyep'u gatho nö'ö te pets'i, hinda tsá ga embabi ma mæxte.

Nu'mu ar u da 'be ár ñ'uxi

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴Nu ar u xiñho, ha nu'mu da 'be ár ñ'uxi, hanja da menga ár nkuhi.

³⁵Hingi ho da t'ut'a har hwöhi, wa da jwata ngu ar 'yai. Hinte ár ñho, jange da t'emp'u. Nö'ö togo tu ár gu, dá 'yoxa nö'ö te di mö.

Ár 'bede ar tsi deti xki m'edi

(Mt. 18:10-14)

15 Nzeye ya njobojö ne ma'ra ya ts'ojö'i, bi ma ba tsu ar Hesu nda 'yoxa nö'ö mi möñ'ö.

²Jange nuya denga'bepate ne nuya böt'ofu, mi ñöman'u mi eñ'u: —Nunar ñ'ohonu ñöwi ne ñungwi ya ts'ojö'i.

³Nu'mu ar Hesu bi xipabi n'ar 'bede, ne bi ñembabi'u:

⁴—Xi'mu gi 'ñehu n'anthebe ya deti, ne gi 'behu n'a, ha hingi tsohu nuya gohon'ate ne 'ret'amaguto har

'batha, ne gi 'yohu xoge ar ngwani, gi hyoñhu nö'ö xka 'behu.

⁵Ne xki tiñhu, gi 'yents'a ha ri xi'nxihu, ne xa gi njohyahu gi tsihu.

⁶Ne xki tsohu ri nguhu, gi zoñhu gatho ri mpöhwihu ne ri n'anguhu, ne gi 'ñembabihu: Di ne ga njohyahu, ngetho xta tinga n'a ma deti xki m'edi.

⁷Jange di xi'ahu, njap'utho n'ehe, nu'mu n'ar 'yot'ats'oki da 'yot'wa ár ntso'mi, xa töte ar johya mañö mhets'i, töta nu'u gohon'ate ne 'ret'amaguto ya hogajö'i beni himahyoni da 'yot'wa yá ntso'mi.

Ár 'bede ar bojö xki m'edi

⁸Xi'mu n'ar 'behñö pe'sa 'ret'a ya bojö ne da 'be n'a, ha hinda tsö ar ñot'i, ne 'ramtx'u da goka xoge ár ngu da hyoni.

⁹Ne xta dini, da zohna gatho yá mpödi ne yá n'angu, ne da 'ñembi: Di ne ga njohyahu, ngetho xta tinga n'a ma bojö xki m'edi.

¹⁰Jange di xi'ahu, njap'utho n'ehe, nu'mu n'ar 'yot'ats'oki da 'yot'wa ár ntso'mi, bi ja ar johya habu bi 'bui yá enxé Jö.

Ár 'bede ar 'ragit'u

¹¹Ar Hesu bi 'ñenö n'e:

—N'ar ñ'ohu mi 'ñe yoho yá t'u.

¹²Nö'ö ar 'befat'u bi 'ñemba ár dada: Te gi mö dada, xi'mu gi 'raka nö'ö ar xeni ma gi tsogagi. Ha nu ár dada bi hyembabi yá t'u gatho nö'ö mi pets'i.

¹³Xki tho 'ra ya tsi pa, nu ar 'befat'u bi munts'a gatho nö'ö te xki t'umbi. Ne bi bonga hár ngu, bi gu ar 'ñu bi hñöts'i, bi ma man'ar hai

yap'u, habu ba emp'u ár bojö mi 'bu n'ar 'múi himar ñho.

¹⁴Ha nu mi dege gatho nö'ö te mi hö, xa bi nja n'ar thuhu har hnininu habu mi 'bu'ö, hinte mi tini te nda zi.

¹⁵Bi ma ba apa ar 'befi n'ar ñ'ohö mar mengunu, ne nunar ñ'ohö'ö bi mehna hár 'batha nda supa yá ts'udi.

¹⁶Xa mi tsu n'ar thuhu, mi ne nda zipahmö nuyá ñhuni mi tsi ya ts'udi, ne hinto mi hwëki nda umbats'u te nda zi.

¹⁷N'a mbi bense: Hangu yá 'bego ma dada pongwathobi te da zi, ha nuga di tuwa ar thuhu.

¹⁸Ma ga penga hár ngu ma dada, ne ga embabi: Ma dada'i, xta ts'okwa Jö, ne nu'ge n'ehe.

¹⁹Hindi 'ñepkagi gi 'ñengagi ri t'ugi. Hyandgagipya ngu n'a ri 'begotho.

²⁰Ne bi gu ar 'ñu bi menga hár ngu ár dada.

'Butho nda zoni, bi hyanda ár dada, ne xa bi hwëki, bi nixt'i ba thödi. Mi nthewi bi hyufi, ne bi zu'tsi.

²¹Ar t'u bi 'ñenö: Ma dada'i, xta ts'okwa Jö, ne nu'ge n'ehe. Hindi 'ñepkagi gi 'ñengagi ri t'ugi.

²²Ha nu ár dada bi 'ñembabi yá 'bego: Ba hömfu ar hoga he, ne hyethu. Tuthwu n'ar mfo'ye, ne tit'wabihu ya thiza.

²³Ne ba tsihu ar nokaboi, ga hohu ne ga ñuñhu. Ma ga othu n'ar dango njohya.

²⁴Ngetho numa t'u ndi humamui xki du, ha tetho. Xki m'edi ne da pengi da tini. Ne bi ndui ar dango njohya.

²⁵M'efa bi zo ar 'bet'ot'u mi 'yo har hwöhi. Ha nu mi zonga get'u ar ngu, bi 'yode mi ja ya me'mda ne ya nhei.

²⁶Bi mat'a n'ar 'bego, ne bi 'yani te mi ja har ngu.

²⁷Nu ar 'bego bi 'ñembabi: Ri jödö ba pengi, jange ri dada xi mö nda tho ar nokaboi da njohya, ngetho xi zomañho.

²⁸Nu'mú nunar 'bet'ojödö xa bi mbö ár kwe, himi ne nda yut'i. Ne ba ponga ár dada nda xipabi nda yut'i.

²⁹Ha nunu bi 'ñemba ár dada: Gi pöse hangu ya jeye di 'buhwi, ne di pep'a'i. Xta ot'a gatho ngu xka xikagi, ne hinxka 'raka n'ar tsi t'öxi ga njohya'be ma mpödi.

³⁰Ha nupya hö, xi zo ri t'u togo xpa emba ri bojö ya ts'o'behñö. Nö'ö hö, gi hopa ar nokaboi.

³¹Nunár dada bi 'ñembabi: Ma tsi t'u'i, nu'ge hyaxtho di 'buhwi, ne gatho nö'ö di pets'i ri meti n'ehe.

³²Honse nupya mahyoni ga njohyahu, ne ga othu ar dango njohya. Ngetho ri jödö ndi humamui xki du, ne xpa pengi tetho. Xki m'edi, ne da pengi da tiñhu.

Ár 'bede n'ar 'bego mi ka ár hmu

16 Ar Hesu bi 'ñembabi yá maxte n'ehe:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohö xa hinte mi k'at'i. Ne mi 'ñe n'ar 'bego, xki nsipabi mi emba ár bojö.

²Jange ar hmu bi zohna ár 'bego, ne bi 'ñembabi: Xta oka 'ra ya 'bede nthox'a'i. Jange di ne gi datka majöni gatho ri 'befi, ngetho hindi ne gi pepkathogi.

³Nep'u nō'ō ar 'bego'ō bi bense hár mfeni, ne bi 'ñenō: Xipyá te ga pefi. Ma hmu da hñōmga ma 'befi, ha hiñ'otho ma ts'edi ga xa'mar hai, ha 'raka ar m'etsa ga mpeti.

⁴Xta beni te ga pefi. Ma ga nu ha ga japi da 'rakar sēki ha yá ngu nu'u togo tupabi ma hmu, nú'mu xta thōgagi ma 'befi.

⁵Ne bi zohna 'raman'a nu'u togo mi tupabi ár hmu. Nō'ō ar ndui bi 'yambabi: Hangu gi tupa ma hmu.

⁶Nō'ō bi dōdi ne bi 'ñenō: Di tupabi n'anthebe nts'oi ar nziki. Ha nō'ō ar 'bego bi 'ñembabi: 'Bukwa ar he'mi habu huts'i hangu gi tupa ma hmu. Dama hyoka man'a habu di mō, hōnse madenthebe nts'oi gi tu.

⁷Nep'u nō'ō man'a bi 'ñembabi: Xi'ge hangu gi tuge. Nō'ō bi 'ñenō: N'anthebe ndu ar t'ei. Nep'u nō'ō ar 'bego bi 'ñembabi: 'Bukwa ri he'mi habu huxa hangu gi tupa ma hmu. Hyoka man'a habu di mō, hōnse gohon'ate gi tu.

⁸Nep'u nu ár hmu bi 'ñe'spa ár nsu nō'ō ar ts'o'bego'ō, ngetho dama bi tita ár mfeni bi gohwi xiñho nu'u togo mi tu ya thai. Jange njap'u nuya meximhai, xa ka mbōdi da zixkwi xiñho yá ñ'ohu nuyá 'befi'u, ha nu'u xi jamfi Jō hingi njap'u'u.

⁹Ha nuga di xi'ahu, nunár bojō ar ts'oximhai gi pe'su, faxu ma'ra, ne njap'u gi ntsixkwiu. Ne nu xta the ri tehu, ne da the ar bojō, ma da t'a'ahu habu gi tsayahunu mhets'i hiñham'u da göts'i.

¹⁰Nō'ō togo su xiñho nō'ō n'a tsi tui t'umbabi, njap'utho nu'mu da t'umba nzeye. Ha nō'ō hingi su

xiñho nō'ō tsi tui t'umbabi, nu'mu da t'umba nzeye, hinda su n'ehe.

¹¹Njap'utho n'ehe, nu'mu hingi sufu xiñho ya ñho jawa har ximhai, togo da kaxmbeni'ihu da 'ra'ahu gi kwathu ya ñho hiñham'u da thege.

¹²Nu'mu hingi suhu xiñho nō'ō hingo ri metihu, togo da 'ra'ahu nō'ō ri metihu gi suhu.

¹³N'ar 'bego hinda tsá da mepa yoho yá hmu, ngetho njap'u da utsa n'a, ne da mō man'a. Wa da mepa n'a, ne nō'ō man'a hin'ō. Njap'u n'ehe, hinda tsá gi pefu Jō ne di oda ri mfenihu ya ñho.

¹⁴Ha nuya denga'beplate mi 'buhnu mi ots'e, xa mi thenth'u, ngetho xa mi mō ya bojō.

¹⁵Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Nu'ahu hōnse gi 'ñu ri hmiu ha yá nthandi ya jō'i. Ha Jō pōt'atho'ihu ri mfenihu, ngetho nō'ō numañho ya jō'i, Jō handi xi nts'otho.

Yá 'bepate ar Moise ne ár ts'ut'wi Jō

¹⁶Nú'mu himi tsota ar Xuwa Xixthe, ya ngi pe'sfu yá 'bepate ar Moise ngi 'yothu, ne nō'ō xki mōnga ma'ra yá m'ehni Jō. Ne nu mi zo ar Xuwa dinjawa, xka 'yohu xi nsi'ahu ar hoga mhō nōnga ár ts'ut'wi Jō, ne nzeye xi umba yá mui da yut'a hár ts'ut'wi'ō.

¹⁷Ar mhets'i ne ar ximhai hingi hembu da göts'i. Ha hiñ'otho n'ar t'ofu xi t'ot'a hár T'ofu Jō, hinda njap'utho. Ma da tho gathu ngu mōñ'ō.

Ar Hesu bi nōnga nu'u togo he yá nthōti

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸Nu'mu n'ar ñ'ohu da hyep'u ár 'behñō ne da nthōtwi man'a,

tsimbabi ár nthöti. Ne nö'ö togo da nthötwi n'ar 'behñö xi hye ár döme, tsimba ár nthöti n'ehe.

**Ár 'bede n'ar ñ'ohö hinte
mi k'at'i ne ar Lasaro**

¹⁹Mi 'bu n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i, ne xa mi ñhe xiñho, mi kò 'ra ya hoga dutu xa mar nzatho. Ne hyax'mu mi exa ár nsu mi ot'a ya dango.

²⁰Ne mi 'bu n'ar tsi meti már thuhu ar Lasaro, hyax'mu mi huhnu hár goxthi ár ngu ar ñ'ohö hinte mi k'at'i. Nunar tsi metinu xa xki foxt'a xoge ár ndo'yo, ne mi po.

²¹Mi e ya 'yo mi te'spabi habu xki 'ya. Ne nö'ö ar tsi ñ'ohö'ö, mi nemhö nda go nda zi nu'u ya xeni mi tã hár mexa ar ñ'ohö hinte mi k'at'i.

²²N'ar pa bi du ar tsi meti, ne ya enxë mhets'i ba e bi zits'i nda m'uhwi ar Abra. M'efa bi du nö'ö hinte mi k'at'i n'ehe, ne bi t'agi.

²³Nu mi onu har 'bexui, xa mi tho n'ar ugi. Bi guxnu ár dã, ne bi hyanda yap'u ar Abra ne ar Lasaro mi 'buhwinu.

²⁴Bi mat'i ne bi ñembabi: Ma tsi dada'i Abra, pe'ska ar nhwëki. Ba pehna ar Lasaro da po n'ár xã ha n'ar tsi tui ar dehe, da e da tsetka ma jöhne. Ngetho xa di thokwa ya ugi ha ya faspi.

²⁵Ha nu ar Abra bi ñembabi: Ma tsi t'u'i, benga nú'mu ngi 'buhnu har ximhai, xa ngi 'bui xiñho, ha nu ar Lasaro mi ñ'uda ár m'ui mi hyoya. Ha nupya, nunu 'bukwa xiñho, ha nu'ge ñ'uda habu gi 'bui.

²⁶Ha hinda tsã da map'u ar Lasaro, ngetho ja n'ar ma'ye

madetho xa ra ñhe. Jange nu'u 'bukwa, hinda zã da map'u, ha nu'u bi 'bup'u, hinda zã di ñekwa.

²⁷Ha nö'ö ar ñ'ohö'ö bi ñenö: Ma tsi dada'i Abra, nu'mu, di a'a ar möte gi pehnats'u ar Lasaro hár ngu ma dada.

²⁸Ngetho di ñe kut'a ma jödö, di ne da zofo ne hinda ekwa da tho ya ugi ngu di thoka.

²⁹Ha nunar Abra bi ñembabi: Nu'u bi pe'spa nö'ö bi 'yot'a ar Moise ne nö'ö bi 'yot'a nu'u ma'ra yá m'ehni Jö. Go da 'yox'u.

³⁰Nunar ñ'ohö'ö bi mengi bi ñenö: Hö, majöni nö'ö gi mö, ma dada'i Abra. Di beni, nu'mu gi pehna n'a nu'u xi du, da 'yots'e ne da 'yot'wa yá ntso'mi.

³¹Ha nunar Abra bi mengi bi ñembabi: Nu'mu hingo ota nö'ö bi mönga ar Moise ne ma'ra yá m'ehni Jö, hinda ne da jamfi nö'ö da xipa n'a togo xi mengi xi nte.

**Ga ntsuñhu hinga jafu ma'ra da
'yot'a ya ts'oki**

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

17 Ar Hesu bi ñembabi yá
maxte:

—Hyaxm'u ja togo da japa ya jö'i da nts'oki. Hwëkate nö'ö ar jö'i da 'yot'a njap'u.

²Xiñhohmö nö'ö ar jö'i'ö da ts'utwa n'ar dojuni hár 'yuga, ne da t'ent'a har dehe, ne njap'u hinda japi da dã nu'u hinxi zeta yá ñ'emui.

³Jange ntsuñhu. Nu'mu n'a ri kuhu da 'yot'ahu n'ar ts'om'ui, hñökwabihu. Nu'mu da 'yot'wa ár ntso'mi, pumbabihu.

⁴Nu'mu da 'yot'ahu ar ts'om'ui yoto mpengi ar pa, ne yoto mpengi

da ehe da 'ñeñ'ahũ: Pumgagi,
pumbabihũ.

Hñuska ma ñ'emũihe

⁵Nuyá maxte ar Hesu bi 'ñembabi:
—Hñuska ma ñ'emũihe.

⁶Nu'mũ ar tsi Hmu Hesu bi 'ñenö:
—Nu'mũ gi pe'suhmō ar ñ'emũ
ngu n'ar ndamurtasa ár dōta, da za
gi 'ñembabihũ nunar dōta 'baizanũ:
K'uxa habũ gi 'bai, ne di ma ba
kut'a har dehe. Ne nunar za'ō da
'yot'ahũ ngetho gi ñ'emũihũ.

Nö'ö di 'ñepi da 'yot'a n'ar 'bego

⁷Ar Hesu bi 'ñembabi'ũ n'ehe:
—Nu'ahũ gi 'ñehũ n'ar 'bego, hage
gi 'ñembabihũ xta penga har hwōhi
wa ar 'ba'yo: Thogi gi hñudi gi ñuni.

⁸Hin'ö. Ma gi 'ñembabihũ: M'et'o
hogar t'oxi, ne gi 'raka te ga tsi.
M'efa xka jwadi, ka gi hñudi gi
ñunge n'ehe.

⁹Ha gi umfũ njamödi nö'ö ar
'bego bi 'yot'a nö'ö ga 'befũ. Di enga
hin'ö.

¹⁰Njap'ũtho n'ehe, nu xki jwahu
gi pefũ ár 'befi Jö xi 'bep'ahũ,
mahyoni gi 'ñeñhũ: Hindi
'ñepkagihe gi 'raje njamödi, ngetho
dar 'begothohe, ne hõse xta pehe
nö'ö ndi 'ñepkagihe nga pehe.

Ar Hesu bi qthe 'ret'a ya ñ'ohö mi tsũ ar tsit'ando'yo

¹¹Ar Hesu ndi ma Herusalen, ne
bi 'ranga mateda yoho ya hai, n'ár
thuhu Nsamaria, ha nö'ö man'a
Ngalilea.

¹²Nú'mũ mi zonga hár ñut'i n'ar
hnini, bi bonga 'ret'a ya ñ'ohö mi
tsũ ar tsit'ando'yo. Nuya ñ'ohoyũ bi
m'a yap'ũtho.

¹³Bi ma'ũ nts'edi, ne bi 'ñeñ'ũ:
—Hesu, tsi Utate, hwëgagihe.

¹⁴Ar Hesu nu mi hyant'ũ, bi
'ñembabi:

—Di möhũ ba ñ'uhũ da hyant'ahũ
ya möjō.

Ne nu mi ma'ũ, mi 'yo ar 'ñu bi
dixa yá hñeni.

¹⁵Ne n'ayũ, mi za xki dits'i, bi
mengi xa bi ñö nts'edi, mi nsunda
Jö.

¹⁶Ne bi ndandihmō hár wa ar
Hesu, bi me ár hmi har hai, bi
umba njamödi ngetho xki othebi.
Nö'ö ar ñ'ohö'ö mar me Nsamaria.

¹⁷Nu'mũ ar Hesu bi 'ñenö:
—Hage himi 'ret'a nu'ũ bi dits'i.
Xö nu'ũ ma gũto 'mũ.

¹⁸Hage hõse nuna hingár me
Israel ba pengi da nsunda Jö.

¹⁹Ne bi 'ñemba nö'ö ar ñ'ohö'ö:
—'Bai di ma. Ya xka mpohö
ngetho xka jamfigi.

Ár nzohö ár ts'ut'wi Jö

(Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰Nep'ũ nuya denga'bepate bi
'yamba ar Hesu ham'ũ nda zö ár
ts'ut'wi Jö nuwa har ximhai. Nö'ö
bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nu xta e ár ts'ut'wi Jö, hinda
ma da thandi.

²¹Hinda za da t'eñ'ahũ: Xi 'bukwa.
Wa da t'eñ'ahũ: Bi 'buhñũ. Nu ár
ts'ut'wi Jö gi 'buhwihupya.

²²Nep'ũ bi 'ñembabi yá maxte:
—Nuya pa xi 'ñep'ũ, ma gi nehmöhũ
gi hyanthũ mödi n'a pa di ndö Nö'ö
Togo ba e bi Njö'i, ha hinda tsá.

²³Ne ma da t'eñ'ahũ: Ka 'bukwa.
Wa da t'eñ'ahũ: Ka bi 'buhñũ. Yo gi
pahũ gi k'ö'su, ne yo gi tẽhũ nu'ũ
togo da xi'ahũ njap'ũ.

²⁴Ngetho ngu gi hanthũ n'ar hwei dama da yot'a n'ár ñöni mhets'i, ne da k'onga nö'ö man'ár ñöni, ma da njap'u nö'ö ar pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²⁵Ne nunu mahyoni m'et'o da tho nzeýe ya thogi, ne xa ma da utsa ya jö'i 'bu nuya payu.

²⁶Ngu bi tho nuya pa'u mi 'bu ar Noe, ma da njap'utho nuya pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

²⁷Nuya jö'i'u mi ñuntho, mi tsithetho, ne mi nthöta n'a ngu n'a. Mi ñañ'u bi zo ar pa bi yut'a ar Noe har döta motsa, ne bi ñuxa ar dehe xoge ar ximhai, ne bi jöt'u gatho.

²⁸Bi njap'u nuya pa mi 'bu ar Lot n'ehe. Ya jö'i mi ñuni, mi tsithe, mi mpa ne mi ntai, mi mpot'i ne mi ho ya ngu.

²⁹Ha nunar pa bi bonga ar Lot har hnini Sodoma, bi 'wö ya tsibi mi nthöskwi ya k'axt'ado mi zo, ne gatho ya jö'i bi zöt'i.

³⁰Ma da njap'u nö'ö ar pa xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i n'ehe.

³¹Nu ar pa'ö, nu'mu n'a di to mañör ngu, yo ma da göi da yut'a hár ngu da guka te pets'i. Ne nö'ö togo di 'yo hár hwöhi, yo ma da mengár ngu.

³²Beñhu teme bi ja ár 'behñö ar Lot.

³³Gatho nu'u da su ár te, da 'bedi. Ha nu'u togo xi 'yent'a ár te da thökwi, da dini.

³⁴Di xi'ahu, nö'ö ar nxui'ö, yoho di 'bonga ha n'ar fidi, xta ñañ'u n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'op'u.

³⁵Yoho ya 'behñö di kunga mahyegi, xta ñañ'u n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'op'u.

³⁶Yoho ya ñ'ohö di 'yo ha n'ar hwöhi, n'a da ts'its'i, ha nö'ö man'a da ts'ogi.

³⁷Nu mi 'yo njap'u yá maxte, bi 'yambabi ar Hesu ne bi 'ñembabi: —Ma tsi Hmu'ihe, habu ma da nja nö'ö ga mö.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u: —Nunu habu di 'benga n'ar meti xi du, ka ma da watnu ya pada da za'u.

Ár 'bede n'ar 'ranxu ne n'ar ts'onzaya

18 Ar Hesu bi xipa n'ar 'bede yá maxte, mi honi nda bö'u, mahyoni hinge nda ntsaya, ne hinda za'u nda 'yapa Jö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Mi 'bu n'ar nzaya ha n'ar hnini, himi tsupa Jö, ne himi japamasu nö'ö nda mönga ya jö'i.

³Ka mi 'buhnu har hnini'ö n'ar 'ranxu n'ehe. Xa mi doni mi k'ö'sa ar nzaya, ne mi embabi: 'Yotka ar ts'ut'wi, ñöngagi hinte da jakagi ma ñ'uni'be.

⁴Bi tho 'ra ya pa nunar nzayanu himbi ne bi 'yot'wa ar ts'ut'wi. Ne n'a mbi bense, bi 'ñenö: Nuga hindi tsupa Jö, ne hindi japamasu nö'ö mönga ya jö'i.

⁵Mödi njap'u, nunar 'ranxunu xa tsotka ma mu. Jange ma ga ot'wa ar ts'ut'wi, xi'mu hyaxtho da ehe, ne da 'betka ma tseti.

⁶Nu'mu ar tsi Hmu Hesu bi 'ñenö: —'Yohu nö'ö bi mönga ar ts'onzaya.

⁷Xi Jö, hage hinda 'yot'wa ar ts'ut'wi nu'u togo xi hwahni, gehyu parxui apabi. Hage hinge ngut'a da mats'i.

⁸Di xi'ahũ hö, dama da 'yot'wa ar ts'ut'wi. Ha nu xta penga Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, hage da dinga n'a togo di ñ'emui.

**Ár 'bede n'ar denga'bepate
ne n'ar njotbojö**

⁹Ar Hesu bi mönga man'ar 'bede, mi xipa nu'u mi beñ'u ma ya hogajö'i ne himi numañho yá ñ'ohũ. Bi 'ñemba njawa:

¹⁰—Yoho ya ñ'ohö bi ma ba apa Jö har dōnganijö, n'a mar denga'bepate, ha nö'ö man'a mar njotbojö.

¹¹Nu ar denga'bepate mi 'bai mi apase Jö, ne mi enö njawa: Ma tsi Dada'i, di jamödi ngetho nuga hindi ñhe'be nu ma'ra ya jö'i, ya bë, ya ts'om'ui, ya zinga 'behñö, ne hindi hñöxkagi nunar njotbojö 'bahnu.

¹²Nuga tat'a hñöto di bë yo'gi, ne di 'ra'a ár 'ret'a xeni ma nthöhö.

¹³Ha nö'ö ar njotbojö mi 'bata yap'u, himi ne nda guxhmö ár da mhets'i. Xa mi et'a ár mui mi apa Jö, mi enö: Ma tsi Dada'i, hwëgagi, dar 'yot'ats'oki.

¹⁴Jange bi 'ñenga ar Hesu:

—Di xi'ahũ, nö'ö ar njotbojö bi zũ ár mpumbate yá ts'oki, ne bi menga ár ngu mi nhu hinte ma ts'oki mi tu. Ha nunar denga'bepate himbi zũ ar mpumbate. Ngetho nö'ö togo da ñ'exase, ma da m'etwa ár tsä. Ha nö'ö togo hinda ñ'ets'i, m'ëfa da t'e'spa ár nsu.

Ar Hesu bi jöpa ya tsi bötsi

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

¹⁵Ba ts'impä ya tsi bötsi ar Hesu nda hñu'spa yá 'ye ne nda jöpabi'u.

Ha nu mi hyanda yá maxte, bi zui nu'u togo mi tsihi.

¹⁶Ha nunar Hesu bi mat'a ya bötsi nda wat'i, ne bi 'ñenö:

—Hyehũ ya tsi bötsi da e da zükagi, yo gi hökwabihũ. Ngetho gatho nu'u 'bũ hár ts'ut'wi Jö, ñhehwi n'ar tsi bötsi.

¹⁷Xa majöni di xi'ahũ, nö'ö togo hinda hñömba ár ts'ut'wi Jö ngu n'ar tsi bötsi, hinda ma da yutnu.

**N'ar ñ'ohö xa mi the yá ñho bi ñöwi
ar Hesu**

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

¹⁸N'ar ndö bi 'yambabi ar Hesu, ne bi 'ñembabi:

—Hoga Utate, te ga pefi ne da t'aka ar te hiñham'u da göts'i.

¹⁹Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi: —Yo'ö gi engagi dar hogajö'i. Honsë Jö go ar hogajö'i'ö.

²⁰Gi pötwa yá 'bepate Jö: Yo gi tsimba ár nthöti ri ñ'ohũ, yo gi ñhote, yo gi mpë, yo gi juxa ya nhemhñö, 'ñe'spa ár nsu ri dada ne ri nönö.

²¹Nö'ö ar ñ'ohö bi 'ñenö:

—Gatho xta qtyu ndi bötsitho.

²²Ha nu mi 'yo ar Hesu njap'u, bi 'ñembabi:

—'Beta n'a te gi pefi. Di ma ba pa gatho nö'ö gi pëts'i, ne hyembabi ya hyoya. Njap'u gi pe'sa ri ñhonu mañö mhets'i. Ne ba e gi tengagi.

²³Nú'mu mi 'yo njap'u nö'ö ar ndö'ö, xa bi du ár mui, ngetho mi the nzeye yá ñho.

²⁴Nu mi hyanda ar Hesu xa xki du ár mui, bi 'ñenö:

—Xa xi ñhembi da yut'a hár ts'ut'wi Jö n'ar jö'i hinte k'at'i.

²⁵Xi ñhembí da tho n'ar döta meti hár gu n'ar 'yomhni, ha töte ár ñhembí da yut'a n'a hinte k'at'i hár ts'ut'wi Jö.

²⁶Ha nu'u togo bi 'yode mi mönga njap'u, bi 'ñenö:

—Nu'mu njap'u, togo da za da mpoho 'mu.

²⁷Nu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nö'ö hingi tsä da 'yot'a ya jö'i, Jö hinter ñhembibi da 'yot'ö.

²⁸Ar Pedro bi 'ñembabi:

—Nuje xta tsohe gatho nö'ö ndi pe'shmöhe ne xta teñ'ahe.

²⁹Nu'mu ar Hesu bi 'ñembabi:

—Xa majöni di xi'ahu, nö'ö togo xi zop'u ár ngu, ár dada, ár nönö, ár ku, ár 'behñö, wa yá bötsi, ngetho xi hñömba ár ts'ut'wi Jö,

³⁰ma da thu'spabi ár nzeye nö'ö da hñöngwa nuya payu, ne m'efa ma da hñönga ar te hiñham'u da göts'i.

Ar Hesu bi mengi bi mö ma nda tho

(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹Ar Hesu bi 'weka n'amp'u nu'u 'ret'amayoho yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Nupya gar möhö Herusalén, habu ma da tho gatho ngu xi 'yot'a yá m'ehni Jö, bi möñ'u te gatho nda t'ot'wa Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³²Ma da t'ent'wa yá 'ye ya jö'i nu'u hingyá xodyo. Ha nu'u ma da zani, te gatho da thots'e, ne ma da ts'ots'i.

³³Xa ma da n'wet'i, nep'u da tho. Ne ár hñupa ma da mengi da nte man'agi.

³⁴Ha nuyá maxte himi tso yá mfeni nö'ö mi xipa ar Hesu, ne himi tsä nda bö'u te ndi bönga nö'ö mi möñ'ö.

N'ar goda me Heriko bi tsä bi hyandi

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵Nu mi zonga ar Hesu hár ñut'i ar hnini Heriko, ka bi nthewinu n'ar tsi goda mi huhnu har 'ñu, mi peti.

³⁶Ha nu mi 'yode mi thohnu nzeye ya jö'i, bi ñ'ani teme mi thohnu.

³⁷Ne bi nsipabi mi thohnu ar Hesu me Nasare.

³⁸Bi mafi nts'edi ne bi 'ñenö:

—Nu'ge Hesu, ár T'u'i ar ndö Dabi, pe'ska ar nhwëki.

³⁹Nuya jö'i mi 'bet'o mi tsui, ne mi xipabi nda ñhe. Ha nö'ö xa mi umba ár mu mi mafi mi enö:

—Ár T'u'i ar Dabi, hwëgagi.

⁴⁰Nu'mu ar Hesu bi m'ai, ne bi mehna togo nda tsihi. Mi zonga habu mi 'ba'ö, bi 'yani,

⁴¹ne bi 'ñembabi:

—Te gi ne ga ja'a'i.

Ha nu ar goda bi dödi:

—Ma tsi Hmu'i, di ne da xo ma da.

⁴²Ne ar Hesu bi 'ñembabi:

—Nupya dá njap'u ngu gi ne. Ga ñ'emui, jange xka hñöni.

⁴³Nu'mu ar goda bi za bi hyandi, ne bi denga ar Hesu, mi umba njamödi Jö. Ne gatho nu'u ya jö'i bi hyandi, mi nsunda Jö n'ehe.

Ar Hesu ne ar Sakeo

19 Nu mi zonga ar Hesu har hnini Heriko, bi thota mateda ar hnini.

²Ka mi 'buhnu n'ar ñ'ohö hinte mi k'at'i, már ndö ya njotbojö.

³Xa mi ne nda hyanda ar Hesu, ne himi tsä, ngetho xki got'atho nzeye ya jö'i, ne nö'ö himar ñhets'i.

⁴Jange bi m'et'o, ne bi boxa ha n'ar za habu ma nda tho ar Hesu, ne njap'u nda tsa nda hyandi.

⁵Nu mi thop'u ar Hesu habu mi toge, bi nots'e ne bi 'ñembabi:

—Sakeo, ngut'a ba koi, ngetho mahyoni ga oxa ar pania ha ri ngu.

⁶Nö'ö dama bi göi, ne xa mi johya bi zixa ar Hesu hár ngu.

⁷Nuya jö'i mi hyandi xa bi nthente, mi nöñ'u ar Hesu xki yut'a hár ngu n'ar ts'okte.

⁸Nunar Sakeo bi m'ai, ne bi 'ñemba ar Hesu:

—Ma tsi Hmu'i, ma ga hembra ya hyoya made nuya ñho di pets'i, ha nu'mu togo xta pëpa n'a, ga ko'spa goho.

⁹Ha nu ar Hesu bi 'ñenö:

—Ár pania xi zo ar mpohö har ngunu, ngetho nunu ár mंगा'betö ar Abra n'ehe.

¹⁰Nö'ö Togo bi Njö'i, ba e da hyoni ne da pohö nu'u togo xi m'edi.

Ár 'bede 'ret'a ya bojö

¹¹Ya jö'i mi oxa nö'ö mi mönga ar Hesu. Ne nö'ö bi xipa n'ar 'bede, ngetho 'butho nda zonga Herusalén, ne nuya jö'i mi hu yá mui ma nda nheki n'agitho ár ts'ut'wi Jö.

¹²Jange ar Hesu bi 'ñembabi:

—Mi 'bu n'ar ñ'ohö már mēni n'ar ndö. Bi ma ha n'ar hai yap'u, ma nda t'ets'i ngu ar ndö hár haise, ne m'efa nda pengi.

¹³Ha m'et'o, bi zohna 'ret'a yá 'bego, bi umba n'ar bojö. 'Rangutho bi umbabi, ne bi 'ñembabi'u: Jafu da mpe da xu nö'ö ar bojö xta 'ra'ahu, ne gi 'raju xka pengi. Ne bi gu ar 'ñu bi ma'ö.

¹⁴Ha nuya mengunu xa mi utsa, ne bi mehna 'ra togo nda deni, ma

nda mö njawa: Hindi nehe ngu ma ndöhenü.

¹⁵Mödi njap'u, bi t'ets'i ngu ar ndö. Ne mba penga ár hai, bi zohna gatho nu'u xki umbabi ar bojö, mi ne nda bödi hangu xki dö n'a ngu n'a.

¹⁶M'et'o ba e n'a, ne bi 'ñenö: Ma ndö'i, nuri bojö ga 'rakagi, da japi bi xu ma 'ret'a ár nzeýe.

¹⁷Xa bi njohya ar ndö, ne bi 'ñembabi: Di za nö'ö xka pëfi. Xka japi bi xu nö'ö tsi tui da 'ra'i. Ma ga ex'a'i gi ndö 'ret'a ya hnini.

¹⁸Ba ep'u man'ar 'bego, ne bi 'ñembabi: Ma ndö'i, nuri bojö ga 'rakagi, da japi bi döho ma kut'a ár nzeýe.

¹⁹Nu'mu ar ndö bi 'ñembabi: Nu'ge n'ehe, ma ga ex'a'i gi ndö kut'a ya hnini.

²⁰Ne bi zo man'a nu'u ya 'ret'a xki t'umbabi ar bojö, ne bi 'ñenö: Ma ndö'i, xta höñ'a ri bojö, hont'a da paxa ha n'ar nthu'mxi.

²¹Da tsu da mbö ri kwe, ngetho hingi pe'sa ar hwëki. Gi hōnga nö'ö hingi töhö, ne gi xofö nö'ö hingi pot'i.

²²Nu'mu ar ndö bi 'ñembabi: Ts'o'begö, nuna xka mö, bi ts'ok'a'i. Nu'mu ngi pödi hiñ'otho ma nhwëki, di hōnga nö'ö hinxta töhö, ne di xo nö'ö hinxta pot'i,

²³yo'ö hinga tsokwa ma bojö ya njwatbojö 'mu, ne nú'mu nga pengi, nda njoska ma bojö ne yá nthöhö.

²⁴Nep'u bi 'ñembabi nu ma'ra yá 'bego mi 'buhnu: Hñömfu ar bojö, ne umbabihu nö'ö togo bi dö ma 'ret'a.

²⁵Nu'mu nu'u bi 'ñembabi: Ma tsi ndö'ahe, nö'ö ya pe'sa 'ret'a ya bojö.

²⁶Ha nunar ndö bi dödi ne bi 'ñenö: Di xi'ahü, nu'u togo pe'sa nzeýe, da t'umbabi. Ha nu'u togo pe'sa tx'utho, da thömbabi.

²⁷Ha nuya ma ñ'uni himi ne nda nugagi ngu yá ndö'u, ba tsihuwa ga handi gi hyohu.

Ar Hesu bi yut'a Herusalen ngu n'ar ndö mi tho'mi

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi gu ar 'ñu mi 'bet'o ndi boxa Herusalen.

²⁹Nu'mu mi zonga get'u ar hnini Betfage ne ar hnini Betania kuxa har t'ohö Njömdöni, bi mehna yoho yá maxte,

³⁰ne bi 'ñembabi:

—Di möhu har t'ulo hnini gi hanthu 'buhnu, ne nu xki tsoñhu, ma gi tiñhu n'ar tsi n'oge di thötnu, hinto xi ntoge. Gi xothu ne gi tsihu injawa.

³¹Nu'mu togo da 'yañ'ahü yo'ö gi xothu, gi 'ñembabihu: Ar tsi Hmu honi.

³²Nu'mu nuya yoho yá maxte bi ma ne bi dini ngu xki xipabi'ö.

³³Ka mi xot'a ar n'oge, ba ep'u nu'u togo yá meti, ne bi 'ñembabi'u: —Yo'ö gi xothu.

³⁴Nuyu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Ar tsi Hmu honi.

³⁵Ne ba tsimpabi ar Hesu, bi gö'spa yá pat'i, ne bi ntoge.

³⁶Xoge har 'ñu habu mi thogi, ya jö'i mi xi'mbabi yá pat'i.

³⁷Ne nu mi donts'a har t'ohö Njömdöni nda göi, gatho nu'u mi teni bi ndui bi mafi mi johya'u. Ne mi nsunda Jö mi handa gatho nö'ö xki 'yot'a ar Hesu.

³⁸Ne mi eñ'u:

—Njöpa ar Ndö xpa e pota Jö. Xa enda ár m'ui Jö, ne xa nsunda núnu mhets'i.

³⁹Nu'mu nuya denga'bepate mi panu n'ehe, bi 'ñembabi ar Hesu:

—Utate, hñökwabi nuyu teñ'a'i hinda mafi.

⁴⁰Nu'mu ar Hesu bi dötwabi:

—Di xi'ahü, nu'mu da ñheyu, ya do da mafi.

⁴¹Nu mi zonga get'u ar hnini Herusalen, mi hyandi, xa bi hwëki ne bi nzoni.

⁴²Ne bi 'ñenö:

—Nu'mu xi zohmö ri muihu togo tsa da 'ra'ahü ar hogam'ui. Nö'ö bi zohö ngi pöhmöhu, ne hinxi za xka hyanthu, ngetho xi njot'a ri dahü.

⁴³Ma da zo ya pa ñ'utho, ngetho ri ñ'unihi ma da ehe, xa da go'athohu gatho ar nthet'i, ne hinda tsa gi poñhu, xa ma da tsi'sahü.

⁴⁴Ma da thext'a ri jödohu, hinda go n'ar do mañör midowi. Ma da tho'a gatho ri jö'ihu 'bu har hnini, ngetho hinga ne ga hñöñhu ar mpohö xpa peñ'ahü Jö.

Ar Hesu bi paxt'a ar dönganijö

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵Nep'u ar Hesu bi yut'a hár thi ar dönganijö, ne bi ndui bi 'yenga gatho nu'u mi mpa ne mi ntai.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi:

—Enga hár T'ofö Jö: Ma ngu, ar ngu mhat'ajö. Ha nu'ahü xka jafu ngu n'ar oki habu ñ'önga ya bë.

⁴⁷Hyax'mu ar Hesu mi uta ya jö'i har nijö. Ha nuya ndömöjö, nuya böt'ofö, ne ya ndöxodyo, mi honi hanja nda hyo.

⁴⁸Ha himi tini handa japi, ngetho gatho ya jö'i xa mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

Ar Hesu togo mi hõmpa ár ts'edi

(Mt. 21:3-27; Mr. 11:27-33)

20 N'ar pa ar Hesu mi 'bũ har dönganijö mi uta ya jö'i, ne mi xipa ar hoga mhö. N'a mbi zöta ya ndömöjö, ya böt'ofö, ne ya dönziandö.

²Ne bi 'ñembabi'u:

—Di ne gi xije, togo xpa peñ'a'i gi 'yot'a nuya te gi pefi, ne togo xi 'ra'a ar ts'edi.

³Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuga ma ga añ'ahũ n'ar nt'ani n'ehe. Di ne gi thöhu:

⁴Togo xki mehna ar Xuwa mi xixthe. Hage Jö, wa ya jö'i.

⁵Nu'mũ nu'u bi ndui bi ñ'ani n'a ngu n'a, ne mi eñ'u:

—Te ga thöhupya. Nu'mũ ga emfu Jö ba pehni, ma da 'ñengagihu: Yo'ö hinga jamfihu.

⁶Ha nu'mũ ga emfu ba pehna ya jö'i, da mbö yá kweyu, ne da hyoju nk'ahni, ngetho beñ'u ar Xuwa xi mehna Jö.

⁷Nu'u bi dödi himi pödi togo xki mehni.

⁸Jange ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Njap'u nuga, hinga xi'ahũ n'ehe togo xi 'raka ar ts'edi ga ot'a nö'ö di pefi.

Ár 'bede ya ts'oñhandi

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹Nep'u ar Hesu bi du'mi bi xipa ya jö'i n'ar 'bede, ne bi 'ñembabi:

—Mi 'bũ n'ar ñ'ohö bi 'ñet'a n'ar hwöhi'obxi. Bi umba ñhandi 'ra ya jö'i, ne bi ma yap'u nzeye ya pa.

¹⁰Nu mi zö ar sofo, bi mehna n'ár 'bego ma nda nu ya ñhandi, ne nda 'yapa nö'ö ndi 'ñepabi'ö.

Ha nuya ñhandi bi gu ar 'bego bi meĩ, ne bi kots'i, hõnse yá 'ye bi hñöts'i.

¹¹Ha nö'ö togo már meĩ ar hwöhi, bi mengi bi mehna man'ar 'bego. Nö'ö n'ehe bi mfeĩ, bi ts'ani, ne bi njui hinte bi t'ent'wa hár 'ye.

¹²Nep'u bi mehna man'a. Ha nuya ñhandi bi gu bi fenza, ne xa bi zenĩ, ne bi gui bi ma.

¹³Nep'u nö'ö togo már meĩ ar hwöhi bi bense hár mfeni, ne bi 'ñenö: Xipya, te ga pepya. Ma ga pehna ma hmöka t'u. Xömhö xta hyant'u, da numansu.

¹⁴Ha nuya ts'oñhandi, mi hyandi bi zö ár t'u nö'ö togo már meĩ ar hwöhi, bi 'ñeñ'u: Gehnu togo ma da gohwi yá hai ár dada. Ma ga hohu ne ga tsömfu yá hai.

¹⁵Jange nu'u bi gumpa ár t'u, bi guka har hwöhi, ne bi hyo.

Nu'mũ ar Hesu bi 'yambabi ya jö'i, ne bi 'ñembi:

—Xi nö'ö togo már meĩ ar hwöhi, tema gi beñhu da japa nuya ts'oñhandi.

¹⁶Ma da e da hyo gathö'u, ne da umba ár hwöhi ma'ra ya ñhandi.

Nu mi 'yo njap'u ya jö'i, bi 'ñeñ'u:

—Hinda ne Jö ga njahup'u.

¹⁷Nu'mũ ar Hesu bi hyant'u, ne bi 'ñembabi:

—Tema di bõnga nö'ö huxa hár T'ofö Jö, habu enö njawa:

Nö'ö ar do bi 'yemp'uhmö ya guxjödo,

nupya gehnu ar mudido xi nju'spa ár nijö Jö.

¹⁸Nö'ö togo da ntöxkwi nö'ö ar do'ö, da 'waka yá ndo'yo. Ha nö'ö togo da ze'mi, da kunt'i.

Ar Hesu bi nonga ar bojö jot'a ya ndö*(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)*

¹⁹Ya ndömöjö ne ya böt'ofu xa mi nehmö ge'mu nda gu ar Hesu, ngetho bi tsot'wa yá müi nunar 'bede xki 'yembabi'u. Mödi mi tsu nda mbo yá kwe ya jö'i.

²⁰Jange bi mehna 'ra ya 'ñöxte nu'u mi ot'a ngu ya hogajö'i, xömhö nda 'yo ar Hesu nda ñömañ'u, ne nda dini te nda hyots'e, ne nda 'yent'wa ár 'ye ar ts'ut'wi.

²¹Nuya 'ñöxteyü bi 'yot'wa n'ar nt'ani, ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, di pöhe gi mö ne gi uta nö'ö xiñho, ne hingi hwahna togo gi ot'wa ar ñho, ngetho gi utkagihe ár 'ñu Jö majöni.

²²Di ne gi xikagihe, hage xiñho ga juthe ar bojö jot'a ar Sesar, wa hin'ö.

²³Nunar Hesu bi böt'watho yá ts'omfeni'u, ne bi 'ñembabi:

—Yo'ö gi ne gi hyaju.

²⁴Utju n'ar bojö. Togo ár meti ar hmi huxkwa ne nö'ö te mö.

Bi dö'u ne bi 'ñembabi:

—Ár hmi ar ndö Sesar.

²⁵Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Umfu ar Sesar nö'ö ár meti'ö, ne umfu Jö nö'ö ár meti'ö n'ehe.

²⁶Ne hinte bi za bi dimp'u te nda hyots'e nö'ö mi möñ'ö ha yá nthandi ya jö'i. Go bi 'yose'u nö'ö bi dödi, ne hinte bi za te bi möñ'u.

Ya dengamöjö bi ñ'ani ar menga nte*(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)*

²⁷M'efa mi zo 'ra ya dengamöjö nu'u hingi ñ'emui da mengi da nte nu'u xi du. Ne bi 'yambabi'u,

²⁸bi 'ñenö:

—Utate, ar Moise bi zogagihu har t'ofu, nu'mu n'ar ñ'ohö da du ne da zop'u ár 'behñö hinte bi dinga ar bötsi, ár jödöp'u'ö da nthötwi ar 'ranxu, ne da gu'spa ár thuhu ár jödö man'agi.

²⁹Gi nuhmö, mi 'bu yoto ya ñ'ohö mi njödö. Nunar 'bet'o bi nthöti, ne bi du hinte bi zo ar bötsi.

³⁰Ne nunár jödö mi ntongwi bi mengi bi nthötwi ar 'ranxu. Bi du'ö n'ehe, ne hinte bi zokwa ar bötsi.

³¹Bi nthötwi ár hñu n'ehe, ne bi njap'u gatho yoto, hinte bi zokwa ar bötsi.

³²Ar ngöts'i bi du ar 'behñö n'ehe.

³³Jange xi xta mengi da nte, togo ár 'behñönu mhets'i 'mu. Ngetho gatho yoto ya jödö bi nthötwi.

³⁴Nep'u ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Nuwa har ximhai ya jö'i nthöti ne nt'adi.

³⁵Ha nu xta mengi da nte'u, ne xta m'uñnu mhets'i nu'u di 'ñepi da m'uñnu, hinda ma da t'adi, ne hinda ma da nthöti.

³⁶Ngetho hinda tsä da mengi da du. Ma da ñhehwi ya enxé, ne yá bötsi Jö gatho nu'u xi mengi xi nte.

³⁷Ha nu'mu gi ne gi pöhu ar menga nte, gese ar Moise bi udi har T'ofu, ma da mengi da nte nu'u xi du. Nu habu nonga ar 'minza mi zo, ka bi nomp'u'tho: Gehnu ár Jö ar Abra, ar Isa, ne ar Hakob.

³⁸Ngetho Jö, ár Jö nu'u te, hinge nu'u xi du. Hár nthandi'ö, gatho ya jö'i ja yá te.

³⁹Nep'u 'ra ya böt'ofu bi 'ñembabi:

—Utate, majöni nö'ö xka mö.

⁴⁰Ne bi ntsaya hinte bi ne te bi 'yambabi.

Yo'ö mhö ar Kristo ár t'u ar Dabi

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hanja t'enö ar Kristo ár t'u ar Dabi.

⁴²Ne ar Dabi ense njawa hár T'ofu Jö ha ya Dönga Nsadi:

Jö ar Dada bi 'ñemba ma tsi Hmu:

Hñu ha ma ñ'ei ga huxkwi,

⁴³to'mi ga tsiñ'a nuya ri ñ'uni ga tsep'a ha ri wa.

⁴⁴Nu'mu ar Dabi embabi ár Hmu, hanja ár t'u 'mu.

Ar Hesu bi nomba yá ts'o'befi ya böt'ofu

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lk. 11:37-54)

⁴⁵Nu mi oxta gathu ya jö'i, ar

Hesu bi xipa yá maxte njawa:

⁴⁶—Jamasuhu hinda ka'ahu ya böt'ofu. Xa ne da ñ'o kọ yá he xi ma jut'atho, honi da t'e'spa yá nsu. Ne xa ne da zengwabi ya jö'i di 'benga nt'ek'lei nú'mu 'yo ha ya tai. Ne xa ne da hñuxa ha ya 'bet'o nthuts'i ha ya nijö ne ha ya ñhuni.

⁴⁷Ne tekwa yá ngu ya tsi 'ranxu, ne xa ot'a 'ra ya nsadi ra ma, honi da go'mahmö. Nuyu xa ma da hñönga n'a ra döta mfei.

Ár m'oñho ar tsi hyoya 'ranxu

(Mr. 12:41-44)

21 Ar Hesu mi handa gathu nu'u hinte mi k'at'i, mi ut'a yá bojö hár nt'utm'oñho ar nijö.

²Ne bi hyanda n'ar tsi 'ranxu, xa mi hyoya, bi 'yentnu yoho ya tsi bojö.

³Ne ar Hesu bi 'ñenö:

—Xa majöni di xi'ahu, nunar tsi hyoya 'ranxu xi unga nzeye, töta gathu nu ma'ra.

⁴Ngetho gathu nu ma'ra xi 'yut'a hár nt'utm'oñho Jö nö'ö pongwathobi. Ha nunu, mödi mi hyoya, bi unga gathu nö'ö mi pe'shmö nda zi.

Ar Hesu bi mö nda nhwata ar dönganijö

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵Ra nu'u mi 'buhnu mi mpede mi nöñ'u ar dönganijö. Mi möñ'u mi nheki nzatho ya hoga do xki thoki, ne xa xki thutnu nu'u tema xki t'uni ngu ya m'oñho. Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi'u:

⁶—Gathu nö'ö te gi hanthu, ma da zo ar pa da thext'i, ne hinda ma da go n'ar do mañö ár midowi.

Ya nt'udi di 'bet'o, ne ka da e ar ngöts'i

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷Nep'u nuyá maxte bi 'yani ne bi 'ñembabi:

—Ma tsi Utate'ihe, ham'u da tho nö'ö xka mö. Tema nt'udi ma da nheki ne da födi 'bap'utho da tho gathoyu.

⁸Nu'mu ar Hesu bi 'ñenö:

—Jamasuhu, yo ma gi ñhehu togo da ka'ahu. Ngetho ma da ep'u nzeye togo da gumka ma thuhu, ne da 'ñen'u: Nuga go dar Kristo. Ne da 'ñenö n'ehe: Xi zo ar pa ma da mhunts'a xoge. Yo ma gi teñhu.

⁹Ne nu xki 'yohu hagathu di ja ya tuhni, ne habu gathu ya jö'i di toxa ya ts'ut'wi, yo gi ntsuhu. Ngetho m'et'o mahyoni da tho gathoyu, mödi hinda dama göxta ar ximhai.

¹⁰Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nuya hnini ma da ntunkwi yá mihniniwi, ha nuya ndö da ntunkwi yá mindöwi.

¹¹Ne xa ma da nja ya nhwöni di nts'edi, ne hagatho xa ma da nja ar thuhu ne ya textehñeni. Ha nu mañö mhets'i, ma da nheki 'ra ya döta nt'udi nu'u xa ma da japi da bit'a ya jö'i.

¹²Ma da tho gatho nö'ö di xi'ahü. Ha m'et'o ma da t'utsa'ihü, ma da ts'ix'ahü da m'ap'ahü ha yá nijö, ne da jo'ahü har fadi. Ma da ts'ix'ahü ha ya ndö ne ha ya ts'ut'wi ngetho gi tengagihü.

¹³Ne ka da tsä gi dahünu majöni xka pökagihü.

¹⁴Umba ri müihü hingi beñhu hanja gi thöthwü ya ts'ut'wi gi ñönga ri tehu.

¹⁵Ngetho nuga go ma ga 'ra'ahü nö'ö tema gi möñhu ne ar mfödi. Njap'u nuya ri ñ'unihi hinda za te da döt'ahü, ne hinda za da dö'ahü.

¹⁶Nuri dadasehü, ri kuhü, ri mënihü, ne ri mpöhu, go ma da da'ahü, ne 'ra ma da thök'a ri tehu.

¹⁷Ne gatho ya jö'i ma da utsa'ihü ngetho gi jamfigihü.

¹⁸Mödi njap'u, hinda ma da m'e n'ase ri xtöhu, gatho da gotho.

¹⁹Ne nu'mü gi tsethu gatho nö'ö da t'ot'ahü, ma gi tsühu ar te hiñham'u da göts'i.

²⁰Nu xki hyanthü ár nthet'i ar hnini Herusalén di ñuxa ya ndogu, pöhu, bi zo ar pa da nhwati.

²¹Gatho nu'u di 'bü har hai Nhudea, dá nixt'i ma da ñönga ha ya t'ohö. Nu'u togo di 'bü mbo har hnini Herusalén, dama da boni. Ha nu'u togo di 'yo har 'batha, yo ma da mengi da yut'i.

²²Ngetho nuya pa'u ma da nheki ár kwe Jö, ne ma da tho gatho ngu mönga hár T'ofö Jö.

²³Hwëkate nu'u ya 'behñö di ñ'u, ne nu'u di tsüta yá bötsi nuya pa'u. Ngetho xa ma da nja n'ar döta ügi ha nunar hainü, ne ma da thi'sa ár kwe Jö ha nunar hnininü.

²⁴Ngetho ma da tho ndojwai 'ra, ha ma'ra ma da ts'ixa yap'u da nxanga ha ya hai. Ne nuya nzohö jö'i ma da ndö har hnini Herusalén. Ma da njap'u gatho ya pa da umba ar seki Jö.

Ár ño'gi ñ'ehe Nö'ö Togo ba e bi Njö'i
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

²⁵Nuya pa'u ma da nheki ya nt'udi har hyadi, har zönö ne ha ya tso. Ne gatho ya jö'i xoge har ximhai xa di ntsu, ne hindi pödi te da beni nu xta hida ar döta ñhonthé xa di mpunts'i.

²⁶Ha nuya jö'i ma da k'at'a yá ts'edi xa di ntsu, ne di ndo'mtho te da thokwa har ximhai, ngetho nuya ts'edi janü mhets'i ma da nhwöt'i.

²⁷Ne gatho ma da hyanda Nö'ö Togo ba e bi Njö'i xta pengi, di e har gui di ñu ár döta ts'edi ne ár döta nsunda.

²⁸Nu xki hyanthü da ndui da nheki nö'ö di xi'ahü, yo gi ntsuhü. Juxa ri dahü mhets'i, ngetho 'bap'utho da zo togo ma da ñöñ'ahü.

²⁹Ne bi xipabi'u n'ar 'bede, bi ñenö:

—Hyanthü ár 'bai ar iuxi ne ma'ra ya za.

³⁰Nu xta ndui da k'onts'a yá xi, gi pöhu xi ñep'utho ar pahyadi.

³¹Njap'u n'ehe, nu xki hyanthü da thogi ngu xta xi'ahü, pöhu xi ñep'utho ár ts'ut'wi Jö.

³²Xa majöni di xi'ahü, hinda ma da theta nuya jö'i 'bü nuya payu, ne xi wadi xi tho gatho nuya thogiyü.

³³Mödi da m'edi mhets'i ne ar ximhai, nuya mhö xta mö hinda ma da m'edi.

³⁴Ntsuñhu, yo gi ñhehu da me ri mfenihu har ts'o'yo, har nti, ne ha ya 'befi jawa har ximhai, yo ma da zu'ahu nunar pa hinge ngi to'mhu.

³⁵Ngetho ma da njap'u gatho nu'u 'bu hár nxidi ar ximhai, xta dani da zo ar pa, njangu n'ár xögu ar nthöhi bi thuts'i, himi to'mi.

³⁶Jange ndo'mhu hyax'mu, ne xa gi 'yafu Jö da tsá gi k'onthu gatho nuya thogi xi 'ñep'u, ne njap'u da za da nhu'ahu xiñho hár nhandi Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

³⁷Ar Hesu mi uta ya jö'i har dönganijö 'bu mpa, ha nu'mu xui mi pa har t'ohö Njömdoni.

³⁸Ne gatho ya jö'i hyax'mu mi e n'itho har dönganijö, mi oxa nö'ö mi möñ'ö.

Ya ndöxodyo bi nkohi hanja nda hyo ar Hesu

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

22 Ma nda dat'a ar dango mbaxjwa nú'mu mi ts'i ar thuhme himi jots'i.

²Ya ndömöjö ne ya böt'ofu mi honga hanja nda hyo ar Hesu, ne himi pödi hanja nda gu, ngetho mi tsu ya jö'i.

³Nep'u ar ts'ondöhi bi yut'a hár mfeni ar Huda, nö'ö mi t'embabi ar Iskariote, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte ar Hesu.

⁴Ne bi ma ba k'ö'sa ya ndömöjö ne yá ndö ya sunijö, ma ba ñöwi hanja nda za nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u.

⁵Nu'u xa bi njohya, ne bi nkohi nda umba ar bojö.

⁶Ha nunar Huda mi honga hanja nda tsá nda datwa ar Hesu ha yá 'ye'u, ne mi hwahna ha'mu hindi njo'o nze ya jö'i habu mi 'bu'ö.

Ár t'oxi ar tsi Hmu

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25;

Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷Bi dat'a ar dango nú'mu mi ts'i ar thuhme hinxki jots'i, ge'mu mi mahyoni nda tho ngu n'ar m'öñho ar ndöni mbaxjwa.

⁸Nu'mu ar Hesu bi mehna ar Pedro ne ar Xuwa, ne bi 'ñembabi'u: —'Bet'o di möhu ba hyöju ar t'oxi mbaxjwa ga tsihu.

⁹Ne nu'u bi ñ'ani ne bi 'ñembabi: —Habu gi ne ga hoje.

¹⁰Ar Hesu bi 'ñembabi'u: —Nú'mu xki kuthu har hnini, gi nthewihunu n'ar ñ'ohö di muxa n'ar xoni ar dehe. Teñhu habu di yut'ö.

¹¹Ne gi 'ñembabihu nö'ö togo ár meti ar ngu: Ar Utate ba pehna ar nzengwa ga eñ'ahe njawa: Habu 'bu ar ngu di hoñhe ga tsi'be ar t'oxi mbaxjwa ma maxte.

¹²Ne nö'ö ma da ut'ahu n'ar döta ngu di to mañö, xi thoki xiñho, ne ka gi hojunu ar t'oxi mbaxjwa.

¹³Mi ma'u, bi thogi gatho ngu xki xipa ar Hesu. Ne ka bi hyoknu ar t'oxi.

¹⁴Ne nu mi hñu'u nda ñuni, ar Hesu bi hñuhwi yá maxte har mexa.

¹⁵Ne bi 'ñembabi'u: —Hangu xta to'mi ga tsiwihu mahyegi nunar t'oxinu mbaxjwa m'et'o, ne ka ga tho ar thogi.

¹⁶Ngetho di xi'ahu, xta wadi da tho xöge nö'ö tema mi ne nda boni, ma ga pengi ga tsi man'agi hár ts'ut'wi Jö.

¹⁷Nep'u bi gu n'ar t'eni, bi umba njamödi Jö, ne bi 'ñembabi'u:

—Hñöñhu, mfaxu tsihu n'ar tsi ntsiki n'a ngu n'a.

¹⁸Ngetho di xi'ahu, hinga pengi ga tsipa ár t'afi ar 'bai'obxi nuya payu. Ma ga to'mi ga tsi man'agi xta e ár ts'ut'wi Jö.

¹⁹M'efa bi gu n'ar thuhme, bi umba njamödi Jö, bi hekwabi'u ne bi 'ñembabi:

—Gehnu ma ndo'yo ma ga uni di homp'a ri ñhohu. 'Yothu njanu gi bengagihu.

²⁰Mi wadi bi nt'oxi, bi jap'utho bi gu ar t'eni, ne bi 'ñembabi'u:

—Nunar t'afi'obxinu, pontho n'ar nt'udi nonga ar 'ra'yo nkohi, ma da gohi xta nhö'ma ma ji, di homp'a ri ñhohu.

²¹Ha n'a gi huhuwa har mexa, ma gi dagagihu.

²²Majöni Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, 'ba ar 'ñu da tho gathu ngu xi thu'spabi, ha hwëkate nö'ö togo ma da da.

²³Nep'u nu'u yá maxte bi ndui bi ñ'anga n'a ngu n'a togo nda 'yot'a nunar ts'okinu.

Togo pe'sa ár nsu

²⁴Nuyá maxte mi ñ'ani n'a ngu n'a, mi ne nda bö'u togo mi töte ár nsu.

²⁵Nunar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ya ndö tsixa ya hnini me'ma nu ma'ra, ne nu'u pe'sa yá nsu nsipabi ot'a n'ar ñho.

²⁶Ha nu'ahu, yo gi njahup'u. Nö'ö togo di pe'sa ár nsu, mahyoni da nts'a'mi. Ha nö'ö togo di ja ár ts'edi, mahyoni da njangu n'ar 'bego.

²⁷Togo töte ár nsu. Hage nö'ö huxa har mexa, wa nö'ö togo pepabi. Hage hinge nö'ö huxa har mexa. Hö njap'u, mödi nuga di 'bukwa ngu n'a ri 'begogihu.

²⁸Ha nu'ahu hinxka hyegasegihu, xta thohwihu gathu ya thogi xta thoka.

²⁹Jange nuga ma ga 'ra'ahu ri nsuhu ngu ar ndö, ngu ma Dada xi 'rakagi.

³⁰Ma ga 'buhwihu ha ma ts'ut'wi, ga ñuñhu, ga tsithehu, ne ga ex'ahunu ha ri thuxandöhu, gi hñö'sfu majöni nu'u 'ret'amayoho yá m'ui ya me Israel.

Ar Hesu bi mö ma nda kongar ar Pedro

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹Ar tsi Hmu Hesu bi 'ñemba ar Simu Pedro:

—Simu, ar ts'ondöhi xpa adi da ja'ahu ngu ar t'ei nú'mu thoke.

³²Ha nuga xta apa Jö ma Dada hinda the ri ñ'emui. Ne nu xta mengi da xu ri jamfi man'agi, faxa nu'u ma'ra ri ku da zeta yá ñ'emui n'ehe.

³³Ha nu ar Simu bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'i, nuga di 'bui ga teñ'a'i teme gathu gi thogi. Nu'mu har fadi, ga maga n'e. Ha nu'mu da tho'i, da thogagi n'ehe.

³⁴Ha nu ar Hesu bi 'ñembabi'ö:

—Nuga di xi'a'i Pedro, nuna nxuinu, hindi mata ar boxi, ha nu'ge xka kongagi hñu'gi.

Ar nt'utbojö, ar 'beni ne ar jwai

³⁵Ar Hesu bi 'yamba yá maxte, ne bi 'ñembabi:

—Nú'mu nda peñ'ahü, hinga hñöxu ar nt'utbojö, hinga hñöxu ri 'benihü, wa n'ar mponi ya thiza, hage te ga k'athü.

Nu'u bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hin'ö.

³⁶Nep'u nö'ö bi 'ñembabi:

—Nupya hö di xi'ahü, nu'u togo pe'sa ar nt'utbojö, dá hñöts'i, ne dá hyoka ár 'beni. Ha nö'ö hinte hö ár jwai, dá ma ár pat'i da danga n'a.

³⁷Ngetho nuga di xi'ahü, mahyoni ga tho ngu mönga ár T'ofö Jö, habü enö: Bi theta ya 'yot'ats'oki. Ngetho gatho nö'ö xi t'otkagi, mahyoni da thogi.

³⁸Nu'mü bi 'ñeñ'u:

—Ma tsi Hmu'ihe, 'bukwa yoho ya jwai.

Nö'ö bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Di za, honse'u.

Ar Hesu bi 'yapa Jö ár Dada núnu Getsemani

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹Nep'u ar Hesu bi boni bi ma har t'ohö Njömdoni ngu xki nzöi. Ne nuyá maxte bi deni.

⁴⁰Ha nu mi zöñ'u, bi 'ñenö:

—'Yafu Jö gi tsethü ya thogi xta 'ñep'u.

⁴¹Nep'u bi 'wege ngu ar yap'u tsonga n'ar nk'ahni, ne bi ndandihmö ba apa Jö ár Dada.

⁴²Ne mi enö:

—Ma Dada'i, nu'mü gi nehmö, da thota nunar t'eni xi 'ñep'u ne hinda zükagi. Mödi hindi ne gi 'yot'a ngu di nega, 'yot'a ngu gi nege.

⁴³Ne núnu habü mi apa Jö, bi zohnu n'ar enxé xki 'ñe mhets'i mi umba ar ts'edi.

⁴⁴Ha nu ar Hesu xa mi döta ár dumüi, xa mi ent'a ar ts'edi mi apa

Jö. Xa mi xanthe, ne nunár xanthe mi tü har hai, mi ñhehwi n'ár döta tüi ar ji.

⁴⁵Nu mi wadi bi 'yapa Jö, ba penga habü xki zo yá maxte, ne bi diñ'u mi öhö, ngetho xki went'i mi tu yá müi.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi'u:

—Hanja xka öhü. Nanju ne 'yafu Jö gi tsethü ya thogi xta 'ñep'u.

Ar Hesu bi nju

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷Himi jwatho nda ñö ar Hesu, n'a mbi zöta nzeýe ya jö'i. Ne ar Huda, n'a nu'u 'ret'amayoho yá maxte, mi 'bet'o, ne dama bi wat'i bi zu'sa ar Hesu.

⁴⁸Har Hesu bi 'ñembabi:

—Huda, hage har ntsuts'inu gi da Nö'ö Togo ba e bi Njö'i.

⁴⁹Nuyá maxte mi ñ'owi ar Hesu, mi hyandi tema nda thogi, bi 'ñembabi:

—Ma tsi Hmu'ihe, ha gi ne ga juje ya jwai ga ñöñ'ahe.

⁵⁰N'a'u bi k'o'sa ar jwai, ne bi dakwa ár gu ñ'ei n'ár 'bego ar döngamöjö.

⁵¹Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hyehup'u, yo te gi jafu.

Ne bi hñuxa ár 'ye hár gu ar 'bego, ne bi othebi.

⁵²Nep'u bi 'ñemba ya ndömöjö, ya ndö sunijö, ne ya dönziandö nu'u xki 'ñe nda zits'i:

—Hage dar bëga xka ehü gi mikagihü, gi höhü ya za ne ya ndojwai.

⁵³Hyax'mü ndi 'buhwihü har dönganijö, hinte ga jajü. Ha nupya hö, ja ri ts'edihü, ne ja ár ts'edi ar 'bexui.

Ar Pedro bi konga ar Hesu

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54,
66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴Nep'u bi nju ar Hesu, ne bi ts'ixa hár ngu ar döngamöjō. Ha nu ar Pedro mi 'bēfa yap'u'ṭho, mi tēni.

⁵⁵Ne mi zonga hár ngu ar döngamöjō, xki t'u n'ar tsibi har thi, ka mi huhnu 'ra ya jō'i mi mpat'i, ne ar Pedro ka bi hñuhwinu'u.

⁵⁶N'a mba ep'u'ṭho n'ar nxutsi mi m'ego. Nu mi hyanda ar Pedro mi huhnu har tsibi, xa bi k'öt'i, ne bi 'ñenō:

—Nunar ñ'ohonu mi ñ'owi ar Hesu n'ehe.

⁵⁷Ha nö'ö bi nkoni, ne bi 'ñenō:

—Nönö, hindi pödi togo'ö.

⁵⁸Hingar ya'ö bi hyanda man'ar jō'i, ne bi 'ñembabi:

—Ha hingo ngi ñ'owi ar Hesu n'ehe.

Ha nu ar Pedro bi mengi bi nkoni, bi 'ñenō:

—Tata, hinge ndi ñ'o'bega'ö.

⁵⁹M'ēfa xki tho n'a tsi tui, man'a bi 'ñenō:

—Majöni nunar ñ'ohonu go mi ñ'owi ar Hesu, ngetho fötho ar me Ngalilea.

⁶⁰Ne ar Pedro bi 'ñenō:

—Tata, hindi pödi teme gi mö.

Himi jwata nda mönga njap'u, n'a mbi ma ar boxi.

⁶¹Nu'mú bi 'bat'a ar tsi Hmu bi hyanda ar Pedro. Ha nu ar Pedro dama bi bēga nö'ö xki xipabi m'et'o, nú'mu xki 'ñembabi: Hindi mata ar boxi, ha nu'ge ya xka kongagi hñu'gi.

⁶²Jange ar Pedro bi bonga nthi, xa bi hyu ár ñö bi nzoni.

Ar Hesu mi t'ot'wa ar thede ne mi mfei

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³Nuya jō'i mi su ar Hesu, xa mi ot'wa ar thede, ne xa mi fēi.

⁶⁴Bi gu n'ar dutu bi dut'wa yá da, mi umba ya mpetgu, ne mi embabi'u: —Xijexö, togo bi mēp'a'i.

⁶⁵Ne xa ra nts'otho nö'ö te mi xipabi'u, mi tsani.

Ar Hesu bi m'a'ma har mhunts'andö

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶Ár hyax'ö bi mhunts'a ya dönziandö, ya ndömöjō, ne ya böt'ofö, ne bi ts'ixa ar Hesu habu xki mhunts'u. Ka bi t'ambabinu, ne bi t'embabi:

⁶⁷—Xije, ha go ge'e ar Kristo xi 'ñexa Jö.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu ga xi'ahu go geke, hingi ñ'emugihu.

⁶⁸Ha nu'mu ga ot'ahu ya nt'ani, hingi thöhu, ne hingi hyegagihu.

⁶⁹Gi numhöhu nuya pa xi 'ñep'u, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i ma da hñu hár ñ'ei Jö togo pe'sa gatho ar ts'edi.

⁷⁰Nep'u gatho'u bi 'yambabi'ö, ne bi 'ñembabi:

—Nu'mu ha go ár T'u'i Jö.

Ar Hesu bi dödi ne bi 'ñembabi'u:

—Hö, njap'u ngu xka mönsehu.

⁷¹Nu'mu bi 'ñeñ'u:

—Te ga jafu ma'ra te da hyots'e.

Xta osehu nö'ö xi wadi xi mö.

Ar Hesu ba m'amba ar Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

23 Dama bi nanga gatho nu'u mi 'bu har mhunts'i, bi gu ar Hesu bi zi'spa ar Pilato.

²Ne nunu te gatho bi ndui bi hyox'u, ne bi 'ñeñ'u:

—Xta tiñhe nunar ñ'ohonu mi 'yonu mi ts'okwa yá mfeni ya jö'i, ne mi ut'i hinda gut'a yá njut'i a ar ndö Sesar. Ne xi 'ñense gehnu ar Kristo xi 'ñexa Jö ngu n'ar ndö 'nö.

³Jange ar Pilato bi 'ñembabi:

—Ha go ge'e ár Ndö ya xodyo.

Nu ar Hesu bi dödi ne bi 'ñenö:

—Hö, ngu xka mönse.

⁴Ha nu ar Pilato bi 'ñemba ya ndömöjö ne gatho ya jö'i:

—Hinte ma ts'oki di timba nunar ñ'ohonu.

⁵Ha nu'u xa himi tsaya mi apabi ne mi eñ'u:

—Gehnu xa hagatho 'yo, utya jö'iwa har hai Nhudea, ba du'ma har hai Ngalilea, ne xi gö'skwa Herusalen.

Ar Hesu bi ts'ixa ma ba m'amba ar Erode

⁶Nu mi 'yo ar Pilato mi nhonga Ngalilea, bi ñ'ani hage már me Ngalilea ar Hesu.

⁷Jange nu mi bö ar Pilato már mengu habu már ndö ar Erode, dama bi mēmpabi, ngetho nuya pa'u xki zohö mi 'buhnu Herusalen.

⁸Ar Erode, nu mi hyanda ar Hesu, xa bi njohya. Nzeye ya pa mi ne nda hyandi, ngetho xa xki 'yode mi nhoni. Ne xki do'mi nda nu nda 'yot'a n'ar nt'udi.

⁹Bi 'yamba nzeye ya nt'ani, mödi ar Hesu hinte bi dödi.

¹⁰Ka mi 'buhnu ya ndömöjö ne ya böt'ofö, xa mi umba yá müi te gatho mi hox'u.

¹¹Nep'u ar Erode ne yá ndogu mi nu'u hinter me'ö, xa mi ot'wa ar

thede, bi gö'spa n'ar hoga he nzatho, ne bi mengi bi mēmpa ar Pilato man'agi.

¹²Nor pa'ö, ar Pilato ne ar Erode bi ñhogamui, ngetho himi ntsix'u.

Ar Hesu bi t'ent'i nda tho

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:38-19:16)

¹³Nep'u ar Pilato bi zohna ya ndömöjö, nuya ts'ut'wi, ne gatho nu ma'ra ya jö'i.

¹⁴Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'ahu xka tsinkagihüwa nunar ñ'ohonu, gi eñhu ut'a ya jö'i. Nuga xta ot'wa ya nt'ani ha ri nthandihu, ne xka 'yosehu hinte ma ts'oki xta timbabi ngu gi hoxu.

¹⁵Nunar ndö Erode hinxpa timba n'ar ts'oki, jange ba pehna man'agi injawa. Pöhu 'mu, nunu hinte ma ts'oki xi 'yot'e gi 'ñeñhu di 'ñepi da tho.

¹⁶Jange nuga, honse ma ga japi nda n'wext'i, ne ga hegi da ma.

¹⁷Ar Pilato mi mahyoni nda hye n'ar 'yofadi tat'a dango mbaxjwa, ngetho njap'u ma yá nt'umbi'u.

¹⁸Ha gatho nu'u ya jö'i mi 'buhnu, bi ndui bi n'amamafi, ne bi 'ñeñ'u:

—Hñöka made nunar ñ'ohonu. Hye ar Baraba.

¹⁹Nu ar Baraba xki njot'a har fadi, ngetho xki guxa ya jö'i nda ntunkwi ya ndö har hnini, ne xki ñhote.

²⁰Ha nunar Pilato mi ne nda hye ar Hesu, jange bi mengi bi zo ya jö'i.

²¹Nuyu bi ndui bi n'amamafi man'agi, mi eñ'u:

—Tsuta har pont'i, tsuta har pont'i.

²²Nu ar Pilato bi hñu'gi bi 'ñembabi'u:

—Te ma ts'oki xi 'yotnu. Nuga hinte ma ts'oki di timbabinu di

'ñepi da tho. Ma ga japi da n'wext'i, nep'u ga hegi.

²³Ha nuya jö'i xa bi gahni bi mafi, mi adi nda tsuta har pont'i. Ne nuyá mhafi'u, ne yá mhafi ya ndömöjö, bi japi nda t'umba nö'ö mi ne'u.

²⁴Jange ar Pilato bi 'yent'a ar Hesu nda t'ot'wa nö'ö mi a'u.

²⁵Bi hye nö'ö ar ñ'ohö xki 'ya ya jö'i, már thuhu Baraba, xki njot'a har fadi ngetho xki guxa ya jö'i nda ntuhni, ne xki ñhote. Ha nu ar Hesu bi ndati nda tho ngu mi beñ'u.

Ár nts'uti ar Hesu har pont'i

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶Mi pa mi ts'ixa ar Hesu ma nda tsuta har pont'i, bi nthewi n'ar ñ'ohö mar me Sirene, már thuhu ar Simu, xki 'ñe har 'batha. Bi njapi bi du'spa ár pont'i, mi 'befa mi tenga ar Hesu.

²⁷Ne mi tenga ra nzeye ya jö'i, ne nzeye ya 'behñö mi zont'i.

²⁸Nunar Hesu bi ñegi bi hyant'u, ne bi 'ñembabi:

—'Behñöhu gar menguhu Herusalen, yo gi zontkagihu, nzoñhusehu ne zonthu ri bötsihu.

²⁹Ngetho ma da zo ar pa ma da 'ñenga ya jö'i: Mat'a Jö nu'u togo hinxi dinga ar bötsi, ne hinto xi tede.

³⁰Nuya pa'u nuya jö'i ma da 'ñemba ya t'ohö: Tsebtagihe. Ha nuya ngwani da 'ñembabi'u: Kobtagihe.

³¹Xa majöni ma da ep'u ya thogi, ngetho nu'mu hinte nhu ar k'aza, teme da do'ma ar 'yonza.

³²Bi ts'ixkwi ar Hesu ma yoho ya ñ'ohö xki t'ent'i nda tho n'ehe, ngetho ma ya 'yot'ats'oki.

³³Ha nu mi zonga habu mi t'embabi Nñöxhmundo'yo, ka bi

ts'utnu har pont'i ar Hesu ne nu'u ma yoho ya ñ'ohö, n'a bi ts'uta hár ñ'ei, ha nö'ö man'a hár ngöhö.

³⁴Nu mi zuhnu ar Hesu har pont'i, bi 'ñenö:

—Ma Dada'i, pumbabi nö'ö otká nuya jö'iyu, ngetho hingi pöhyu nö'ö te pefi.

Ha nuya ndogu mi 'buhnu, bi 'yents'a ar nthöhö togo nda hñö'spa yá dutu ar Hesu.

³⁵Ya jö'i mi 'bahnu mi handi, ya ndöxodyo mi 'bahnu n'ehe, xa mi then'u mi enö:

—Nunu mi po ma'ra, ha nu'mu xa majöni go gehnu ar Kristo xi 'ñexa Jö, di ne ga hanthu da mposepya xö.

³⁶Nuya ndogu xa mi theni n'ehe, bi wat'i mi umba ar ixkat'afi.

³⁷Ne bi 'ñembabi'u:

—Nu'mu xa majöni ár Ndö'i ya xodyo, mpose xö.

³⁸Ne xki thutwa n'ar xithe har pont'i mañö hár ñö, mi mö yo'ö xki ts'uti. Xki t'ot'i har griego, har lati, har ebreo, ne mi enö njawa: Go gehnu ár Ndö ya xodyo.

³⁹Nep'u n'a nuya 'yot'ats'oki mi zuhwinu mahyegi, bi ñömañ'ubi, ne bi 'ñenö:

—Nu'mu majöni go ge'e ar Kristo, mpose ne pokagihe n'ehe.

⁴⁰Ha nö'ö man'a ar 'yot'ats'oki xki ts'uti, mi tsui ne mi embabi:

—Ha hingi tsupke Jö, yo'ö gi mönga njap'u. 'Butho gi tuge n'ehe.

⁴¹Nuju majöni di 'ñepkagihu nö'ö di thohu, ngetho di juthu ma ts'okihu xta othu. Ha nunar ñ'ohönu hinte ma ts'oki xi 'yot'e.

⁴²Nep'u bi 'ñembabi ar Hesu:

—Bengagi nú'mu xki hñuxa ha ri thuxandö.

⁴³Ar Hesu bi döti ne bi 'ñembabi:
—Nuga di xi'a'i, ár panía ma ga
'buhwinu mhets'i.

Ar Hesu bi du

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴Ngu made mpa bi ndui bi
m'exui xoge ar ximhai, ne bi göxa
ngu hñunde,

⁴⁵ngetho ar hyadi himbi yot'i. Ha
nu ar döta dutu mi naxa mbo har
dönganjö, bi xi madetho.

⁴⁶Nep'u ar Hesu bi mafi nts'edi ne
bi 'ñenö:

—Ma Dada'i, di dat'a ha ri 'ye ma
hñö.

Ne mi wadi bi mönga njap'u, bi
du.

⁴⁷Nu mi hyanda ar döndogu nö'ö
xki thogi, bi nsunda Jö, ne bi 'ñenö:

—Majöni nunar n'ohönu xa mar
hogajö'i.

⁴⁸Gatho nu'u ya jö'i xki wat'i, mi
hyanda tema xki thogi, bi du yá
müi bi müdi bi mfont'i.

⁴⁹Ha gatho nuyá mpödi ar
Hesu, ne nuya 'behñö xki deni xki
ndu har hai Ngalilea, bi gohi tsi
yap'utho, mi handa gatho nö'ö te
mi thogi.

Ár nt'agi ar Hesu

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰Mi 'bu n'ar n'ohö már thuhu
ar Huse, már mengu ar hnini
Arimatea har hai Nhudea, xa mi
ot'a xiñho ne mar hogajö'i. Mi 'bu
hár mhunts'andö ya xodyo n'ehe.

⁵¹Ha mi to'mi nda hyandwa ár
ts'ut'wi Jö, ne hinxki 'ñet'a ár xutha
nö'ö mi ot'a yá mindöwi, ne nö'ö
xki nko'u har mhunts'i.

⁵²Ne bi manu ma ba k'ö'sa ar
Pilato nda 'yapa ár ndo'yo ar Hesu.

⁵³Ne bi kö'ma har pont'i, bi máxa
n'ar dutu, ne ba ent'a ha n'ar 'ra'yo
t'agi xki nsá'ma ha n'ar ndodo.
Nunar t'aginu hinto xki 'ra'yo.

⁵⁴Ha nor pa'ö már pa ar ñhoki,
mi thota nde, 'butho nda yut'a ar
pa ntsaya.

⁵⁵Nuya 'behñö xki denga ar Hesu
har hai Ngalilea, mi 'befa nda
hyanda habu xki t'a ar Hesu, ne
hanja xki 'bekwa ár ndo'yo.

⁵⁶Ha nu mi menga habu mi 'bu'u,
bi hyoka 'ra ya hogañuni ne 'ra ya
njots'i nda go'spa ár ndo'yo ar Hesu.
Ne bi ntsaya'u ar pa ntsaya ngu mi
mönga ar 'bepate.

Ar Hesu bi mengi bi nte

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

24 Ár hyax'ö ra n'itho ár
m'et'o mpa ar hñöto, nuya
'behñö bi menga habu xki t'a ar
Hesu, mi hö'u nö'ö ar hogañuni
xki hyoki. Ne bi mewi ma'ra yá
mi'behñöwi.

²Mi zoñ'u har t'agi, bi hyandi xki
thöka nunar do mi kothmö.

³Nu mi yut'u, himbi dimba ár
ndo'yo ar tsi Hmu Hesu.

⁴Himi pödi te nda beñ'u. N'a mbi
dañ'u, bi hyandi mi 'bahnu yoho ya
ñ'ohö, nuyá he xa mi hyats'i.

⁵Ha nuya 'behñö bi ntsu bi
nts'a'mtho'u, himi juxyá da. Ne
nuya n'ohö bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö gi hoñhuwa har t'agi nö'ö
te.

⁶Hinjo'owa, xi mengi xi nte.
Beñhu te bi xi'ahu nú'mu ngi 'buhu
Ngalilea.

⁷Mi eñ'ahū, Nö'ö Togo ba e bi Njö'i, mi mahyoni nda ndatwa ha yá 'yē ya 'yot'ats'oki, ne nda ts'uta har pont'i. Ne ár hñupa nda mengi nda nte.

⁸Nuya 'behñö ka bi beñ'u 'mū nō'ö teme xki xipa ar Hesu.

⁹Nu mba penk'u har t'agi, bi mudi bi metwa nu'u 'ret'aman'a yá maxte ne nu ma'ra mi tēga ar Hesu, gatho nō'ö xki hyant'u.

¹⁰Gehyū ya 'behñö togo bi ma ba xipa ya maxte: Ar Maria me Magdala, ar Huana, ar Maria ár nōnō ar Hakobo, ne ma'ra ya 'behñö.

¹¹Ha nuya maxte himi ñ'emui, mi beñ'u xki 'bē yá mfeni nuya 'behñöyū.

¹²Ha nunar Pedro bi nixt'i ma ba k'ö'sa ar t'agi. Mi zōñ'ö bi hyanda mbo, ne hōse bi hyanda ya dutu xki m'axa ar Hesu mi 'bomp'u. Nep'u bi menga habu mi 'bu'u, xa mi 'yotho, himi pōdi te nda beni teme xki thogi.

Nö'ö bi thohnu har 'ñu di ma Emaus (Mr. 16:12-13)

¹³Get'ö ar pa'ö yoho ya ñ'ohö mi temhö ar Hesu, mi ne ar 'ñu ndi ma har t'ulo hnini Emaus, mi pe'sa ngu madempa ar 'ñu nda ñ'o nda zonga Herusalén.

¹⁴Mi 'yo ar 'ñu, mi mpe'u te gatho xki tho nuya pa'u.

¹⁵Ha nú'mu mi mpe'u, gese ar Hesu bi zudi, ne bi mēwi mahyegi.

¹⁶Mödi mi ñ'owitho, himi tsā nda bödi togo'ö, ngetho xki njot'a yá da.

¹⁷Ha nu ar Hesu bi 'yambabi njawa: —Tema gi 'yo ar 'ñu gi mōñhu. Hanja xa gi tu ri muihu.

¹⁸N'a mar thuhu ar Kleofa, bi dödi ne bi 'ñembabi:

—Gatho ya jö'i pōdi tema xi thohnu Herusalén nuya payu. Hanja hinte gi pöke.

¹⁹Nep'u ar Hesu bi 'ñembabi: —Teme xi thogi.

Ne nu'u bi dödi:

—Ha hinxka 'yo xi nhonga ar Hesu me Nasare, gehnu már m'ehni Jö. Mi nheki ár ts'edi ha ya mhö mi mö, ne ha ya nt'udi mi ot'a ha yá nthandi ya jö'i ne hár nthandi Jö.

²⁰Ha nuya ndömöjö, ne nu'u ma'ra ma ndöhu, bi gu bi t'ent'i nda tho, ne bi ts'uta ha n'ar pont'i.

²¹Nuje ndi beñhe go mi ge'ö nō'ö ma nda ñönju ya me Israel. Ha nupya ya pe'sa hñupa xi du.

²²Hinge hōse'ö, 'ra ya 'behñö ma ñ'owihe, bi ma manxudi ra n'itho har t'agi. Ne pikagihe,

²³enö himbi dimba ár ndo'yo ar Hesu. Ne mi eñ'u n'ehe, xki hyanda 'ra ya enxe ngu n'ar t'i. Nuyu bi xipabi ar Hesu xki mengi xki nte.

²⁴Nep'u bi ma 'ra ma ñ'owihe, ma ba k'ö'sa ar t'agi. Ne eñ'u bi dinga ngu xki mönga ya 'behñö. Nuyu n'ehe himbi dimba ár ndo'yo ar Hesu.

²⁵Ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Yo'ö xa xi me ri ñöhu, ne xi ñhembu gi jamfihu nō'ö xi mönga yá m'ehni Jö.

²⁶Ha hingi pöhu mi mahyoni nda tho njap'u ar Kristo, nep'u nda mengi nda nte, ne nda hñuxa hár nsunda.

²⁷Ne bi ndui bi 'yot'wa ar 'ñu gatho ngu mönga ár T'ofö Jö habu nōñ'ö. Bi ndu hár t'ofö ar Moise, ne gatho nō'ö bi mönga ma'ra yá m'ehni Jö.

²⁸Ha nu mi zonga har hnini habu ndi ma'u, ar Hesu bi 'yot'e ngu ma nda thotho.

²⁹Nuyu bi zömi nda ñ'oxhny, ne bi 'ñembabi:

—Kohi, ngetho bi nde, ne tx'utho 'bedi da nxui.

Jange ar Hesu bi yut'a ha yá ngu'u nda gohny.

³⁰Nu mi hñu har mexa nda nt'oxi, ar Hesu bi gu ar thuhme, bi umba njamödi Jö, ne bi heke bi umbabi'u.

³¹Dama bi xo yá da'u, ne bi bö'u mar Hesu. Ha nunu bi m'etho.

³²Ne bi 'ñense'u:

—Xa majöni ndi tsahy n'ar johya ha ma müihy nú'mu mi utkagihy ár T'ofö Jö ndi 'yohy har 'ñu.

³³Nu'mü dama bi menk'u Herusalén. Ne ka bi dinu nu'u 'ret'aman'a yá maxte xki mhunts'i, ne ma'ra yá ñ'ohy.

³⁴Ne bi 'ñeñ'u:

—Xa majöni xi mengi xi nte ma tsi Hmuhy. Ar Simu xi hyandi.

³⁵Nep'u nuya yoho'u bi metwabi'u n'ehe gathö nö'ö xki tho har 'ñu, ne hanja bi bö'u mar Hesu nú'mu mi hyeka ar thuhme.

Ar Hesu bi ñ'udi nda hyanda yá maxte

³⁶Himi tsä nda wathö nda mönga nö'ö xki hyant'u ne nö'ö xki thögi, n'a mbi nhekitho ar Hesu mada da habu mi 'bu'u, ne bi 'ñenö:

—'Buhy ter entho.

³⁷Ha nu'u xa bi ntsu, ne mi beni xki handwa ár pa n'ar jö'i.

³⁸Ne ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Hanja gi ntsuhy. Yo'ö gi yomihy.

³⁹Hyandgagihy ma 'ye ne ma wa, go gekaga. Thangagihy ne

hyandgagihy xiñho, ngetho ár pa n'ar jö'i hinte pe'sa ár ngo, hingi pe'sa ár ndo'yo ngu gi hanthü di pe'ska.

⁴⁰Nu mi wadi bi mönga njap'u, bi utwabi yá 'ye ne yá wa.

⁴¹Ha himi tsä nda ñ'emui'u, ngetho xa mi johya ne mi 'yo'u. Jange himi hegi nda bödi ha majöni nö'ö mi hant'u. Nu'mü ar Hesu bi 'ñembabi'u:

—Ha gi pe'suwa te da ts'i.

⁴²Ne bi t'umba n'ar xeni ar hwö xki nthöxi, ne n'a xeni ar t'afi sefi.

⁴³Ar Hesu bi hñöni, ne bi za ha yá nthandi'u.

⁴⁴Nep'u bi 'ñembabi:

—Xta thögi nö'ö da xi'ahy nú'mu ndi 'buhwithohy. Ngetho mi mahyoni nda tho gathö nö'ö xi t'otka hár t'ofö ar Moise, ne nö'ö xi 'yotka ma'ra yá m'ehni Jö, ne nö'ö mönga ha ya Dönga Nsadi.

⁴⁵Nep'u nö'ö bi xokwa yá da nda zo yá mfeni nö'ö mönga hár T'ofö Jö.

⁴⁶Ne bi 'ñembabi:

—Njap'u xi nt'ot'i, ar Kristo mi mahyoni nda du, ne ár hñupa nda mengi nda nte man'agi.

⁴⁷Ne bi 'ñenö n'ehe, ma da njumpa ár ts'edi ár thuhu'ö, da nhonga xöge ár nxidi ar ximhai, da ndu'mny Herusalén. Da nsipabi ya jö'i da 'yot'wa yá ntso'mi ne da mpumba yá ts'oki.

⁴⁸Ne bi 'ñembabi n'ehe:

—Nu'ahy ma gi dahy majöni nö'ö xka hyanthü.

⁴⁹Ne nuga ma ga peñ'ahy nö'ö xi nõt'ahy ma Dada. Jange ka gi kohuwa Herusalén, to'mhy m'et'o gi hñöñhy ar ts'edi di 'ñe mhets'i.

Ar Hesu bi njuts'i bi ts'ixa mhets'i

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰Nep'u ar Hesu bi zixa yá
maxte get'u har t'ulo hnini
Betania. Ne nunu bi guxa yá 'ye bi
jöpabi'u.

⁵¹Ne nú'mu mi jöpi, bi ñ'o bi
m'edi bi ts'ixa mhets'i.

⁵²Nuyá maxte mi wadi bi
nsundabi bi menk'u Herusalén, xa
mi pēs'u n'ar döta johya.

⁵³Ne hyax'mu mi 'buhnu har nijö,
mi nsunda Jö. Dá njap'u.